

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه پیام نور
مرکز شهرکرد

وزارت علوم تحقیقات فناوری

دانشگاه پیام نور

عنوان طرح پژوهشی:

موضوع:

شناخت و بررسی نقش عوامل مکانی - فضایی بر پیدایش و ریخت شناسی سکونتگاههای

شهری

(مطالعه موردی شهرکرد)

مجری:

پژمان محمدی ده چشمه

تاریخ: شهریور ماه ۱۳۹۸

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
فصل اول: کلیات تحقیق	
۱۴	مقدمه.....
۱۵	بیان مسأله.....
۱۷	اهمیت و ضرورت تحقیق.....
۱۹	اهداف تحقیق.....
۲۰	سؤالات تحقیق.....
۲۰	فرضیات تحقیق.....
۲۱	روش و مراحل انجام تحقیق.....
۲۱	روش تجزیه و تحلیل داده ها.....
۲۲	کاربرد نتایج تحقیق.....
۲۳	محدودیت های تحقیق.....
فصل دوم: مبانی نظری و پیشینه تحقیق	
۲۴	مقدمه.....
۲۵	بخش اول: تعاریف و اصطلاحات و نظریه ها.....
۲۵	تعاریف و اصطلاحات.....
۳۳	دیدگاهها، نظریات و مدلها.....
۴۳	تشریح ضریب همبستگی پیرسون.....
۴۵	بخش دوم: موقعیت جغرافیایی و اقلیمی.....
۴۶	آشنایی مقدماتی با استان و شهرستان.....
۴۹	پیشینه.....

۵۰	وجه تسمیه
۵۲	علل پیدایش، توسعه ادواری شهر کرد
۵۶	مراحل گسترش کالبدی فضای و توسعه ادواری شهر
۶۲	کالبد شناسی توسعه شهر کرد
۶۶	جغرافیای طبیعی شهر کرد
۷۰	اقلیم
۷۱	عناصر اقلیمی استان
۸۵	بخش سوم: جغرافیای انسانی (ویژگی های جمعیتی شهر مورد مطالعه)
۸۵	تحولات جمعیتی شهر
۸۷	تراکم نسبی جمعیت
۸۸	توزیع سنی
۹۱	نسبت جنسی
۹۲	مهاجرت
۹۲	سواد
۹۳	اشتغال
۹۴	زبان و مذهب
۹۵	صنعت و اقتصاد
۹۵	مکانهای مذهبی
۹۷	مراکز آموزشی و دانشگاهی
۹۸	مکانهای تفریحی
۹۹	حمل و نقل شهری و برون شهری

فصل سوم: روش تحقیق

مقدمه.....	۱۰۲
روش تحقیق.....	۱۰۳
تعریف جامعه آماری مورد پژوهش.....	۱۰۳
- شیوه نمونه گیری و حجم نمونه.....	۱۰۴
- ابزاراندازه گیری و روش های جمع آوری اطلاعات.....	۱۰۵
پرسشنامه.....	۱۰۵
تعیین اعتبار و روایی پرسشنامه.....	۱۰۷
پایایی تحقیق (reliability).....	۱۰۸
فنون تحلیل دادهها.....	۱۰۹

فصل چهارم: یافته های تحقیق و تجزیه و تحلیل داده ها

مقدمه.....	۱۱۱
- تحلیل توصیفی.....	۱۱۲
- تحلیل استنباطی.....	۱۱۷
آزمون فرضیات.....	۱۱۷

فصل پنجم: جمع بندی، نتیجه گیری و پیشنهادات

مقدمه.....	۱۲۱
-تحلیل داده ها.....	۱۲۲
نتیجه فرضیات پژوهش با پرسشنامه.....	۱۲۲
نتیجه گیری.....	۱۲۵
پیشنهادات پژوهش.....	۱۲۷

منابع..... ۱۲۹

ضمائم: پرسشنامه

پرسشنامه..... ۱۳۴

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول (۲-۱) گسترش شهر و میزان توسعه آن در دوره های مختلف تاریخی	۶۱
جدول شماره (۲-۲) تاریخ و بزرگی زمین لرزه رخ داده در منطقه	۶۷
جدول (۲-۳) اطلاعات ماهانه و سالانه پارامترهای اقلیمی ایستگاه شهر کرد (۱۳۳۵-۱۳۹۰)	۷۸
جدول (۲-۴) شمار رشد سالانه جمعیت شهر کرد و مقایسه آن با نقاط شهری ...	۸۶
جدول (۲-۵) نرخ رشد سالانه جمعیت شهر کرد و مقایسه آن با نقاط شهری ...	۸۷
جدول (۲-۶) تراکم جمعیت در شهرستان شهر کرد و شهر شهر کرد ۱۳۴۵-۱۳۷۵	۸۷
جدول شماره (۲-۷) توزیع جمعیت شهر کرد و میزان ویژه گروههای سنی بر ...	۹۰
جدول شماره (۲-۸) توزیع جمعیت شهر کرد ویژه گروه های سنی	۹۱
جدول (۲-۹) نسبت جنسی جمعیت شهر شهر کرد در فاصله سالهای ۱۳۴۵ تا ۱۳۹۰	۹۲
جدول (۲-۱۰) جمعیت فعال شهر کرد به تفکیک شاغل و بیکار طی سالهای (۵۵-۹۰)	۹۳
جدول ۱-۴ - توزیع پاسخگویان بر حسب سن	۱۱۲
جدول ۱-۴ - توزیع پاسخگویان بر حسب جنسیت	۱۱۳
جدول ۳-۴ - توزیع پاسخگویان بر حسب تحصیلات	۱۱۴
جدول ۴-۴ - توزیع پاسخگویان بر حسب محل سکونت	۱۱۵
جدول ۵-۴ - توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب شغل	۱۱۶
جدول (۶-۴) ضریب همبستگی پیرسون بین عوامل مکانی - فضایی و پیدایش شهر کرد	۱۱۷
جدول (۷-۴) ضریب همبستگی پیرسون بین موقعیت جغرافیایی شهر کرد و ...	۱۱۸
جدول (۸-۴) ضریب همبستگی پیرسون بین عوامل محیطی شهر کرد و پیدایش آن	۱۱۹

فهرست نمودار

صفحه	عنوان
۱۱۲	نمودار ۴-۱- توزیع پاسخگویان بر حسب سن
۱۱۳	نمودار ۴-۲- توزیع پاسخگویان بر حسب جنسیت
۱۱۴	نمودار ۴-۳- توزیع پاسخگویان بر حسب تحصیلات
۱۱۵	نمودار ۴-۴- توزیع پاسخگویان بر حسب محل سکونت
۱۱۶	نمودار ۴-۵- توزیع پاسخگویان بر حسب محل شغل

فهرست نقشه ها

صفحه	عنوان
۴۷	نقشه (۲-۱): ناحیه بندی شهر شهر کرد.....
۴۷	نقشه (۲-۲): ناحیه بندی شهر شهر کرد.....
۴۸	نقشه (۲-۳) موقعیت شهر و شهرستان شهر کرد در استان چهارمحال و بختیاری.....
۶۰	نقشه (۲-۴) توسعه ادواری شهر کرد.....
۶۹	نقشه (۲-۵) توپوگرافی شهر شهر کرد.....
۷۰	نقشه (۲-۶) شیب شهر شهر کرد.....
۷۳	نقشه (۲-۷) خطوط همدمای استان چهارمحال و بختیاری.....
۷۵	نقشه (۲-۸) نقشه همباران استان چهارمحال و بختیاری.....

مورفولوژی شهری بررسی نظام‌مند فرم، شکل، نقشه، ساختار و کارکردهای بافت مصنوع شهرها، و منشأ و شیوه‌ی تکامل این بافت در طول زمان است. مورفولوژی به معنای «طرح‌ها، ساختمان‌ها، کاربری، خیابان‌ها، نقشه‌ها، چشم‌اندازهای شهری» است. آن چه که اکثراً در جغرافیای شهری با آن سروکار دارند، در حقیقت بررسی‌کننده‌ی ابعاد مکانی توسعه‌ی شهری، از دو دیدگاه میان شهری و درون شهری هستند. در این راستا این پژوهش با عنوان شناخت و بررسی نقش عوامل مکانی - فضایی بر پیدایش و ریخت‌شناسی سکونتگاه‌های شهری (مطالعه موردی شهرکرد) بوده است. جامعه آماری در این تحقیق شامل کلیه افراد ساکن در شهرکرد به روش نمونه‌گیری تصادفی ۱۰۰ نفر به صورت تصادفی انتخاب شدند. جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات جمع‌آوری شده از روشهای آماری توصیفی، استنباطی، جداول فراوانی و آزمون همبستگی پیرسون و رگرسیون استفاده شده است. و تجزیه و تحلیل و نمودارها با استفاده از نرم افزار SPSS و Excel انجام گرفته است. نتایج بیانگر آن است که گسترش بازار و وجود دانشگاه‌ها و ایجاد شهرک‌های جدید در اطراف شهرکرد قدیم و... باعث گسترش شهر و تغییر شکل فرم و ساختار آن شده است. که عوامل مکانی - فضایی، عوامل محیطی و عوامل جغرافیایی نقش به‌سزایی در این تغییر شکل و تغییر ساختار داشته است و بین متغیرهای پژوهش با گسترش و ریخت‌شناسی شهرکرد رابطه معناداری وجود دارد.

واژگان کلیدی: مورفولوژی شهری، چشم‌انداز، عوامل مکانی - فضایی، شهرکرد.

فصل اول:

کلیات تحقیق

مقدمه

شهر اثر ماندگار تاریخی و در عین حال واحد جغرافیایی و اجتماعی تکامل پذیر است که با تأثیر از ایدئولوژی ناظر بر ناحیه، که توان و سطح کاربرد نیروهای اقتصادی و تکنیکی را روی شهر مشخص می‌دارد، و به مقتضای اندیشه‌های معماران، شهرسازان و همیاری کارشناس نظام‌های علمی دیگر و با بهره‌مندی از عادات اجتماعی ساکنان شهر و با اراده و تصمیم نظام سیاسی بر پهنه زمین و روی محیط طبیعی

شکل می گیرد و در مسیر زمان در فضای جغرافیایی معینی، برحسب شیوه مبادلات اقتصادی و اجتماعی بر پویایی فضایی، اقتصادی و اجتماعی خود تداوم می بخشد و بالاخره سیمای برونی و فیزیکی خود و حیات انسان هایی را که در بطن خویش دارد، دگرگون می کند. گاهی رفاه و بهزیستی را و در زمانی نابهنجاری و دلواپسی را بر شهرنشینان عرضه می کند. (فرید، ۱۳۶۸، ص ۷)

دستیابی به رفاه و توسعه، هدفی است که تمامی شیوه های برنامه ریزی در جستجوی آن هستند، در واقع وجه اشتراک انواع برنامه ریزی در همین است و وجه افتراق آنها در رعایت و ابزارهایی است که برای رسیدن به رفاه و توسعه به کار می برند. به همین دلیل برخی روش های برنامه ریزی به صورت بلندمدت و برخی کوتاه مدت اند و برخی نیز موفقیت چندانی بدست نمی آورند، امروزه متناسب با تغییرات اقتصادی، سیاسی، و فرهنگی، نگرش متفاوتی به مقوله برنامه ریزی ایجاد شده است، تا جایی که روشهای از بالا به پائین جای خود را به روش مشارکتی داده است (صرافی، ۱۳۷۷، ص ۱۳).

بیان مسأله

شهرها، خاصیت مشترکی دارند و آن، تمرکز افراد در یک فضا، برای برآوردن خواسته های مشترک شان است. بنابراین، تفاوت خواسته های مشترک افراد، در دوران گوناگون تاریخ است که باعث پیدایش نظریه های مختلف، درباره دلایل بوجودآمدن شهر، شده است؛ برای مثال، فوستل دوکولانژ، مورخ فرانسوی،

معتقد است که شهرهای قدیمی را نباید، با شهرهای جدید، مقایسه کرد. در عصر حاضر، دلایل برتر، برای اثبات وجود شهر، دلایل اقتصادی است. (لینچ، کوین، ۱۳۵۵)

ریخت شناسی شهری (تیپومورفولوژی) مطالعه شهر به عنوان سکونتگاه آدمی است. لوی اشتراوس قوم نگار (مردمشناس) شهر را به عنوان " پیچیده ترین اختراع بشری " در محل تلاقی طبیعت و دست ساختگی توصیف می کند. پیش از ورود به بحث مکاتمه مورفولوژی لازم است به مفهوم یا اصطلاح تیپومورفولوژی (گونه ریخت شناسی) اشاره ای گردد، چرا که در اکثر موارد مورفولوژی و تیپومورفولوژی شهری مترادف هم به کار رفته اند مطالعات گونه ریختشناسانه، ساختار فیزیکی و فضایی شهرها را آشکار میسازند این مطالعات هم گونه شناسانده اند و هم ریخت شناسانه، چرا که فرم شهری (مورفولوژی) را براساس طبقه بندی تفصیلی ساختمانها و فضاهای باز با توجه به گونه ها (تیپولوژی) توضیح میدهند گونه ریخت شناسی ترکیه این دو است و می توان آن را به صورت «مطالعه و بررسی فرم شهرها براساس مطالعه ی گونه های فضا و بن» تعریف نمود (Moudon, 1994:289)

ریخت شناسان شهری هم عقیده هستند که آنها تحولات یک شهر را از سالهای ابتدایی (شکل گیری) آن تا تحولات بعدی با شناسایی و تشریح اجزای گوناگون آن تحلیل می کنند. شهر نتیجه انباشتگی و ادغام بسیاری فعالیت های گروهی کوچک و منحصر بفرد است که خود آنها توسط سنتهای فرهنگی هدایت می شوند و توسط نیروهای اقتصادی و اجتماعی در طول سالها شکل داده شده اند. ریخت شناسان شهری بر روی نتایج ملموس نیروهای اقتصادی و اجتماعی متمرکز می شوند: آنها نتایج ایده ها و تصمیمات را مطالعه می کنند چون آنها شکل هایی بر روی زمین ایجاد میکنند و به شهرهای ما کالبد (عینیت) می بخشند. ساختمان ها، باغ ها، خیابان ها، پارک ها و کوهها از عناصر اصلی تحلیل های ریخت شناسانه هستند. این عناصر با این حال بعنوان ارگانیزم هایی که بصورت همیشگی از آنها استفاده می شود و پس از آن در طول

زمان تغییر شکل می یابند، مورد توجه قرار می گیرند. آنها همچنین در رابطه ای پویا و محکم با یکدیگر قرار دارند: ساختارهای موجود آمده توسط فضاهای باز اطراف آنها در حال شکل یافتند و به آنها نیز شکل می بخشند، خیابانهای عمومی در خدمت مالکین خصوصی زمین، که در طول آنها هستند، می باشند و توسط آنها مورد استفاده قرار می گیرند. (توسلی، محمود، ۱۳۷۶)

بحث فضای شهری، از دغدغه های بسیار پر جاذبه ای در حیطه شهر سازی است که بسیاری از اندیشمندان این رشته را به سوی خود جذب نموده و توجه آنان را به خود معطوف داشته است. در طول تاریخ، همواره تصور بشر و به تبع آن تعریف وی از فضا و فضای شهری دچار تغییرات شگرفی گشته است. امروزه اساساً فضای شهری بعدی اجتماعی از تعریف فضای صرف شناخته می شود؛ هرچند هنوز هم عمده شناخت، تحلیل و طراحی فضا در شهر ها بیشتر با تاکید بر جنبه های زیبایی شناختی و با تکیه بر نظریات فرمالیستی صورت می پذیرد و به محتوا کمتر توجه می شود. (پارسی، حمید رضا، ۱۳۸۱)

در این پژوهش سعی بر آن است تا، چارچوب نظری فضا و فضای شهری با تاکید بر جنبه های اجتماعی و فرهنگی آن ارائه شود و از سویی دیگر با ارائه این چارچوب نظری، تعریف فضای شهری توسعه یافته و ارزشهای عمومی، اجتماعی، فرهنگی و کالبدی فضای شهری از دیدگاه های صرف زیباشناختی مبتنی بر فرمالیسم خارج شده نیروهای محتوایی را که تداوم بخش زندگی و پویایی فضای شهری هستند در بر گیرند؛ نیروهایی که به سبب جنبش های اجتماعی جامعه به خلق فضای شهری منجر می شوند. بنابراین در آخر به بررسی نقش عوامل مکانی - فضایی بر پیدایش و ریخت شناسی سکونتگاههای شهری شهر کرد می پردازیم.

اهمیت و ضرورت تحقیق

ریخت شناسی (مورفولوژی) شهری، مطالعه نظام یافته (سیستماتیک) از فرم، شکل و طرح شهر به عنوان سکونت گاه آدمی است که در بعضی موارد به این تعریف، رشد و کارکرد شهر نیز افزوده می شود.

اساس مهم مورفولوژی شهری را کیفیت کاربری زمین تشکیل می‌دهد، بدین‌سان که تراکم واحدهای مسکونی، یا پراکندگی آن‌ها در سطح شهر، منطقه صنعتی شهر، بخش ویژه انبارها و عمده‌فروشی، هسته‌های فرعی شهر، مراکز خرید، خیابان‌ها، کوچه‌ها، پارک‌ها، دریاچه‌ها، ساختمان‌های دولتی، زمین‌های بایر شهری، ترامواها، خطوط آهن شهری، ترمینال‌های مسافری، فرودگاه‌ها، پادگان‌ها و منطقه نظامی شهر، مساجد، کلیساها، گورستان‌ها و ورزش‌گاه‌ها از عوامل مهم در مورفولوژی شهری است. این عوامل در کشورهای مختلف دنیا یکسان عمل نمی‌کنند. از این‌رو مورفولوژی شهرها در نواحی مختلف دنیا زائیده محیط جغرافیایی، شرایط فرهنگی و تکنالوژی کشورهاست. در واقع مورفولوژی شهری از عوامل طبیعی و فرهنگی توأم شکل می‌گیرد. به‌طور کلی کارکرد شهرها در مورفولوژی شهری، تأثیر تعیین‌کننده‌ای دارد تا آن‌جا که هر کدام از کارکردهای شهری، مورفولوژی و چشم‌انداز خاصی می‌آفریند. برای مثال شهرهایی که دارای کارخانه‌ها متعدد نساجی است، معمولاً با کارخانه‌های ریسندگی، انبارهای مخصوص به خود و خانه‌های کارگری، مورفولوژی شهری را شکل ویژه‌ای می‌بخشد. در حالی که شهرهای زیارت‌گاهی با گل‌دسته‌ها، مسجد، کلیساها و مدارس مذهبی مورفولوژی خاصی به وجود می‌آورد. مورفولوژی پایتخت‌ها و شهرهایی که کارکردهای سیاسی- اداری دارند با ساختمان‌های بزرگ اداری، پارلمان، هتل‌های بزرگ، خیابان‌ها و بزرگراه‌های وسیع شکل می‌گیرد. مورفولوژی بنادر را بخش بارگیری و باراندازی، اسکله‌ها، خطوط آهن، انبارهای بزرگ و گاهی کارخانه‌های ویژه شکل می‌دهد. برعکس در شهرهای توریستی، انواع هتل‌ها، کمپ‌ها، پلاژها، مکان‌های تفریحی و استراحت‌گاهی، بخش ویژه آب‌های معدنی و طبیعت زیبای محیط به مورفولوژی شهری، حالتی جدا از دیگر شهرها می‌بخشد. جغرافیای طبیعی شهرها و نواحی شهری نیز مورفولوژی شهری را به‌گونه‌ای تحت تأثیر اوضاع طبیعی خود قرار می‌دهد. شهرهای ساحلی، شهرهای کوهستانی و کوهپایه‌ای، شهرهای رودخانه‌ای، شهرهای واقع در دشت‌ها و شهرهای واقع در کنار کوهستان‌ها هر کدام مورفولوژی خاص خود را دارد. (مدنی پور، علی، ۱۳۷۹)

اهداف تحقیق

یکی از مسائل و مشکلات جامعه معاصر مسائل شهری (امکانات و محدودیت ها) می باشد که روز به روز ریشه دارتر می شود این پروژه با توجه به شرایط موجود در منطقه به بررسی اهداف زیر می پردازد.

۱- تحلیل موقعیت جغرافیایی و ارزیابی تأثیر آن در شکل گیری و توسعه شهر کرد

- ۲- بررسی و تحلیل عوامل مؤثر بر پیدایش شهر شهر کرد
- ۳- ارائه راهکارها جهت توسعه و رشد روز افزون در تمام ابعاد
- ۴- بررسی نگرش مردم درباره پیدایش و ریخت شناسی شهر کرد و کمک به درک شناخت ایجاد شهر
- ۵- مطالعه ویژگی های جغرافیایی (طبیعی و انسانی) شهر شهر کرد در ارتباط با پیدایش آن
- ۶- بررسی شرایط مکانی، فضایی شهر کرد در ارتباط با پیدایش آن

سؤالات تحقیق:

- آیا بین عوامل مکانی- فضایی و پیدایش شهر کرد رابطه وجود دارد؟
- آیا پیدایش شهر کرد به خاطر آب و هوا و منابع آبی آن است؟

- آیا بین عوامل محیطی شهرکرد و پیدایش و ریخت شناسی آن رابطه وجود دارد؟

فرضیات تحقیق:

به نظر می رسد بین عوامل مکانی - فضایی و پیدایش شهرکرد رابطه معناداری وجود دارد.

به نظر می رسد بین موقعیت جغرافیایی شهرکرد و پیدایش و ریخت شناسی آن رابطه معناداری وجود دارد.

به نظر می رسد عوامل محیطی شهرکرد و پیدایش و ریخت شناسی آن رابطه معناداری وجود دارد.

روش و مراحل انجام تحقیق

روش تحقیق حاضر ترکیبی از روش های تحقیق اسنادی، توصیفی و تحلیلی بوده و بخشی از داده های مورد نظر و به روز از طریق مطالعات میدانی و انجام مصاحبه، مشاهده و تکمیل پرسشنامه، مراجعه به وب سایت های تخصصی استفاده خواهد شد.

مراحل انجام این پروژه به این صورت است که ابتدا تمامی مدارک، منابع و نقشه های مورد نظر از مراجع معتبر جمع آوری شده و پس از طبقه بندی، موضوع بندی موارد و منابع موضوعات مورد نیاز انتخاب و مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته است.

در این پژوهش علاوه بر جمع آوری داده ها از طریق تحقیق اسنادی، بر حسب نیاز به داده های به روز و همچنین مشاهده از منطقه و انجام مصاحبه بامسئولان مدیریت شهری، از ساکنان شهر کرد به عنوان جامعه آماری ۱۰۰ نفر به عنوان نمونه آماری و به صورت تصادفی، از میان کارشناسان به تکمیل پرسشنامه اقدام شده است.

روش تجزیه و تحلیل داده ها

بدیهی است در پژوهش حاضر کلیه داده های آماری با استفاده از نرم افزارهای کامپیوتری Excel ، GIS و SPSS به صورت جدول، نمودار و گراف درآمده و نتایج آن مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. در مجموع باید گفت که در این تحقیق از مدل پیرسون نیز استفاده شده است و در نهایت نتایج کلی مورد تجزیه و تحلیل نهایی قرار گرفته است و به رد یا تأیید فرضیات پرداخته شده است.

کاربرد نتایج تحقیق

در صورت حصول به اهداف مورد نظر پژوهش، از جمله شناخت عوامل طبیعی (مکانی، فضایی)، اجتماعی و اقتصادی مؤثر در پیدایش شهرکرد، نتایج این پروژه می تواند علاوه بر نیاز برنامه ریزان، دانشجویان و دانش پژوهان در رشته جغرافیا و برنامه ریزی شهری، می تواند مورد استفاده سازمانها و ارگان های زیر قرار گیرد.

۱- معاونت برنامه ریزی استانداری

۲- سازمان مسکن و شهرسازی

۳- فرمانداری

۴- شهرداری

۵- اداره کشاورزی

۶- سازمان محیط زیست و آب و فاضلاب

محدودیت های تحقیق:

۱- اجرای پژوهش روی شهرکرد و عدم اجرای پژوهش روی استان (از نظر کمبود منابع جغرافیایی)

۲- محدودیت زمانی که منجر به فشردگی کار و پایین آمدن کیفیت پژوهش می گردد.

۳- مجهز نبودن کتابخانه ها به منابع جامع تر و جدیدتر و دسترسی نداشتن به این منابع،

۴- عدم دسترسی به سایر تحقیقات مشابه

۵- عدم صداقت پاسخ گویان در پاسخ به سوالات .

فصل دوم:

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

شناخت هر پدیده قبل از هر چیز نیاز به تعریفی جامع و کامل از آن پدیده دارد تا کنون همه شاخه های دانش بشری هر یک به نحوی عامل توسعه را مورد سنجش قرار دادند، اما تنها توانسته اند گوشه هایی از این واقعیت را نشان دهند در این میان تنها شاخه ای از علوم که می تواند در مفهوم توسعه با توجه به رابطه انسان و طبیعت داوری کند دانش جغرافیاست چرا که، در دانش جغرافیا هم محیط طبیعی مطالعه می شود و هم عکس العمل های محیط اجتماعی بررسی می گردد. از این رو، اغلب جغرافیدانان در شناخت میزان توسعه نواحی از معیارهای جغرافیائی مدد می گیرند، تا ما را از اثرات زیانبار تکنولوژی ناسازگار، در محیط آگاه سازند و هم از اتلاف منابع طبیعی و انسانی محیط زندگیمان جلوگیری کنند (شکوئی، ۱۳۸۵، ص ۱۶۲)

در تحلیل رشد کالبدی و جمعیتی یک شهر، ارزیابی رشد و گسترش، الگوی ساخت شهر، عوامل مؤثر بر رشد کالبدی و جمعیتی آن شهر همچون رشد طبیعی جمعیت، مهاجرپذیری، ادغام روستاهای اطراف در شهر و نتایج این رشد کالبدی و جمعیتی شهر است که می توان نتایجی مثبت مثل توسعه ناحیه، رفاه اجتماعی، افزایش درآمد سرانه، خدمات رسانی به روستاهای اطراف و نتایج منفی مانند نابودی زمین های کشاورزی، ناکافی بودن خدمات شهری، رشد بدون برنامه شهر و آلودگی های زیست محیطی و... را به همراه داشته باشد مورد بررسی قرار می گیرد.

و در مورد شهرکرد، می توان با تعیین نقاط قوت و ضعف فرایند توسعه کالبدی و جمعیتی شهر زمینه مطالعاتی و تحلیلی برای سیاست گذاری و ظرفیت سنجی مقدماتی توسعه فضایی و جمعیتی، شهر را فراهم آورد.

بخش اول: تعاریف و اصطلاحات و نظریه ها

تعاریف و اصطلاحات

شهر: مکانی با تراکم بالای جمعیت و مرکزیت سیاسی، اداری و تاریخی است که در آن، فعالیت اصلی مردم، غیر کشاورزی است و دارای مختصات شهری بوده که از طریق دولتی محلی، اداره می شود.

«ژان برون» و «پیردفونتن» می گویند: «در برابر قصبه، که بیشتر ساکنان آن خارج از منطقه شهری فعالیت دارند، شهر، مکانی است که بیشترین جمعیت آن، بسیاری از وقت خود را در داخل منطقه شهری صرف می کنند.»

اگر جنبهٔ مادی و خارجی را مورد نظر قرار دهیم، شهر بدو انبوهی از افراد انسانی و فضائی را که در آن سکونت گزیده اند شامل می شود. در اینجا نظم جاری مربوط به مسائل زیر در خور توجه است: جمعیت شهری (از نظر تعداد، تراکم، ترکیب و ساختمان و تحول)، طرز پراکندگی و قرار گرفتن جمعیت در فضای شهر و اصول تمایز بین قسمت های مختلف فضای شهر و تأثیرات آن بر زندگی اجتماعی افراد و گروه های که در آن زندگی می کنند.

- از جهت دیگر، شهر عبارت از یک سازمان اجتماعی پیچیده است. یعنی، شهر تنها از تجمع افراد تشکیل نمی شود بلکه مشتمل بر گروه های مختلفی، مانند خانواده، طبقات اجتماعی، کارگاه ها و کارخانه ها، گروه های نژادی، انجمن های مختلف و غیره است.

ریخت شناسی: زمین ریخت شناسی (ژئومورفولوژی)، مطالعه اشکال مختلف طبیعی در سطح زمین

جنبهٔ ریخت شناسی (Morphology)، که به ویژه مشتمل بر اطلاعات آماری و جغرافیای مربوط به جمعیت و فضائی است که آن جمعیت اشغال کرده است. همچنین تأسیسات و تجهیزات فنی زندگی اجتماعی نیز در این بحث مورد توجه قرار می گیرد. پراکندگی و تراکم جمعیت و توزیع جغرافیائی و رابطهٔ انسان با محیط

مسکونی خود در این بحث مطالعه می‌شود. همچنین در این زمینه، مطالعات محیط‌شناسی انسانی (Human ecology)، جایگاه ویژه‌ای را به خود اختصاص داده است.

مکان: مکان در لغت اسم مکان از ماده "مکن" و به معنای "جا"، "موضع" و محل است و در اصطلاح، فلاسفه برای مکان، تعریف‌های متعددی ذکر کرده‌اند. برخی از این تعاریف عبارتند از:

۱- نظر افلاطون: مکان بُعد جوهری مجردی است که مساوی با حجم جهان است. البته منظور از مجرد معنای اصطلاحی نیست بلکه معنای لغوی آن است و تفصیل این تعریف چنین است که مکان، همان حجم جهان است به این شرط که جداگانه در نظر گرفته شود.

نظر ارسطو: مکان عبارت است از سطح داخلی جسمی که مماس با سطح خارجی جسم دیگر باشد. مانند سطح داخلی لیوان که مماس با سطح خارجی آبی است که در آن ریخته شده است

فضا: انسان با فعالیت در محیط طبیعی، محیط مصنوع را می‌سازد. فضا مجموعه‌ای از انسانها، فعالیت‌ها، محیط طبیعی و محیط مصنوع است. به بیان دیگر (فضا) محدود به ابعاد فیزیکی نشده و آنچه را در خود داشته اعم از فیزیکی و غیر فیزیکی و یا ایستا و پویا را شامل شده و دارای بعد زمان است.

در واقع فضا مفهوم وسیع تری نسبت به مکان دارد و به مجموعه ساختارهای مکانی در ابعاد سطحی و ارتفاع گفته می‌شود. از این رو فضا در برگیرنده اشکال مختلف مکانی است که در آن نظم معینی نسبت به یکدیگر قرار داشته و کاربری متفاوت دارند و روابط پیوندگی گوناگون میان آنها برقرار است.

توسعه و رشد شهری

اولین مفاهیمی که در توسعه و رشد شهری مطرح می شود کاربری اراضی و تغییر کاربری اراضی می باشد که تعاریف آنها به صورت زیر بیان می شود:

کاربری اراضی^۱: کاربری اراضی دلالت بر به کارگیری نوعی از پوشش زمین برای یک نوع فعالیت خاص توسط انسان دارد.

تغییر کاربری اراضی: تغییرات کمی در وسعت فضایی (کاهش یا افزایش) یک نوع معین از کاربری اراضی را گویند (صادقی، ۱۳۸۷)

اما در مدل های شهری سنتی کمتر به فعل و انفعالات بین فاکتورها و عوامل توسعه شهری توجه شده است.

توسعه شهری^۲: تغییر در ابعاد فیزیکی، اجتماعی- اقتصادی و محیطی شهر را توسعه شهری می گویند و یکی از پدیده های مرتبط با سیستم های شهری است که بسیار پیچیده و اندازه گیری و سنجش آن بسیار مشکل است، عموماً پدیده توسعه شهری را می توان به دو نوع تقسیم کرد.

الف) رشد شهری^۳: رشد شهری به تبدیل زمین های اشغال نشده و محیط های طبیعی به ساختارهایی با کالبدی شهری مانند مسکونی صنعتی و زیرساختی اطلاق می شود. رشد شهر ذاتاً یک پدیده پیچیده است که شامل عوامل چندگانه با الگوهای متفاوتی از رفتارها در مقیاس های زمانی و مکانی گوناگون است که این پدیده بیشتر در حاشیه شهرها رخ می دهد (میرباقری، ۱۳۸۴، ص ۱۴۲).

ب) توسعه دوباره شهری^۴: که حاصل کنش تمام سیستم های دخیل در توسعه شهری می باشد.

رشد و توسعه^۵

^۱. Landuse

^۲. urban development

^۳. urban Growth

^۴. urban Redevelopment

^۵. Development. Growth

اغلب در اصطلاح رشد و توسعه به طور مترادف به کار برده می شوند. گو این که کاملاً بر هم منطبق نیستند و دارای مفهوم واحدی نمی باشند. رشد مفهوم یک بعدی داشته و در اصطلاح اقتصادی پدیده ای کمی است که با شاخص هایی نظیر درآمد ملی اندازه گیری می شود. به زبان دیگر رشد اقتصادی عبارت است از افزایش کمی درآمد ملی یا محصول ناخالص ملی یک جامعه طی یک دوره زمانی معین (فرجادی، مقدمه). بر طبق این تعریف رشد اقتصادی همان رشد تولید ناخالص ملی است که به طور معمول آن را بر حسب درصد تغییرات افزایش درآمد طی یک جامعه نسبت به سال قبل یا دوره قبل اندازه گیری می کنند، بدین ترتیب برعکس رشد که یک جریان یک بعدی و کمی است توسعه مستلزم تجدید سازمان و جهت گیری کل نظام اقتصادی و اجتماعی کشور است.

رشد شهری

توسعه شهر^۱: می تواند به دو صورت عملی شود یا در اطراف خود توسعه پیدا کند و یا به وسیله عمل تمرکز در داخل آن رشد پیدا کند. (شکوئی: ۱۳۷۹، ص ۵۱۸)

رشد شهری با نقش فعال و عملکرد هر شهر در رابطه است، چرا که هر نقش به عنوان عامل پویایی بهتر با تعداد معین از انسانهای فعال راه می افتد، و تا زمانی که بین گسترش شهر و ارگانسیم شهری تناسب منطقی برقرار باشد، رشد برنامه ریزی شده است و توازن در جامعه شهری حفظ خواهد شد و به هنگامی که توسعه شهر از تسلط و حاکمیت انسان ها خارج گردید و شهر از نیروی انسانی ناخواسته «بیکاره» لبریز شد و نتوانست جمعیت اضافی را در محدوده و خارج از مرزهای خود جابه جا کند، شهر با مسائل حاد اقتصادی و اجتماعی رو به رو خواهد بود و تنگنمایی را در شرایط زندگی و مسکن و محل اشتغال جمعیت پیش رو خواهد داشت. (فرید، ۱۳۸۲، ص ۱۵۹)

^۱. urban Growth

شهر

شهر به عنوان یک واحد جغرافیایی، حداکثر روابط اجتماعی را به مقتضای مکان یابی مراکز شهری، شکل

استقرار راهها و توسعه آنها و ساختار فضای درون شهری را ترسیم می کند. (فرید، ۱۳۸۲، ص ۹)

کلمه شهر از شار و شارستان گرفته شده است و شهرستان همان شارستان است، راتزل می گوید یک شهر

عبارت است از اتحاد انسانها و مساکن انسانی که سطحی را می پوشاند و بر سر راههای مهم تجارتي قرار

دارد؛ و واگنر می گوید: شهرها محل تجمع تجارت انسانی است، گر چه شهری نیست که در آن تجارتي

نباشد.

پیروز بر این باور است که در اقتصاد سوسیالیتی حتی شهر می تواند مکان سکنی جماعتی باشد که حیات

جمعیت شهری از راه کشاورزی تأمین می شود (رضوانی، ۱۳۷۴، ص ۱۵)

نقشه شهر:

معرف تاریخ شهر و در عین حال نمودار تأثیراتی است که از مکان فیزیکی خود پذیرفته است و می توان

گفت نقشه شهر: بازتاب معتقدات، باورها و طرز تفکر و اندیشه مردمی است که در محدوده جغرافیایی شهر

زندگی می کنند. (فرید، ۱۳۸۲، ص ۹۴)

شهر نشینی:

به فرایندی اطلاق می شود که به واسطه آن، نسبت جمعیت شهرنشین همراه با بسط و گسترش شبکه های ارتباطی فعالیت های اقتصادی، سازماندهی سیاسی و اداری در مناطق شهری افزایش می یابند. (ازکیا، ۱۳۸۵، ۵۲)

منطقه^۱

منطقه عبارت است از فضایی و یا قسمتی از کره زمین و یا قسمتی از خاک یک کشور که عوامل طبیعی، اقتصادی، اجتماعی آن را از محیط اطراف خود متمایز نموده و فضایی هموژن^۲ به وجود آورده است، ولی باید توجه داشت که هموژن بودن یک مکان برای تعریف و توجیه یک منطقه کافی نیست بلکه هموژن بودن عملکرد و نقش آن بیشتر مؤثر است.

منطقه عبارت است از سرزمین یا سرزمین های محدودی که با دانش یک یا چند خصیصه مشترک یک سیستم را تشکیل می دهد. خصیصه مشترک ممکن است یک خصیصه فیزیکی، اقتصادی، اجتماعی و یا فرهنگی باشد. (همان)

برنامه ریزی شهری^۳:

برنامه ریزی شهری عبارتست از: تأمین رفاه شهرنشینان، از طریق ایجاد محیطی بهتر مساعدتر و سالم تر برنامه ریزی شهری، در واقع جهت تأمین نیازهای خدمات شهری، و در نظر گرفتن عوامل مختلف اقتصادی و اجتماعی در یک سیستم برنامه ریزی شهری جامع و پویا، مشخص کردن سیاست ها و برنامه های توسعه شهری، هماهنگ کردن آنها با سایر برنامه ها عمرانی در سطح منطقه و کشوری و تنظیم برنامه ها و طرح ها در دوره زمانی معین است (زیاری، ۱۳۸۳: ص ۵۴)

^۱. Regioni

^۲. Homogeneous

^۳. urban Planning

ناحیه

ناحیه: روابط و پیوند داخلی و خارجی بین پدیده‌هایی که در یک حوزه ظاهر می‌شوند و به آن حوزه توازن و تجانس می‌بخشند و تفاوت‌هایی این حوزه را حوزه‌های مجاور به نمایش می‌گذارند ناحیه گفته می‌شود. (شکویی، ۱۳۸۳، ۱۲۷)

توسعه اقتصادی

این بعد بر حفظ ارتقاء شرایط اقتصادی تأکید دارد که در تمام نظام مورد بررسی جمع می‌گردد و معیارهای اقتصادی، ارتباط ناگسستگی با فرایند شکل‌گیری سیاست‌های اقتصادی دارند و رفاه اقتصادی مبتنی بر نزدیکی از مؤلفه‌های اقتصادی مربوط نظیر اشتغال رسمی و غیررسمی - بیکاری سطح جهانی است. تخصیص بهتر و مدیریت کارا تر منابع و جریان سرمایه‌گذاری‌ها تضمین‌کننده این بعد خواهد بود. (محمودی، ۱۳۷۸، ۳۹)

توسعه اجتماعی

تداوم تمدنی که در آن انسان‌ها توزیع عادلانه بین اغنیا و فقرا را شاهد بوده‌اند و بهبود کیفیت زندگی حاصل، کاهش نقش اجتماعی، شیوه سازمان‌دهی سازگار با شرایط اجتماعی، برابری برای ناتوانان، زنان و گروه‌های نژادی، قومی و مذهبی و حقوق انسانی، آموزش و آگاهی‌های زیست‌محیطی، بهداشت، درمان و سرپناه مناسب برای همه، ترویج نقش درون‌نسل‌ها شامل برابری اجتماعی در حکومت، حفاظت از محیط طبیعی زندگی در چهارچوب ظرفیت‌تحمیل‌آن، با استفاده حداقل از منابع غیرقابل تجدید، بقای اقتصادی و تنوع خوداتکا، رفاه فردی، رفع نیازهای اساسی افراد جامعه شده است. (بازیار، ۱۳۹۰، ص ۱۹)

توسعه پایدار شهری

مبانی نظری مفهوم پایداری را در شهر و منطقه شامل تقلیل آلودگی، نگهداری منابع طبیعی، تقلیل حجم ضایعات شهری، افزایش بازیافت ها، کاهش انرژی مصرفی، افزایش بیش از حد جانداران مفید در شهر و روستا به وسیله جامعه جنگلی و درختان شهری و مناطق سبز، عدم تمرکز شهری و کاهش پراکندگی افزایش تراکم متوسط در حومه های شهری و شهرهای کوچک، کاهش فواصل ارتباطی، ایجاد اشتغال محلی، توسعه متنوع مسکن در مراکز اشتغال، توسعه شهرهای کوچک در راستای کاهش اتکاء به شهرهای بزرگ، ساختمان اجتماع جدید متعادل، حمل و نقل عمومی و کاهش ترافیک جاده ای نام برد.

جایگزینی منابع و نوسازی آن ها، اتخاذ سیاست کاربری زمین صحیح، محافظت از زمین را بالا می برد مدیریت ضایعات غیرقابل بازیافت و توزیع منابع، تهیه غذای پایدار محلی جزء اصول این نظریه است توسعه پایدار شهری، ایجاد شهر را تنها برای لذت شهرنشینان می داند راه رسیدن به توسعه پایدار در توجه به برنامه ریزی شهری و منطقه ای و ساماندهی فضا عنوان می کند (زیاری، ۱۳۸۳، ص ۲۳۰)

دیدگاهها، نظریات و مدلها

- نظریه جوهری در جغرافیای شهری و برنامه ریزی شهری

نظریه های جوهری، با تأثیرپذیری از عوامل سیاسی، نظامی و مذهبی از طریق تحلیلهای اقتصادی، اجتماعی و محیطی استنتاج می شود. درباره نظام فضایی محیط ساخته شده به بحث می پردازد و به صورت آرمانی نظر و عقاید خلاق در سیاست و طرح های برنامه ریزی را به نمایش می گذارد. در واقع، نظریه جوهری بیشتر مفاهیم فیزیکی موضوع، مثل ایجاد شهرها و شهرک های جدید، منطقه سبز شهری، محله های شهری و اشکال شهری را تبیین می کند هر چند که این نظریه ها از قدیمی ترین نظریه ها در برنامه ریزی است و شاید از آغاز تمدن بشر نیز مطرح بوده است، توان یابی نظریه های جوهری در زمان ما بیشتر مدیون بهره مندی از نظریات اجتماعی- اقتصادی لوئیز ممفورد که در فلسفه برنامه ریزی وی به سه محور فکری مهم شامل: ۱- طبیعت گرایی ۲- تکامل گرایی ۳- انسان گرایی بر می خوریم وی توسعه ای که هوا آب و خاک و پوشش گیاهی و در نهایت اکوسیستم های سیاره زمین را تخریب کند را مردود می شمارد. (شکوئی، ۱۳۸۳، ص ۴۲۵)

- نظریه های تبیینی در جغرافیای شهری و برنامه ریزی شهری

نظریه های تبیینی، اساس جغرافیای شهری جدید را تشکیل می دهد، اما نه همه نگرش های آن را نظریه های تبیینی، تشریح ادراکی- شناختی است که به بیان عمل و عوامل ساخت های شهری مانند مشابهت ارگانیکی شهر، ساخت اکولوژیک شهر، مدل های اقتصادی مسافت فضایی نظریه موجی در توسعه مادر شهرها، نظریه های مکان گزینی صنعتی، بازارهای زمین شهری، نظریه توزیع کاربری زمان و... می پردازد. نظریه های تبیینی، اغلب حالت کیفی- پویا دارد و بیشتر برای ساخت مدل های آینده نگر به کار گرفته می شود. این نظریه ها از علوم جغرافیایی، جامعه شناسی و اقتصاد و علوم سیاسی تأثیر می پذیرد و در واقع حاصل تکامل علمی قرن ۲۰ است و در برنامه ریزی به دو صورت از نظریه های تبیینی استفاده می شود. اول این که

نظریه پایه و اساسی استوار برای مدل‌های آینده نگر است و در کاربری زمین، اقتصاد ناحیه ای در شبکه های حمل و نقل و نظایر این ها به کار گرفته می شود و دوم این که نظریه های تبیینی، اندیشه های منسجمی را در مورد شهرها فراهم می سازد. (همان، ص ۴۲۸)

- نظریه اقتصاد سیاسی شهرگرایی

در این دیدگاه عملکرد اقتصادی بازار در زمینه توسعه شهری و بازساخت آن تحلیل می شود و چون کم توجهی به عوامل اقتصادی از نقاط ضعف پلورالیسم و بوروکراسی در مطالعات شهری و کاربری زمین است در این دیدگاه عامل اقتصادی در برنامه ریزی شهری، اساس کار قرار می گیرد در جناح چپ اقتصادی سیاسی نیز همین مسائل شهری در انباشت سرمایه محلی توجه می شود. در این دیدگاه سرمایه های محلی در برنامه ریزی شهری نقش اساسی دارد و این سرمایه ها در مناطقی از شهر به کار گرفته می شود که قبلاً برای رساندن سودهای کلان به سرمایه گذار انتخاب شده است. در این جهت گیری، بیشتر برای ساختن واحدهای مسکونی گران قیمت و لوکس یا مجتمع های بلند مرتبه، تجاری و اداری سرمایه گذاری می شود. (شکوئی، ۱۳۸۳، ۴۳۱)

- نظریه سیکل زندگی شهرها و محله های شهری

در ۲۵ سال اخیر شهر و محله به مثابه ارگانیزم، مورد توجه روزنامه نگاران، مفسران، سیاستمداران و استادان علوم اجتماعی به ویژه در ایالت متحده آمریکا قرار گرفته است که استعاره های مریضی و مرگ شهر به شکل های مختلف مطرح شده است. انحطاط و پژمردگی بخشی از شهر یا محله مهاجرت به دیگر محله ها و حومه های شهری را سبب می شود و در این روند حومه های جدیدی ایجاد می شود، محله های زیبا به وجود می آید و در نهایت نوسازی بخشی از شهرها شروع می شود. همه این جریان ها به نفع گروه معینی است.

بدین سان که سرمایه داران، صاحبان کارخانه ها و شرکت های ساختمانی به سودهای کلان دست می یابند و در مقابل محله های قدیمی تر شهرها خدمات کم تری دریافت می کنند. و خانواده های کم درآمد و فقیر شهری و مهاجران واحدهای مسکونی مخروبه بخش مرکزی شهر را برای زندگی انتخاب می کنند. سیکل زندگی محله های شهری بدین سان تحقق می یابد، بخشی از شهر برای همیشه به صورت پژمرده و در حال مرگ تدریجی باقی می ماند و بخشی دیگر به زیبایی و شادابی چشمگیری دست می یابند. (همان، ص ۴۳۲)

- نظریه شهر خطی

عامل اصلی ایجاد مجتمع های خطی شکل، می تواند راهها، ارتباطات، رودها، سواحل دریاها باشد. که شهر در کنار آنها به صورت خطی شکل می گیرد و توسعه می یابد. (وزین، ۱۳۷۸: ۱۰۵)

براساس این نظریه در گذشته، شهرها در اغلب اوقات حوضه های شهری توسعه خود را از شکل ستاره ای شروع نموده و به شکل دایره ای نزدیک می شدند. ولی توسعه شبکه راه ها و مسیرهای ارتباطی، تمایل توسعه شهر را در مسیر چنین شبکه هایی به صورت خطی قرار می دهند. (شیعه، ۱۳۷۶: ۶۶)

و همچنین با توجه به مطالعه روند رشد شهر در گذشته و همچنین نتایج کلی می توان گفت که الگوی رشد شهری شهر کرد یادآور گسترش خطی و شعاعی در مدل های اکولوژی شهری است.

نظریه سیاست شهرها

- توسعه فیزیکی ناموزون شهرها

اگرچه هدف برنامه ریزان ناحیه ای، رشد و توسعه شهرهای کوچک، جهت توسعه یکنواخت نواحی است اما رشد ناموزون این شهرها ممکن است ناشی از عوامل متعدد اجتماعی، طبیعی، سیاسی و اقتصادی و فرهنگی باشد، و موجب می شود شهر کوچک از اهداف و کارکرد خود در ناحیه دور شود و مشکلات زمینه ای را افزایش دهد چرا که هر شهری در یک اندازه و اندام خاص می تواند باعث شکوفایی اقتصادی و اجتماعی ناحیه شود و خارج از این اندازه و اندام بازده مطلوبی نخواهد داشت.

دکتر شکویی سه نوع توسعه فیزیکی را در شهرها مطرح کرده است که می توان از آن ها برای بررسی توسعه فیزیکی شهرهای کوچک نیز استفاده کرد.

۱- توسعه تدریجی و مداوم اطراف شهر با تراکم پائین که حداقل توسعه ناموزون را به وجود آورد.

۲- توسعه نواری شهر که از هسته آن شروع و به صورت قطعاتی از اطراف شهرها در شکل محوری ظاهر می شود.

۳- توسعه تخته شطرنجی که در شکل توسعه قطعات منفرد، و جدا از هم صورت می گیرد.

این نوع توسعه، از لحاظ اقتصادی کارایی دارد و از لحاظ زیبایی منطقه، جلب توجه می کند (شکویی، ۱۳۷۹، ص ۲۱۳)

- علل توسعه ناموزون شهرها

عوامل مختلفی در توسعه فیزیکی ناموزون شهر مؤثر است که در مجموع می توان آن ها را به سه دسته تقسیم بندی نمود.

الف) عوامل طبیعی مانند کوه، رود

ب) عوامل انسانی مانند مهاجر پذیری شهر، سیاست های اداری شهر

ج) عوامل اقتصادی، مانند معاملات تجاری زمین و بورس بازی زمین در شهرها

عوامل طبیعی:

استقرار در توسعه فضایی شهرهای کوچک ناشی از شرایط محیطی و جغرافیایی آن هاست. شرایط طبیعی در تعیین نقش و اندازه شهرها سهم عمده ای دارند و مناسب بودن محیط های جغرافیایی به صورت ناحیه ای تأثیر به سزایی در روند شکل گیری و توسعه آن ها دارند. (رضوانی، ۱۳۷۴، ۱۱۵)

عوامل منطقی مانند مرتع و مقر جغرافیای شهر، ارتفاع از سطح آب های آزاد، پوشش گیاهی و شبکه هیدروگرافی اقلیم در تکوین و شکل گیری و گسترش شهرهای کوچک نقش مهمی دارند و نقشه شهر را متأثر می سازند. عوامل مناسب طبیعی موجبات رشد فیزیکی و جمعیتی شهر را فراهم می سازند و با گسترش تدریجی شهر موجب می شود که شهر به صورت مرکز ناحیه ای درآمد و با روستاهای پیرامون خود منظومه ای را تشکیل می دهد که موجبات توسعه ناحیه ای را فراهم می سازد. عوامل طبیعی و آب و هوا در شکل گیری و فرم گیری بافت شهرها و حتی جهات توسعه و خطوط اصلی رشد شهرها اثر محسوس دارند که این فاکتور عامل طبیعی در توسعه شهرکرد دخالت دارد که در این خصوص ارتفاعات مجزا و بهم پیوسته در شمال شهرکرد توسعه این شهر را محدود کرده است.

عوامل انسانی و اجتماعی و اقتصادی علاوه به آن که اثر خود را در کیفیت بافت بسیاری از شهرهای ایران گذارده است بر ساخت شهرها نیز مؤثر است یکی از عوامل مهم در رشد و گسترش شهرها رشد طبیعی جمعیت است. رشد طبیعی جمعیت به اختلاف تعداد زاد و ولد و تعداد مرگ و میر ساکنان شهرهای کوچک گفته می شود.

در کشور ایران مانند بیشتر کشورهای در حال توسعه، بیشترین نقش در رشد جمعیت شهرها را باید مربوط به افزایش رشد طبیعی دانست. رشد طبیعی جمعیت اثری دوگانه بر افزایش جمعیت شهری دارد. نخست آن که

خود موجب بالا رفتن حجم طبیعی جمعیت و افزایش جهت می شود و هر چه نرخ رشد طبیعی بالاتر رود، جمعیت جامعه نیز افزایش بیشتری را نشان می دهد. ثانیاً رشد طبیعی جمعیت باعث افزایش مهاجران روستائی به شهرها می شود. (نظریان، ۱۳۷۵، ص ۸۲)

اگر در مقیاسی وسیع تر رشد جمعیت شهرهای کوچک مورد مطالعه قرار گیرد لاجرم افزایش جمعیت آن ها جدای افزایش جمعیت شهرنشینی نیست و عوامل مؤثر در ازدیاد جمعیت شهرنشینی کشور در مقیاس کوچک تر در شهرهای کوچک هم تأثیر داشته اند بخش کشاورزی با رشد کم خود هر چه بیشتر به یک بخش حاشیه ای در کل اقتصاد کشور بدل شده و متابولیسیم اقتصادی از حیث مازاد اقتصادی قابل سرمایه گذاری هر چه بیشتر دانسته به صدور نفت و منابع مرزی حاصل از آن شد (نظریان، ۱۳۷۵، ۸۲)

با تمرکز سرمایه در درون شهرها، اختلاف درآمد بین شهرها و روستاها، توسعه روابط سرمایه داری در اقتصادی تک محصولی متکی بر صادرات نفت، شروع جنگ تحمیلی، ورود مهاجرین خارجی مثل افغان ها و عراقی ها به کشور و... روز به روز جمعیت شهرنشین کشور افزوده شد و در نتیجه شهرها به گسترش همه جانبه و توسعه فضایی خود دست می زنند. (زنجان، ۱۳۸۰، ۸۲)

یکی دیگر از عوامل تأثیرگذار بر رشد کالبدی و جمعیتی شهرهای کشور مهاجرت به شهرهاست که نوع مهاجرت به شهر آن از نمود بیشتری برخوردار است بررسی سرشماری های مختلف نشان می دهد که گرایش مهاجران به شهرنشینی در تمامی سرشماری ها ادامه داشته است. (همان)

بعد از عامل مهاجرت از روستا به شهر، عامل جذب و استعاله شدن روستاهای اطراف شهر در فرایند توسعه کالبدی بی رویه شهرهای کشور سبب رشد فضایی و جمعیتی شهرهای کشور گردید. با رشد فیزیکی شهر به پیرامون خود روستاهای اطراف که روزگاری به دور از شهر بوده اند، ناخواسته در شهرها ادغام شدند و به دنبال خود مسائلی را به وجود می آورند که حل آن ها مستلزم هزینه های گزافی است.

در این ارتباط منظم شهری، شهر خسارت هزینه ها و مازاد امکانات خود را به ناحیه بدهد و در صورتی که تخریب محیطی صورت گیرد باید خسارت های بیشتری را پردازد که براساس این مدل جبران خسارت ها می تواند به صورت مالی و یا با بازرگانی مطلوب شهر با پیرامون و یا با تضعیف قوانین مهاجرت به نواحی ثروتمندتر باشد و از جمله معایب این مدل آن است که نه تنها هر منبع و پس مانده ای باید ارزیابی شود بلکه جبران خسارت های هر کدام از آن ها باید مورد توجه باشد و مورد دیگر مسأله آلودگی هاست که از منابع و نواحی متعدد منتشر می شوند و اثرات پیچیده ای را در هوا، آب و خاک دارند اما در یک ناحیه با هم یکی می شود. در این مدل حقوق مردمی که در پیرامون شهر زندگی می کنند بسیار ارزشمند است. این حقوق از جمله عواملی است که باعث ارتباط متقابل و مساوی و عادلانه بدون آسیب رساندن به پایداری اکوسیستم های ناحیه ای می شوند. (همان)

- مدل های توسعه پایدار شهری

اگر چه دیدگاه غالب در توسعه پایدار شهری، هنوز استفاده از اصطلاح قانونی «داد و ستد به صورت معمول» و یا حداقل تغییر در راهبردهای توسعه شهری است اما چهار دیدگاه رادیکالی برای توسعه شهری وجود دارد. این دیدگاه ارزش های متفاوت در قضاوت های گوناگونی را در مورد توسعه شهری و محیط زیست شهری نشان می دهد اگر چه راهبردهای آن ها در زمینه محدود کردن محیط زیست به وسیله ماشین ها، عمدتاً مشابه است ولیکن در جنبه کاربری زمین، دیدگاههای کاملاً متفاوتی دارند و در هر مدل مرزهای منطقه شهری به صورت متفاوت از دیگری ترسیم شده است. (Houghton, 1997.1889)

با توجه به بحث جالب و راهگشای توسعه پایدار در ذیل به چهار مدل توسعه پایدار شهری که می توانند به عنوان راهبردی برای هدایت و رشد و توسعه شهر انتخاب کردند، اشاره می شود.

- شهرهای خودکفا

این مدل اوایل دهه ۱۹۸۰ با اقدامات فعالان محیط زیست، مورد توجه قرار گرفت. این مدل راه حل مشکلات شهر را در درون شهر، بنیاد اقتصاد شهری برای خودکفایی شهر، و برآورده کردن نیازهای اساسی برای کمک به شاغلان شهری جستجو می کند. این اقتصاد خودکفا مستلزم استفاده بیشتر در منابع محیط زیست شهری و کاهش پس مانده ها و بازیافت آنهاست. در این مدل انجام اکولوژیکی از طریق تغییر اساسی از توسعه ای که در آن انسان مسلط و محیط کنترل شده است به راه های هماهنگی با محیط زیست می آید و در این مدل راهبرد افزایش تعداد شهرهای کوچک و کاهش تعداد شهرهای بزرگ مد نظر است، این مدل بر آن است که طبیعت را به وسیله فضاهای باز، باغچه های پشت بام ساختمان و... به شهرها برگرداند تا آرامش روحی و روانی ساکنان شهر را از طریق ارتباط با طبیعت بالا برد. (Houghtom, 1997. 189)

- شهرها و مناطق دوباره طراحی شده:

در این مدل برنامه ریزی فشرده و متراکم نواحی مسکونی مورد توجه است و برای ذخیره انرژی اشکال ساختمانی شهر را به صورت فشرده و متراکم پیشنهاد می کند، فرض کلیه ی مدل این است که بعضی از تغییرات در بافت شهر نیاز به مسافت های طولانی ساکنان شهر را کاهش می دهد و در حالی که از یک سیستم عمومی خودکفا و گسترده حمل و نقل حمایت می کند، مردم را از تردد با وسایل نقلیه شخصی بر حذر می دارد بنابراین راه مصرف انرژی را به حداقل می رساند. (همان)

زیربنای عقیده مذکور این است که الگوهای موجود سکونتگاه های شهری باعث اسراف منابع می شود، با وجود این که شهرها به مورد خطری در استفاده از منابع اسراف می کنند، طراحی دوباره شهری می تواند نقش مهمی در کاهش مصرف و کاهش پس مانده ها داشته باشد.

اگرچه راهبرد طراحی دوباره شهر با مدل شهر خودکفا یکی است اما مدل طراحی دوباره شهر کمتر طبیعت گرا و بیشتر انسان گرا است و هدفش افزایش تراکم های مسکونی و منطقه بندی دوباره است، اگر چه شهر

متراکم کمتر طبیعت گرا است ولی اثرات منفی کم تری بر پیرامون خود بر جای می گذارد، مثلاً زمین های روستایی را نمی بلعد.

اجرای این مدل مستلزم اصلاح شهر و بهبود اطراف ساختمان های شهر است. و از معایب این مدل این است که گرچه هدفش کاهش اسراف در مصرف منابع و تولید که پس مانده است، اما به این مسأله که منابع از کجا می آیند و به کجا می روند، توجه چندانی ندارد و در مدل نشان داده می شود که اثرات بیرونی شهر را نادیده انگاشته و همچنین مورد دوم عدم توجه به هزینه های سنگینی است که باید برای طراحی دوباره شهر پرداخت نمود.

- شهرهای وابسته به بیرون

اساس این مدل آن است که شهرها با فرافکنی بعضی از هزینه ها و مشکلات محیطی در خصوص رشد و ادامه حیات خود به بیرون از مرزهای خود، سود سرشاری را عاید خود می کنند، مثلاً ورود آب از منابع دور دست به شهر ممکن است از سویی باعث ویرانی اکوسیستم بالا دست شهر شود و از سوی دیگر آب آلوده شهر اثرات مخربی بر آب رودخانه ها در پائین دست داشته باشد این هزینه های محیطی مصرف شهر را، نمی توان با مکانیزم بازار قیمت گذاری کرد چون منابع و پس مانده ها کالا نیستند و ارزش قیمت گذاری ندارند. راه حل این مدل برای رفع هزینه های مصرف شهر این است که آلوده کنندگان مجبور شوند که هزینه های محیطی را جبران کنند. (همان)

- سهم عادلانه برای شهر و پیرامون آن

آخرین مدل از توسعه پایدار شهری به بحث در مورد عدالت اجتماعی و محیطی می پردازد. بررسی ارزش محیطی جریان منابعی که بر شهر داده می شود و پس مانده هایی که از شهر خارج می شوند، بسیار دشوار است با وجود این مستلزم یک مدیریت منابع منطقه ای است توسعه ناپایدار شهری، تبادل های بیرونی شهر را

که از طریق آن شهرها امکانات نواحی بیرونی را به خود اختصاص می دهند را در بر می گیرد بدون این که در جهت جبران گامی بردارد این ارتباط نابرابر باعث می شود که نواحی پیرامون از نظر اقتصادی و محیطی ضعیف شود.

تشریح ضریب همبستگی پیرسون

ضریب همبستگی پیرسون که به نام های ضریب همبستگی گشتاوری و یا ضریب همبستگی مرتبه ی صفر نیز نامیده می شود ، توسط سرکارل پیرسون معرفی شده است. این ضریب به منظور تعیین میزان رابطه، نوع و جهت رابطه ی بین دو متغیر فاصله ای یا نسبی و یا یک متغیر فاصله ای و یک متغیر نسبی به کار برده می شود. چندین روش محاسباتی معادل می توان برای محاسبه ی این ضریب تعریف نمود.

الف) روش محاسبه با استفاده از اعداد خام:

$$r = \frac{n(\sum xy) - (\sum x)(\sum y)}{\sqrt{[n(\sum x^2) - (\sum x)^2][n(\sum y^2) - (\sum y)^2]}}$$

(ب) روش محاسبه از طریق نمره های استاندارد شده :

با تعریف $Z_x = \frac{x-\bar{x}}{s_x}$ و $Z_y = \frac{y-\bar{y}}{s_y}$ که در آن s_x و s_y به ترتیب انحراف معیار متغیرهای x و y می

$$r = \frac{\sum Z_x Z_y}{n} \quad \text{باشند داریم :}$$

در بررسی همبستگی دو متغیر اگر هر دو متغیر مورد مطالعه در مقیاس نسبی و فاصله‌ای باشند از ضریب همبستگی گشتاوری پیرسون استفاده می‌شود. اگر ضریب همبستگی جامعه ρ و ضریب همبستگی نمونه‌ای به حجم n از جامعه I باشد، ممکن است I تصادفی و اتفاقی بدست آمده باشد. برای این منظور از آزمون معنی داری ضریب همبستگی استفاده می‌شود. در این آزمون بررسی می‌شود آیا دو متغیر تصادفی و مستقل هستند یا خیر. به عبارت دیگر آیا ضریب همبستگی جامعه صفر است یا خیر.

این ضریب میزان همبستگی بین دو متغیر فاصله‌ای یا نسبی را محاسبه کرده مقدار آن بین $+1$ و -1 می‌باشد اگر مقدار بدست آمده مثبت باشد به معنی این است که تغییرات دو متغیر به طور هم جهت اتفاق می‌افتد یعنی با افزایش در هر متغیر، متغیر دیگر نیز افزایش می‌یابد و برعکس اگر مقدار I منفی شد یعنی اینکه دو متغیر در جهت عکس هم عمل می‌کنند یعنی با افزایش مقدار یک متغیر مقادیر متغیر دیگر کاهش می‌یابد و برعکس. اگر مقدار بدست آمده صفر شد نشان می‌دهد که هیچ رابطه‌ای بین دو متغیر وجود ندارد و اگر $+1$ شد همبستگی مثبت کامل و اگر -1 شد همبستگی کامل و منفی است.

نکته :

۱) صفر بودن ضریب همبستگی تنها عدم وجود رابطه ی خطی بین دو متغیر را نشان می دهد ولی نمی توان مستقل بودن دو متغیر را نیز نتیجه گرفت. هنگامی که ضریب همبستگی پیرسون بین دو متغیر صفر باشد، این متغیرها تنها در صورتی مستقل از یکدیگرند که توزیع متغیرها نرمال باشد.

۲) همبستگی بین دو متغیر تنها نشان دهنده ی این است که افزایش یا کاهش یک متغیر چه تاثیری بر افزایش یا کاهش متغیر دیگر دارد ولی این همبستگی ضرورتاً دال بر رابطه ی علی بین متغیرها نمی باشد. به طور مثال اگر در یک تحقیق دو متغیر قد و تحصیلات همبستگی مثبت بالایی داشته باشند نمی توانیم نتیجه بگیریم که افراد قد بلندتر دارای تحصیلات بیشتری هستند. بنابراین باید بین مفاهیم همبستگی و رابطه ی علت و معلولی تفاوت قائل شد. به بیان دیگر ممکن است دو متغیر همبستگی داشته باشند ولی لزومی ندارد که یکی از متغیرها علت و دیگری معلول باشد، علاوه بر این عوامل متعدد دیگری نیز می توانند بر ضریب همبستگی اثرگذار باشند.

بخش دوم: موقعیت جغرافیایی و اقلیمی

سرآغاز شناخت جغرافیای شهر، ارزیابی موقعیتی است که شهر در محدوده جغرافیای محلی و ناحیه ای می تواند داشته باشد. بنابراین لازم است که علاوه بر پارامترهای طبیعی شهرکرد، موقع و مقر آن نیز مطالعه شود، چرا که آشنایی با ارزش های جغرافیایی مقر و موقع شهر، ما را در تشریح چگونگی جایگزینی شهرها و توسعه آینده و تداوم حیات اقتصادی آن را یاری می دهد.

همچنین بررسی ویژگی های جمعیتی و تحولات آن و تراکم آن می تواند برنامه ریزان شهری را در چگونگی تأثیر جمعیت و تحولات آن در توسعه شهری یاری نماید. در این بخش ابتدا ویژگی های طبیعی شهرکرد و سپس ویژگی های انسانی آن مورد بررسی قرار می گیرد.

آشنایی مقدماتی با استان و شهرستان

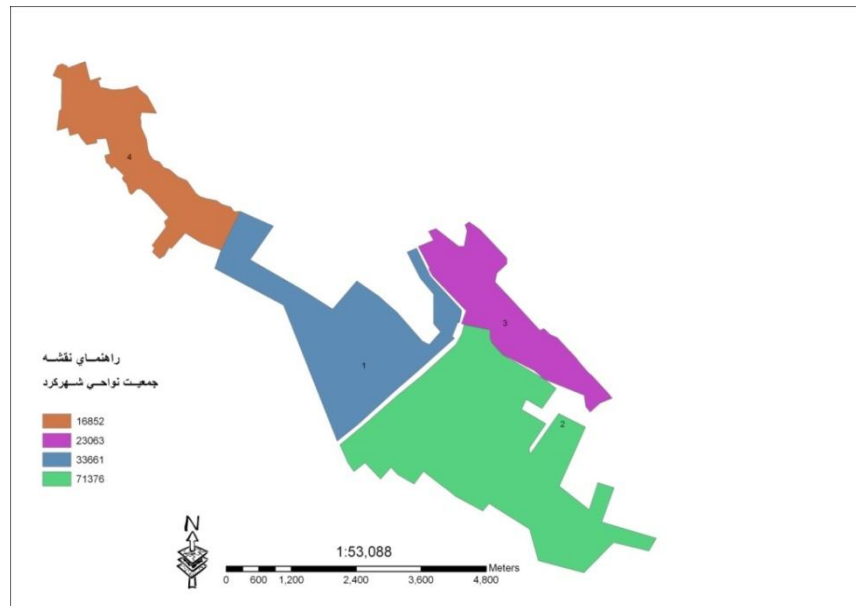
استان چهارمحال و بختیاری با مساحت حدود ۱۶۳۶۴ کیلومتر مربع در جنوب غرب کشور و در محدوده رشته کوه های زاگرس قرار گرفته است. این استان تا پایان سال ۱۳۸۹ شامل ۷ شهرستان به نام شهرکرد، بروجن، فارسان، کوهرنگ، لردگان، اردل، کیار و ۲۱ بخش و ۴۴ دهستان بوده است. (گزارش اقتصادی و

اجتماعی استان، سال ۱۳۸۹، ص ۲۲)

شهرکرد مرکز استان چهارمحال و بختیاری با مساحتی بالغ بر ۲۴۶۹ هکتار و جمعیت ۱۵۹۷۷۵ هزار نفر (۱۳۹۰) در جنوب غربی کشور در فاصله ۹۰ کیلومتری جنوب غرب شهر اصفهان با میانگین ارتفاع ۲۱۰۰ متری از سطح دریا واقع شده است. این شهر در دامنه جنوبی ارتفاعات قراول خانه و کوه کلاه قاضی و گل سرخ در جلگه ای وسیع قرار دارد، دشت شهرکرد به عنوان بزرگترین دشت استان است که به صورت باریکه ای در جهت شرقی- غربی و همچنین شمال غرب- جنوب شرقی گسترش یافته است. پنج نقطه شهری استان، شهرکرد، فرخ شهر، هفشجان، شهرکیان و نافچ را نیز در خود جای داده است. از نظر موقعیت جغرافیایی شهر شهرکرد در طول شرقی ۵۰ درجه و ۵۰ دقیقه تا ۵۰ درجه و ۵۲ دقیقه و عرض شمال ۳۲ درجه و ۱۸ دقیقه تا ۳۲ درجه و ۲۰ دقیقه واقع شده است.

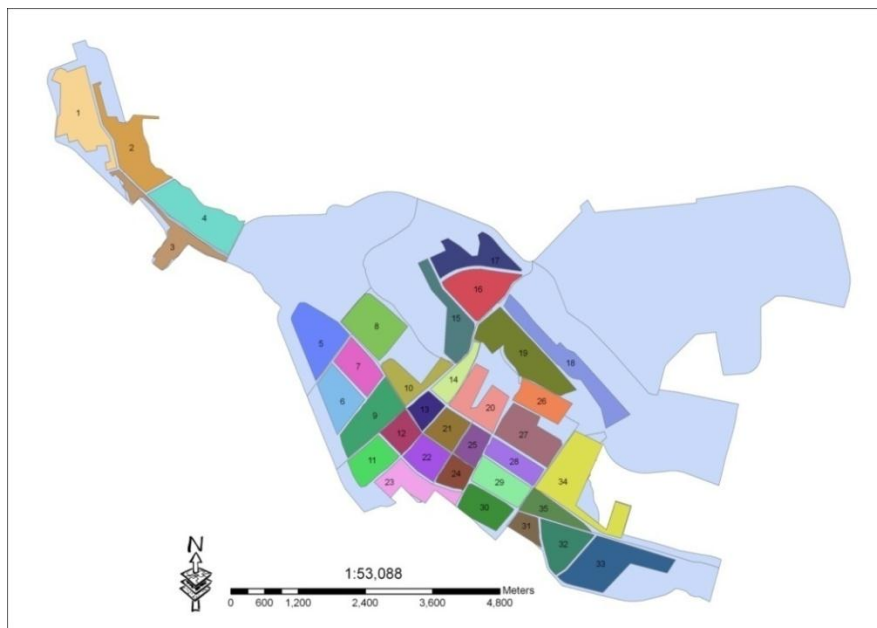
این شهر تا قبل از سال ۱۳۰۰ هـ.ش به عنوان یک کانون کوچک و کم جمعیت به نام «دهکرد» شناخته می شد. در سال ۱۳۰۸ با تعیین حاکم نظامی چهارمحال به نام «یاورخان نامور» به عنوان اولین نماینده دولت مرکزی و تأسیس (شهرداری) در سال ۱۳۱۰ رسماً از دهکرد به شهرکرد تغییر نام پیدا کرد. روند شهرنشینی و توسعه شهری در اثر توجهات دولت مرکزی تحت نظریه «دولت و شهرنشینی» به عنوان مرکز اداری و سیاسی منطقه سرعت پیدا می کند و این کانون زیستی با مرکزیت سیاسی در سال ۱۳۳۷ با داشتن حدود ۱۹ دستگاه اداری- اجرایی دولتی به عنوان مرکز فرمانداری کل بختیاری و چهارمحال و در سال ۱۳۵۲ با حدود ۵۰ دستگاه اداری و اجرائی دولتی به عنوان مرکز استان چهارمحال و بختیاری ارتقاء منزلت سیاسی- اداری می یابد و هم اکنون این شهرداری ۲ منطقه و ۴ ناحیه و ۳۵ محله می باشد. (نقشه ۲-۱ و ۲-۲) (سایت ویکی پدیا)

نقشه ۲-۱- ناحیه بندی شهر شهرکرد

مأخذ: (طرح جامع شهر کرد، ۸۴، رجبی)

نقشه ۲-۲- ناحیه بندی شهر شهر کرد

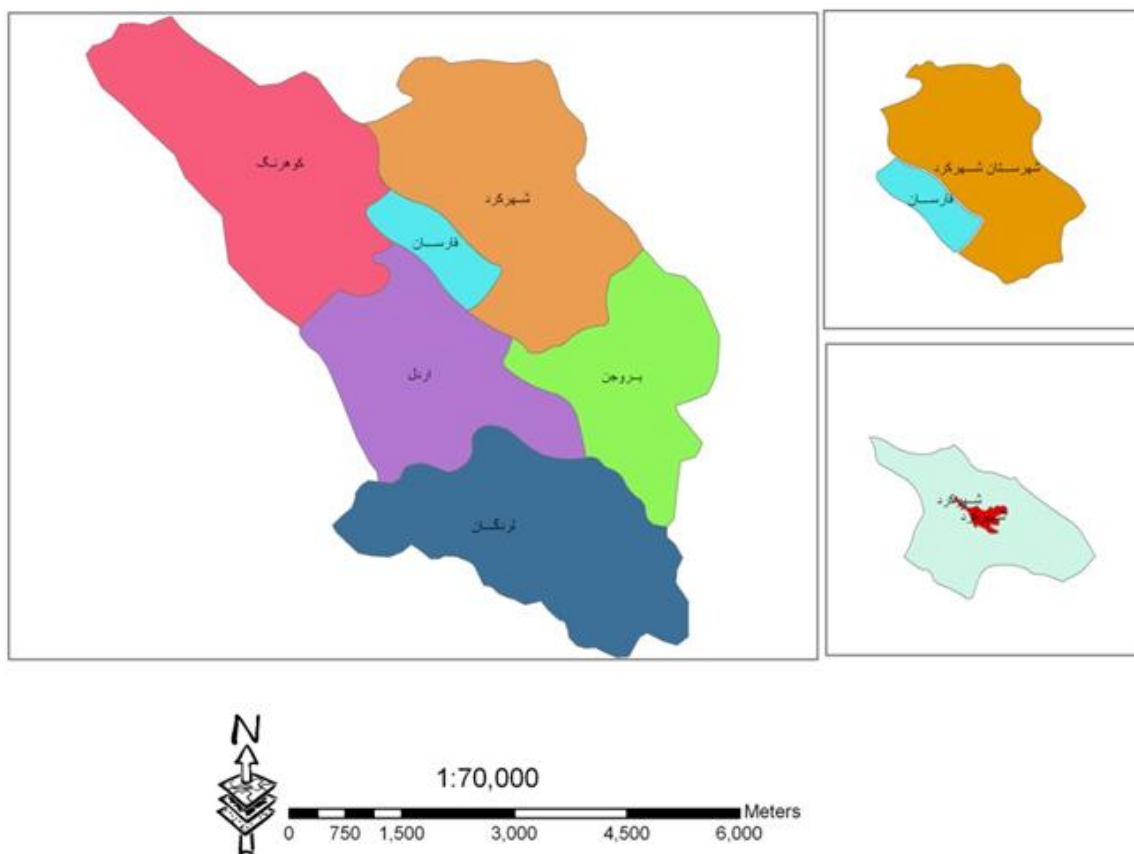
مأخذ: (طرح جامع شهر کرد، ۸۴، رجبی)

این شهر از سوی جنوب به شهرستان بروجن، از غرب به شهرستان فارسان و از شمال و شرق به استان اصفهان منتهی می گردد. در حال حاضر با احداث تونل گردنه رخ در بین جاده شهر کرد و اصفهان و توسعه شبکه

ارتباطی، فاصله دو شهر از ۱۰۰ کیلومتر به حدود ۹۰ کیلومتر کاهش پیدا کرده است. این شهر از قدیم به بام ایران معروف بوده است (طرح جامع سازمان برنامه و بودجه، ۱۳۶۵)

حد محلی و جغرافیایی این شهر، از شمال به شهر سامان و روستای نافچ، از طرف جنوب به شهر کیان از طرف جنوب شرق به شهر فرخشهر و از طرف مغرب به شهر سورشجان محدود می گردد. (امیرحسینی، ۱۳۳۸، ص ۲۳۷)

نقشه ۳-۲- موقعیت شهر و شهرستان شهرکرد در استان چهارمحال و بختیاری

مأخذ: (طرح جامع شهرکرد، ۸۴ رجی)

پیشینه

بر اساس یافته‌های باستان‌شناسی، پیدا شدن سکه‌های مربوط به دوران اشکانی و ساسانی، و به خصوص توجه به استقرار تپه‌های باستانی مربوط به هزاره‌های پیش از میلاد مسیح (ع)، قدمتی در حد هزاره‌های مذکور برای استقرار بشر و آغاز تمدن در محدوده دشت شهرکرد می‌توان منظور نمود. هیئت‌های باستان‌شناسی در تپه باستانی گورگای (یا گورکای) در ۴ کیلومتری شهرکرد و در شمال شرقی کیان نشانه‌هایی مبنی بر قدمت حداقل هفت هزار ساله را یافته‌اند. اما با این همه به نظر می‌رسد این سکونت به شکل تنها یک روستا یا یک شهر متمرکز نبوده است. شهرکرد در قدیم بیشتر کاربرد نظامی داشته است و دژی بوده است مستحکم که شاپور دوم در نامه‌های خود آن را دژگرد خوانده است. برخی معتقدند دهکرد معرب شده همین دژگرد است. نام دهکرد (نام قدیم شهرکرد) از دوره زندیه به این سو در منابع دیده می‌شود. (گردشگری استان چهارمحال و بختیاری)

در متون تاریخی از مکانی به نام چالشر در ناحیه شهرکرد به عنوان مرکز حکومتی نام برده شده است که خرابه‌های دیوار قلعه آن امروز هم به جای مانده است. چالشر که اکنون ناحیه‌ای از شهرکرد به حساب می‌آید در سالیان دور و از دوران صفویه تا اواسط دوران حکومت قاجاریه و قدرت‌گیری خوانین بختیاری مرکز حکمرانی چهارمحال بوده است. (سایت فرهنگسرا، شهرها و استانهای ایران)

مؤلف مرآت البلدان در کتاب خود (مرآت البلدان ج ۴ صص ۵۱ - ۵۲) در شرح این ناحیه چنین می‌گوید:

از قرای ناحیه «رار» یکی قریه «چالشر» است که قلعه‌ای آجری است و ۲۲ برج دارد و هر دهنه برج را هشتاد ذرع با برج دیگر فاصله است. از بناهای مرحوم حاجی محمد رضاخان می‌باشد و در آنجا بناهای عالی و عمارت‌های بسیار خوب است که بیش از ۳۰ هزار تومان خرج عمارات شده. دویست خانوار جمعیت و یک رشته قنات دارد که هشت سنگ میرابی آب از آن جاری است و هر سال صد خروار زمین بذرافشان را مشروب مینماید. حمام و مسجد و تیمچه و بازارچه و دکاکین و آسیا دارد و ۳۹۰ تومان مالیات دیوانی آنجاست و شش نفر سرباز هم می‌دهد.

بر اساس اسناد و مدارک فرهنگی موجود مسجد امام صادق معروف به مسجد اتابکان فارس، در دوره حکمرانی اتابکان ساخته شده است که به واسطه قرار گرفتن آن در محوریت بافت قدیم محله، همراه بقعه امامزادگان دو معصوم حلیمه و حکیمه خاتون(س)، محل قدیم آتشکده شهر کرد، آسیاب، کارخانه روغن کشی و بازارچه سنتی برجسته تر شدن این محل آن هنگام به بعد دانسته شده است^{۱۵}! اتابکان لر از شهر کرد به دلیل موقعیت راهبردی آن به عنوان پاسگاه استفاده می کرده اند (سایت آکایران- شهر کرد)

وجه تسمیه

شهر کرد، بدلیل بنیان گذاری این شهر توسط چوپانان بوده که مراتع آنها در اطراف شهر قرار داشته و کم کم موجبات سکونت چوپانان فراهم شده، در گذشته به دلیل این که لقب چوپانان کرد بوده، در ابتدا این سکونتگاه دهکرد و سپس در سال ۱۳۱۰ به شهر کرد تغییر نام داده است اما هنوز به طور قطع و یقین اطلاع کافی در مورد وجه تسمیه شهر کرد در دست نیست، لیکن بعضی از پژوهشگران چنین بیان می کنند:

۱- برخی را عقیده چنان است، که در حمله مغول جمع زیادی از مردم حدود کردستان و لرستان و ترک و غیره بدین نواحی آمده و به تدریج برای خود خانه تشکیل داده و به زراعت مشغول شده اند. (نیکزاد، ۱۳۳۱، ص ۲۲۰)

۲- جمعی دیگر را عقیده بر این است که در دوران سلاجقه و خوارزمشاهیان عده ای از کردها چه لشکری و چه از ایلات به این ناحیه آمده و چون آب و هوا و مرتع را مناسب دیدند ساکن شدند. (آهنجیده، ۱۳۷۸، ۱۴۷)

۳- در کتابی به نام «ایران باستان» از ژوزف ویسهوفر محقق و شرق شناس آلمانی آمده است که شاپور دوم در نامه نگاری های خود نام شهریار **دژگرد** را که دژی مستحکم در منطقه کوهستانی زاگرس

بوده، آورده است و دژ در پارسی به معنای قلعه و گُرد به معنای پهلوان است که با احتساب تسلط زبان عربی در دوران حکومت اعراب به راحتی می توان دریافت که «دژگُرد» با عوض شدن حروف «ژ» و «گ» که در الفبای عربی وجود نداشته، به «دهگُرد» تغییر کرده است. در منطقه اصفهان، چهارمحال و بختیاری، لرستان و خوزستان وجود مکان های نظامی، کاملاً قابل تشخیص است. همانند «چَمگُرد» (چَمگُردان امروزی)، «دژگُرد» (شهرکرد امروزی)، «چَلگُرد» (چَلگُردامروزی) «بروگُرد» (بروجرد امروزی)، «دژپل» قدیم (دزفول امروزی) و «دهدژ» قدیم و (دهدز امروزی).

بعضی معتقدند واژه «کرد» در حقیقت به معنی گله داری است چون شغل ساکنان اولیه این منطقه (دوران اتابکان فارس) به علت داشتن مراتع خوب و سرسبز، غالباً گله داری بوده است. (روزنامه)

البته به گفته برخی از اهالی این شهر، با توجه به اینکه در شهرکرد چه در قدیم و چه در حال کردین (نوعی بالاپوش نمدی که چوپانان دهکرد به تن می کنند) تولید می شود، ابتدا به این مکان دهکردین و بعدها به خاطر راحتی کار، به آن دهکرد گفته شد. (زننده دل، حسن)

علل پیدایش، توسعه ادواری شهرکرد

از ابتدای تمدن بشری، علت پیدایش آبادی ها، به عنوان اولین کانون های یکجانشینی، شرایط مساعد طبیعی بوده است. وجود منابع آب، حاصلخیز بودن زمین، و هوای مناسب برای زندگی از مهم ترین عوامل و دلایل تجمعات انسانی در طول تاریخ است. (نافچی، ۱۳۷۸، ۸۰)

شهرکرد از نوع شهرهایی است که به دلیل وجود منابع آب و زمین حاصلخیز محل تجمع افرادی برای زندگی گردیده است. می توان تصور کرد که این افراد دامدارانی بودند که جنوب مراتع سرسبز این ناحیه برای تعلیف دام‌های خود انتخاب کرده و به تدریج در این مکان ساکن شدند به هر حال ساکنین این محل دارای نظام اقتصادی مبتنی بر کشاورزی و دامداری و نوع زندگی یکجانشینی بوده اند. شواهدی که گویای سابقه تاریخی یکجانشینی در این محل می باشد بیشتر از راه حفاری های باستان شناسی و اتفاقی می باشد و گرنه تاریخ مکتوب این شهر دارای سابقه زیادی نیست. به همین جهت آرا و نظرات موجود در تاریخ پیدایش و رشد این شهر بسیار متنوع و حتی متضاد است. در متون تاریخی مربوط به منطقه چهارمحال و بختیاری کمتر نامی از دهکرد برده شده است.

نتیجه گسترش فیزیکی روستای «دهکرد» است که در تاریخ مکتوب آن سابقه زیادی ندارد. از زمان شکل گیری و خصوصیات اجتماعی اولین ساکنین شهر اطلاع دقیقی در دست نیست ولی می توان احتمال داد که بیشتر بر کار دامپروری اشتغال داشته اند تا به کشاورزی و شاید وجه تسمیه «دهکرد» نیز نشأت گرفته از کلمه «کرد» به معنی چوپان یعنی اولین ساکنین این نقطه سکونتی است. (طرح جامع شهرکرد، ۱۳۸۴، ۴)

در دوره تاریخی نه چندان دور ساکنان اولیه شهر ابتدا در دامنه ارتفاعات شمال شرقی شهرکرد (محلله گودال چشمه) استقرار می یابند و روستایی شکل می گیرد که بعد از تخریب از آن به نام دهکهنه یاد می شود. به احتمال زیاد انتخاب مکان روستا به دلیل وجود آب «گودال چشمه» زمین های حاصلخیز و هوای مساعد در فصل تابستان در این محل بوده است. البته از سازمان درون ده کهنه و نیز علل تخلیه و تخریب آن هیچ گونه اطلاعی در دست نیست. اما بعد از این تاریخ، این مطلب که هسته اولیه «دهکرد» در بخش مرکزی کنونی (اطراف امامزاده، دو معصوم، مسجد و حمام درب امامزاده) در اوایل قرن هفتم هجری شکل می گیرد

و به تدریج به مرکز تجمع تبدیل می شود قطعی است. این قسمت که اکنون به نام محله «درب امامزاده» معروف شد. در حال حاضر در جنوب خیابان ملت بین خیابان ولی عصر (عج) و فردوسی واقع است.

تا قبل از سکونت در اطراف امامزاده، سکونتگاه بیشتر ساکنان این منطقه در اطراف رودخانه و مراتع بوده که با ایجاد قلاع و دهکده در این اماکن و یا در دامنه کوه و دره خوش آب و هوای شمالی به زندگی ادامه می دادند.

با سکنی گزیدن چند خانواده در اطراف امامزاده و ایجاد حمام، مسجد در مجاور آن به عنوان هسته اولیه و بعد از آن با اضافه شدن آسیاب ها، بازار، عصارخانه ها و کاروان سراها در گرد این هسته، جمعی از مردم از اطراف به این مکان آمده و مسکن گزیدند و بدین ترتیب «دهکرد» (شهرکرد کنونی) توسعه فیزیکی خود را از سال ۱۳۱۰ به بعد به اطراف افزایش می دهد، شروع این تحولات و تشکیلات را متعلق به دوره اتابکان لرستان می دانند که به دنبال تغییر ساختار معیشتی مهاجرت های وسیع روستائیان و عشایر را به سوی این مکان به همراه داشته است. (کیانی، ۱۳۹۰، ۱۰۴)

تا قبل از قرن هفتم هجری که هسته اولیه شهرکرد در اطراف امامزاده دو معصوم شکل گرفت دهکده های پراکنده در فاصله ۴ تا ۵ کیلومتری در جنوب و شرق شهرکرد وجود داشت که فاصله آنها از یکدیگر اندک بوده است. تمدن گورکای تپه در ۵ کیلومتری شرق شهرکرد در هزار ۴ پیش از میلاد شکل گرفته است (همان).

همزمان با آن دهکده های اقماری در دشت ها پیشرفت های زیادی در ساخت سفالینه های منقوش و ابزارآلات سنگی کسب نموده اند. در گذشته تاریخی در شمال شهرکرد و در محل میرآباد کنونی روستایی که بعد از تخریب ده کهنه نامیده شد پدیدار شد علت اضمحلال تمدن و گسترش ده کهنه مشخص نیست ولی با احداث بقیه بر روی امامزادگان دو معصوم و مسجد اتابکان اطراف آن کم کم روستای جدیدی شکل

گرفت و گسترش پیدا کرد و به موازات، روستای قبلی نام ده کهنه را به خود گرفت و کم کم متروکه و کاملاً نابود شد. (نافچی، ۱۳۷۸، ۸۰)

می توان حدس زد که محله معروف درب امامزاده هسته اصلی و مرکزی شهر بوده و به تدریج خانه هایی دور آن ساخته می شود. چهار عنصر اصلی شهر در این زمان مسجد، حمام، طاخونه و عصارای بوده که ساختمان های دیگر در این چهار عنصر اصلی قرار گرفته و هسته اصلی شهر را تشکیل می دادند. (نیکزاد، ۱۳۳۸، ۳۱۰).

در دوره قاجار، علی رغم ضعف شهرسازی، شهر کرد به دلیل ازدیاد جمعیت گسترش می یابد که این گسترش به دلیل کوهستان واقع در شمال و زمین های کشاورزی جنوب شکل خطی و عمدتاً شرقی- غربی به خود می گیرد. تا اواخر حکومت قاجاریه محلات نمدمال، آسیاب بالا، آق بزرگ و جلوخان اضافه می گردد. با شروع حکومت پهلوی و تحولات اداره مملکت زندگی یکجانشینی در ایالات اجباری می گردد و به این ترتیب رشد و توسعه شهر سرعت قابل توجهی می گیرد. (فرهادی، ۱۳۸۳، ۷۰)

در سال ۱۳۲۱ هـ ش بخش های شهر کرد، اردل و لردگان که تا این زمان تابع شهرستان اصفهان بودند از آن جدا شده و به شهرستان مستقلی به نام شهرستان شهر کرد و با مرکزیت شهر کرد تبدیل کردند. در سال ۱۳۳۲ شهر کرد به عنوان فرمانداری درجه ۱ مستقل به نام فرمانداری بختیاری و چهارمحال به رسمیت شناخته می شود و در سال ۱۳۳۷ هـ ش فرمانداری درجه ۱ به فرمانداری کل ارتقاء یافته و سرانجام در سال ۱۳۵۲ هـ ش فرمانداری کل بختیاری چهارمحال به استانداری تبدیل شده و نام آن به استانداری چهارمحال و بختیاری تغییر می یابد. (همان)

نقشه گسترش شهر نشان می دهد که سطحی که به وسیله زیربنای شهری از سال ۳۵ به بعد اشتغال گردیده، بیشتر از تمام سطحی است که شهر از آغاز شکل گیری خود تا این تاریخ در اختیار داشته است. به عنوان

مثال جمعیت شهر در سال ۱۳۳۵، ۱۵۰۰۰ نفر بود. که در سال ۱۱۳۵۵، ۴۰۰۰۰ نفر، یعنی در مدت ۲۰ سال بیش از ۲/۵ برابر شده که خود حاکی از گسترش بی رویه شهر در این ایام می باشد. (مهندسین مشاور شهر و خانه، ۱۳۶۹).

در این زمان شهر به همان شکل خطی و از مشرق تا محله کویتی ها و از غرب تا دروازه سامان امتداد می یابد. بین سالهای ۱۳۵۵ تا ۱۳۶۵ هـ ش شهر کرد از لحاظ فیزیکی گسترش زیادی پیدا کرده و محلات کوی پلیس کوی فرهنگیان، خانه های سازمانی در شرق، محله شوره بومی در شمال و محلات کوی فرهنگیان و کوی شهرداری در غرب به زیربنای شهر اضافه می شود؛ همچنین جنگل های مصنوعی در غرب، شمال غرب و شمال شهر در این محدوده زمانی ساخته می شود. (طرح جامع شهر کرد، ۱۳۸۴، ۱۲)

پس از سال ۱۳۶۵ و تا اوایل دهه ۷۰ شهر به طرف شمال و شمال شرقی و جنوب شرقی گسترش یافت. اراضی کوی دانشگاه در شمال بلوار امام در شرق و شمال شرقی و پایانه باربری و محدوده پادگان در جنوب شرقی به شهر اضافه شد. همچنین احداث جاده کمربندی در غرب شهر در سال ۱۳۷۶ و بهره برداری از آن در سال ۱۳۷۷، شهر را به جانب غرب و جنوب غربی پیش برد که طی سال های ۱۳۳۵ به این طرف، شهر کرد کمترین گسترش را به این جهت داشته است. (طرح جامع شهر کرد، ۱۳۸۴، ۱۲)

در پایان دهه ۷۰ سه روستا به نام های اشکفتک، مهدیه، چالستر به شهر کرد الحاق گشته که موقعیت آنها در جهت شمال غرب شهر کرد می باشد، این سه روستا به نظر می رسد تا قبل از دوره قاجار از مزارع اطراف شهر بوده اند، املاک مخصوص مالکین محسوب می شده اند. هم اکنون نیز اراضی منظریه و رحمتیه در شمال شهر کرد برای توسعه میان مدت به متقاضی واگذار شده است. (رجبی، نسرین)

مراحل گسترش کالبدی فضای و توسعه ادواری شهر

با توجه به دگرگونی های اساسی در تغییر عناصر، فرم، وسعت شهر و تقدم و تأخیر زمانی آن و یا شدت توسعه کالبدی و عوامل مؤثر بر آن گسترش کالبدی و فضای شهر شهر کرد را به ۷ دوره تقسیم می نمایم.

دوره اول قبل از (سال ۱۲۴۰):

سکونتگاه ساکنین اولیه «دهکرد» در دامنه ارتفاعات شمال شرقی شهر کرد کنونی قرار داشته اند در این دوره مردم کوچ نشین به شغل دامپروری و یکجانشینان به کار کشاورزی مشغول بوده اند سپس با انتقال به مرکز فعلی شهر، (جنوب چهار راه بازار) هسته اولیه شهر با مساحت $2/3$ هکتار در حدود سال (۶۰۰ هـ.ش) در دوره اتابکان شکل می گیرد. (نیکزاد، سال ۱۳۷۳، ص ۲۱۰)

دوره دوم: (۱۳۰۰ - ۱۲۴۰):

در اواسط دوره قاجار به دلیل رشد جمعیت، دو محله با نام های محله بالا و پائین با عنصار اصلی مسجد و بازارچه و حمام و کاروانسرا و آسیاب و... تشکیل و قریه «دهکرد» در جهت شرقی - غربی گسترش می یابد. چنانچه در سال ۱۲۴۰ مساحت آن به $26/7$ هکتار و در اواخر دوران قاجاریه به رغم ناامنی ها، درگیری های محلی و خسارت وارده به دهکرد مساحت آن به ۷۰ هکتار می رسد. (انصاری، ۱۳۷۰، ص ۱۷۳)

دوره سوم (سالها ۱۳۴۵ - ۱۳۰۰):

با به قدرت رسیدن رضاشاه و تعیین عملکرد به عنوان مرکز اداری و سیاسی استان چهارمحال و بختیاری و تبدیل آن به شهر در سال ۱۳۱۰ به ترتیب عنوان مرکز بخش، مرکز شهرستان، مرکز فرمانداری درجه ۱ و فرمانداری کل ارتقاء منزلت می یابد، توجهات دولت مرکزی و سرمایه گذاری های عمرانی سبب رشد سریع کالبدی شهر می گردد چنانچه مساحت شهر از ۷۰ هکتار به $146/4$ هکتار در سال ۱۳۳۵ افزایش می یابد و شهر در اطراف محدوده قبلی با تمایل به سمت شمال گسترش تقریباً شعاعی می یابد و در دهه بعد یعنی سال ۱۳۴۵ مساحت شهر به $301/4$ هکتار (حدود دو برابر می رسد).

دوره چهارم (سالهای ۱۳۵۷-۱۳۴۵):

به دنبال اصلاحات ارضی در سال ۱۳۴۲، تحولات بسیاری چه در روستاها و چه در شهر و چه در رابطه بین این دو به شکل منطقه ای شهری گردید و نیروی کار ارزان روستا در خدمت جریان تولید سرمایه داری قرار گرفت و رواج فرهنگ مصرفی و نقدینگی در روستاها پای نظام سرمایه داری را به روستا کشاند (مشهدیزاده، ناصر، ۱۳۷۴، ص ۲۸۶)؛ و سبب مهاجرت به شهرها شد که شهرکرد نیز به دنبال این تغییر و تحولات با شمار زیادی مهاجران بدون تخصص مواجه گردید که این امر در اشغال زمین های شهری و توسعه فیزیکی بیش از اندازه شهر مؤثر بوده است و مساحت شهر در این دوره به ۵۸۵/۷ هکتار می رسد در این دوره محدوده خیابان های مولوی، میدان انقلاب و بلوار ۱۷ شهریور به وسعت شهر افزوده می شود. (طرح جامع ۱۳۸۴)

دوره پنجم (سالهای ۱۳۶۷-۱۳۵۷):

از این دوره به طور کلی شهرسازی و توسعه کالبدی شهرها، دچار تحولی عظیم می شوند که البته نه در جهت مثبت، بلکه در جهت عکس آن و این امر به دلایل متعددی بستگی داشت:

- ۱- نگاه ایدئولوژی حاکم به شهرها قبل و بعد از انقلاب به یکباره تغییر کلی می یابد.
- ۲- تفویض مدیریت های شهری به افراد غیرمتخصص
- ۳- عدم طرح های جامع
- ۴- درگیر شدن کشور با جنگ تحمیلی از سوی کشور عراق اقتصاد ناسالم و بیمار کشور
- ۵- عدم توجه به روستاها و عوامل دیگر سبب می شوند که شهرها در کشور به صورت سراسیمه و با شتاب زیاد، البته بدون برنامه منظم و منطقی رشد و گسترش یابند که این امر در شهرکرد نیز به نوعی خاص اتفاق در افتاده است به عنوان مثال اکثر ساخت و سازهایی که در قسمت جنوبی شهر ایجاد شده و

امروزه شهر را با مشکلات جدی مواجه ساخته از آثار باقی مانده این دوران است و مساحت شهر به ۱۵۶۴/۹ هکتار می رسد و افزایش ۲/۷ برابر را نسبت به دوره گذشته پیدا می کند و با یک نگاه اجمالی به نقشه توسعه ادواری شهر در می یابیم که بیشترین گسترش فیزیکی شهر در این دوره اتفاق افتاده است، بلوار طالقانی، دکتر شریعتی، بلوار دکتر بهشتی و دکتر کاشانی که موازی خیابان های مولوی و بلوار ۱۷ شهریور هستند. در این دوره به وجود آمده اند و باعث شده اند که شهر شکل و فرم کاملاً خطی پیدا کند.

دوره ششم (سالهای ۱۳۸۱-۱۳۶۷)

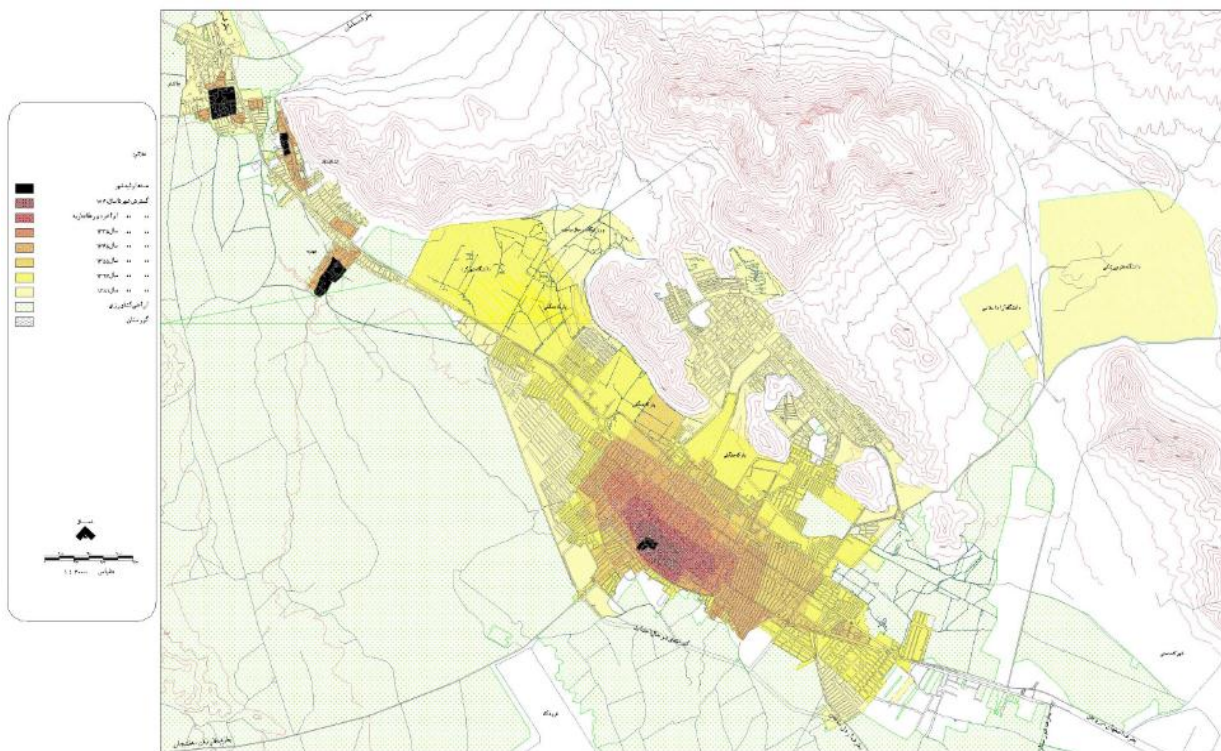
این دوره اهمیت خاصی با دوره های مورد مطالعه دارد، چرا که در سال ۱۳۶۹ برای اولین بار شهرکرد دارای طرح جامع می شود و مسئولین ذیربط الزاماً بایستی خود را با طرح همسو می کردند، مکان گزینی شهرک «میرآباد» با گسترش شهر در جهت شمال و گسترش شهر به سمت جنوب و جنوب شرقی و با الحاق به روستاهای «مهدیه» «اشکفتک» و چالش تر به شهرکرد گسترش خطی شهر به سمت غرب اتفاق می افتد، بیشترین گسترش شهر در این دوره در جهت شمال و جنوب غربی بوده است و مساحت شهر از هکتار ۱۵۶۴/۹ در سال ۱۳۶۷ به ۲۴۲۸/۶ هکتار در سال ۱۳۸۱ افزایش می یابد. بزرگترین اشتباه صورت گرفته در این دوره مکان گزینی «میرآباد» به عنوان شهرک مسکونی است چرا که این شهرک دارای شیب زیاد می باشد و عموماً هنگام بارندگی کلیه خیابان های شهرک میرآباد پر از گل و لای می شوند هر چند که با هزینه های زیادی کانال هایی احداث شده است، اما انتخاب این مکان به عنوان شهرک مسکونی بدون مطالعه و بررسی دقیق بوده است و ثانیاً قرار گرفتن خانه ها در قلب کوه ها می تواند، هر لحظه حوادث دلخراشی برای ساکنان به وجود آورد و از موارد مهم دیگر این دوره این است که گسترش کالبدی شهر به سمت جنوب و جنوب شرقی کاملاً مردود می شود و گسترش آتی شهر را به سمت شمال شرقی برنامه ریزی

می نماید، البته احداث دانشگاه علوم پزشکی در وسعت ۵ هکتار از بهترین زمین های شهر دومین اشتباه بارز مسئولین ذیربط شهر کرد می باشد و عملاً هنگام گسترش شهر در آینده در این سمت دچار مشکلات خاصی خواهد شد. (شریفی، ۱۳۸۲، ص ۸۴)

دوره هفتم (۱۳۸۸ - ۱۳۸۱):

در این دوره، اولین طرح جامع اثرات خود را به جای گذاشته است و به دنبال آن طرح جامع شهری ۸۴ تهیه می گردد و پیشنهادات توسعه فضای شهر در زمینه سکونت، فعالیت، فضای باز مراکز تفریحی و کاربری های مختلف شهر از یک سو و عملکرد ترافیکی محورهای شهری از سوی دیگر که مبنی به پیش بینی گرایش های اقتصادی و تحولات جمعیتی شهری بوده است، از مهم ترین محورهای تأثیرگذار طرح جامع قبلی بر شرایط و مقتضیات طرح جامع کنونی شهر بوده است به دنبال محدودیت های توسعه آتی شهر (وجود ارتفاعات در شمال و زمین های کشاورزی در جنوب) توسعه افقی محدود می گردد و بحث انبوه سازی، توسعه عمودی، ساخت بافت های خالی و ساخت بافت های فرسوده شهر مطرح می گردد و واگذاری زمین توسط دولت بسیار محدود و تنها در قالب طرح های انبوه سازی و استیجاری توسط تعاونی های مسکن انجام می گیرد. چنانچه مساحت شهر از ۲۴۲۸/۶ در سال ۸۱ با افزایش اندکی به ۱۹۵/۱ هکتار در سال ۱۳۸۷ می رسد شایان ذکر است که اراضی رحمتیه و منظریه در شمال شهر کرد نیز در همین دوره به عنوان کاربری مسکونی انتخاب شده که در سال ۱۳۹۰ اراضی فوق به متقاضیان مسکن واگذار شده است. (رجبی، نسرین) (جدول ۱-۲)

نقشه ۴-۲ - توسعه ادواری شهر کرد

(مآخذ: طرح جامع شهرکرد، ۸۴ رجبی)

جدول (۱-۲) گسترش شهر و میزان توسعه آن در دوره های مختلف تاریخی

ردیف	سال	مساحت افزوده شده	مساحت شهر	دوره توسعه شهر	میزان توسعه دوره	مدت دوره توسعه	میزان توسعه شهر نسبت به سال ۱۳۰۰
۱	هسته مرکزی	۳/۲	-	-	-	-	-

						(حدود ۶۰۰)	
-	۶۴۰ سال	۸/۳ برابر	هسته اولیه تا ۱۲۴۰	۲۶/۷	۴۲۳/۵	۱۲۴۰	۲
-	۶۰ سال	۳ برابر	۱۲۴۰-۱۳۰۰	۷۰	۴۳/۳	۱۳۰۰	۳
۳/۵ برابر	۳۵ سال	۲ برابر	۱۳۰۰-۱۳۳۵	۱۴۶/۴	۷۶/۴	۱۳۳۵	۴
۴/۵ برابر	۱۰ سال	۲ برابر	۱۳۳۵-۱۳۴۵	۳۰۱/۴	۱۵۵	۱۳۴۵	۵
۸/۵ برابر	۱۰ سال	۲ برابر	۱۳۴۵-۱۳۵۵	۵۸۵/۷	۲۸۴/۳	۱۳۵۵	۶
۲۲/۵ برابر	۱۲ سال	۲/۷ برابر	۱۳۵۵-۱۳۶۷	۱۵۶۴/۹	۹۷۹/۲	۱۳۶۷	۷
۳۴/۵ برابر	۱۴ سال	۱/۵ برابر	۱۳۶۷-۱۳۸۱	۲۴۲۸/۶	۸۶۳/۷	۱۳۸۱	۸
۳۷ برابر	۶ سال	۰/۶ برابر	۱۳۸۱-۱۳۶۷	۲۵۹۱/۱	۱۶۲/۵	۱۳۸۷	۹

مآخذ: (پایان نامه رجبی، نسرین)

کالبد شناسی توسعه شهر کرد

عوامل جغرافیایی و محدودیت های طبیعی، دگرگونی های اجتماعی و سیاسی و تحولات اقتصادی از جمله عواملی هستند که در روند توسعه یک شهر، منجر به شکل گیری بافت های متمایز شهری می گردد. بر این اساس در یک نگاه اجمالی به وضعیت کالبدی شهر کرد، می توان چند بافت شهری را متمایز کرد:

بافت نسبتاً قدیمی مرکز شهر

بافت مرکزی در برگیرنده هسته اولیه شهر و محلاتی است که عمدتاً تا اواخر دوره قاجاریه تشکیل گردیده است و در حوالی خیابان های ولی عصر، ملت، فردوسی و چهارراه فصیحی قابل تشخیص است.

عواملی که در شکل گیری بافت قدیم شهر کرد، موثر واقع شده اند عبارتند از: مجاورت با اراضی کشاورزی، موقعیت جغرافیایی مناسب نسبت به نقاط جمعیتی اطراف، ساختار اقتصادی و... بافت مرکزی شهر کرد مانند اکثر شهرهای قدیمی ایران دارای حمام و مسجد و بازار بوده است و این خود نقطه قوت مهمی برای ادامه حیات این بافت می باشد. (شریفی، ابوطالب، ۱۳۸۳، ص ۱۱۵)

بافت میانی شهر

بافت میانی که در طول تحولات چند دهه اخیر شکل گرفته است، با انتخاب شهر کرد به عنوان مرکز فرمانداری کل و ورود بعضی از خدمات اداری و رفاهی به آن و فراهم آوردن موجبات مهاجرت به شهر، منسجم شده است. این بافت که بیانگر رهایی شهر از سیطره عوامل محدود کننده گذشته است، تحت تأثیر تحولات سیاسی - اجتماعی شکل می گیرد.

برجسته ترین ویژگی این بافت در شهر نسبتاً منظم آن است و استفاده از مصالح با دوام نظیر آجر و تا حدودی آهن به جای خشت و گل معمول می گردد و در مجموع بافت میانی در حال حاضر به عنوان پیوند دهنده دو بافت جدید و قدیم کار کرد شهری خود را حفظ کرده است. (همان)

بافت جدید شهر

بافت جدید شهر، حاصل دورهٔ سریع شهرنشینی در منطقه و به خصوص شهرکرد می باشد و همچنین با انتخاب این شهر به عنوان مرکز استان، انتشار کارمند جدیدی در این شهر ساکن می گردند که مجموعه این عوامل، دگرگونی هایی را در سطح شهر ایجاد می نماید، مفهوم محله رنگ می بازد و شهر از نظر فضایی به امکانات خدماتی جدیدی دست می یابد. زمین و ساختمان، به سرعت ارزش مبادلاتی می یابد و پرداخت اجاره بها برای ساختمان های مسکونی متداول می شود بافت جدید شهر را می توان در مجموع حاصل شکل گیری اقشار جدید اجتماعی در شهر دانست. البته نقش مهاجرین را نباید نادیده گرفت این اقشار به دلیل درآمد محدود خود و نسبت های قومی و طایفه ای، غالباً در همان مبادی ورودی شهر، به خصوص حفاصل دروازه فارسان و سامان ساکن گردیده اند و از نظر اجتماعی بافت جدید اقشار میانی شهر به خصوص کارمندان دواير دولتی را در خود جای داده است. (طرح جامع ۸۴)

میادین

میدان های موجود در بافت نسبتاً قدیمی تر شهر، دارای فضای سبز و مبلمان شهری کمتری هستند، اما میدان های جدید که اکثراً در قسمت ورودی شهر هستند، با فضای سبز با مبلمان شهری نسبتاً مناسب تری، در ساعات عصر که دمای هوا مساعدتر است، مورد استفاده مردم هستند. تعداد زیادی از میادین شهر، از جمله میدان انقلاب به لحاظ کاربری های تجاری و خدماتی اطراف آن، علاوه بر ایفای یک نقش گره ارتباطی، به عنوان یک گره عملکردی نیز فعالیت دارند. میدان هایی نیز در شهر وجود دارد که ترکیبی از پارک و میدان را شامل می شوند و به دلیل نبودن مشکل تأمین آب، فضای سبز در این میدان ها ایجاد و به طور مناسبی نگهداری شده اند که نمونه آن در ورودی شهر کرد از طرف جاده اصفهان دیده می شود. (همان)

خیابان ها

معايير در بافت نسبتاً قديمی شهر، در ساعات عصر، محل تردد به صورت پياده و يا با وسيله نقلیه شخصی است وجود کاربری های تجاری و خدماتی در جوار این معابر از عوامل مؤثر در جذب جمعیت است.

معايير و خیابان های بافت قديمی مرکز شهر، دارای عرضی در حدود ۱۷-۱۶ متر است، شبکه معابر موجود شهر کرد به صورت شبکه شطرنجی نسبتاً کاملی شکل گرفته که قادر است امر دسترسی به خدمات، کالاها و محورهای برون شهری را جز در قسمت های مرکزی شهر که به دليل تمرکز سطوح خدماتی و تجاری تنگناهایی را موجب گردیده، به نحو مطلوبی مرتفع نماید، ولی از آن جا که این شبکه از تعداد زیادی خیابان های موازی با یکدیگر تشکیل گردیده، در نتیجه در طول شبکه تعداد تقاطع با فاصله کم از یکدیگر قرار گرفته اند که از عوارض آن ایجاد وقفه در روند حرکت وسایل نقلیه است و از این گذشته، به سبب کمبود فضای پياده رو در شبکه مرکزی و با توجه به طول زمانی حرکت عابر پياده که اطراف مرکز خدماتی را اشغال می نماید، به نظر می رسد که فضای کافی در این قسمت ها در دسترس نباشد از نارسایی های دیگر این سیستم، حالت بن بست بودن بعضی از محورهای مهم شهری می باشد که این مشکل ترافیکی را در بخش هایی از این محورها ایجاد می کند و با توجه به مطالعات طرح جامع شهر، در خصوص مقایسه ظرفیت و حجم شبکه موجود حاکی از آن است که اکثر خیابان های شهر از سطح سرویس دهی خوبی برخوردارند به جزء خیابان های ۱۷ شهریور، حافظ، و قسمت هایی از خیابان های سعدی و ملت که به علت توقف وسایل نقلیه در حاشیه این معابر دارای معضلاتی هستند، بقیه شبکه از سطح سرویس قابل قبولی برخوردارند.

در توسعه های جدید، الگوی میدانی تسری یافته و حتی تشدید شده است. میدان معلم در ورود از اصفهان به شهر و میدان امام حسین در ورود از سامان به شهر جزء میدان هایی هستند که فضای سبز مناسب با انگیزه ایجاد ورودی مناسب در ابتدای ورود به شهر احداث شده اند. (طرح جامع، ۱۳۸۴)

نکته ای که در مورد اکثر میادین شهر باید به آن توجه ویژه کرد این است که این میادین و محورهای منتهی به آن مجموعه ای از ساختمان های متعلق به سبک های مختلف که بدون تأثیرپذیری از یکدیگر فاقد هماهنگی و انسجام کلی است، این بناها در ارتفاع های کوتاه و بلند، بدنه های بی ارتباط و ناهمگون، مصالح متفاوت و با رنگ های متنوع، سطوح وسیع دیوار، بعضاً بالکن های متعدد پیش آمده و فرورفتگی ها و بیرون زدگی های بی دلیل، بناهای بسیار مغشوشی را شکل داده و به همین سبب، آشفتگی و ناهنجاری های فراوانی را بر چهره میادین و محورهای منتهی به آن تحمیل کرده و می کند که نیاز به ساماندهی نماها با توجه به ضوابط پیشنهادی دارد.

بنابراین لازم است، با اعمال تعیین کاربری ها در میدان های مختلف شهر و نیز ساماندهی نمای شهری و ساختمان های اطراف میادین شامل حذف عناصر مغشوش کننده از بدنه ها، ساماندهی تابلوهای تبلیغاتی، آرایش نماهای موجود و ضوابط معماری و نماسازی برای تخریب و نوسازی آتی اقداماتی صورت گیرد.

جغرافیای طبیعی شهر کرد

زمین شناسی

از نظر زمین شناسی، شهرکرد در محدوده روراندگی زون سندج- سیرجان و بر روی گسل زاگرس قرار گرفته است. با توجه به این موضوع که ابرگسل زاگرس در مرز واحد زمین شناسی زاگرس مرتفع و زون سندج- سیرجان تعیین گردیده است، شهرکرد در مرز این دو واحد قرار گرفته است به نحوی که اگر به طرف شرق آن و خارج از منطقه ارتفاعات مشرف به رودخانه زاینده رود واقع در شمال حوضه پیش رویم ساختار زمین شناسی به زون سندج- سیرجان نزدیک شده و در سمت غرب شباهت زیادی به ساختار زاگرس مرتفع دارد. (طرح جامع شهرکرد، ۱۳۸۴، ۲۹)

عمده ترین تشکیلات زمین شناسی این ناحیه متعلق به دوران دوم بوده و اکثراً از نوع آهک های کرتاسه زیرین و بالایی می باشد. رسوبات دوران پرکامبرین و اول نیز در آن گستردگی کمی دارند. منطقه سندج- سیرجان که دشت شهرکرد نیز در آن واقع شده است، به شکل نوار باریکی به موازات روند زاگرس از ارومیه و سندج، در شمال غربی تا سیرجان- اسفندقه در جنوب شرقی کشیده شده، از نظر رسوبگذاری و اختصاصات ساختمانی، همانند ایران مرکزی است ولی جهت و امتداد کلی آن از زاگرس پیروی می کند و آتشفشان های ترشیاری در آن گسترش کمی دارند و مناطق شرقی حوضه به ویژه محور شهرکرد- بروجن را در بر می گیرد.

زلزله

زلزله عبارت است از حرکت هایی که گهگاه در پاره ای از نقاط زمین روی می دهد و اثراتی مانند ویرانی ساختمان ها و صدمات مالی و جانی از خود بر جای می گذارد، معمولاً، در طرحها و برنامه ریزی های شهری و منطقه ای، بایستی به هنگام ایجاد مراکز بزرگ جمعیتی در مناطق زلزله خیز احتیاط لازم را به عمل آورد. (اسماعیل شعیبه، مبانی برنامه ریزی شهری، ص ۲۰۱)

مطالعات زلزله خیزی منطقه نشان می دهد که ناحیه مورد بحث منطقه ای است فعال که زلزله هایی با بزرگی ۵/۶ ریشتر در آن بوقوع پیوسته است و وقوع زلزله هایی با شدت کم امری طبیعی می باشد دوره بازگشت زلزله مخرب در کل منطقه با عرض شمالی ۳۳-۳۴ درجه و طول شرقی ۴۹/۵-۵۳ درجه با شدت نزدیک به ۷ ریشتر در هر ۵۷ سال تخمین زده می شود بررسی زلزله هایی قرن اخیر جدول (۲-۲) در منطقه نشان می دهد که بیش از ۷ بار زلزله های نسبتاً بزرگی در ناحیه روی داده است. (طرح جامع توسعه استان چهارمحال و بختیاری- سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان)

جدول شماره (۲-۲) تاریخ و بزرگی زمین لرزه رخ داده در منطقه

تاریخ وقوع زلزله	عرض جغرافیایی	طول جغرافیایی	بزرگی زمین لرزه
۱۹۲۹/۷/۱۵	۳۲	۴۹/۵	۶/۲
۱۹۳۴/۲/۴	۳۰/۵	۵۱/۷	۶/۲
۱۹۳۹/۱۱/۴	۳۲	۴۹/۵	۶
۱۹۵۱/۶/۹	۳۲	۵۰	۶/۲
۱۹۵۱/۲/۲۴	۳۱/۵	۵۱	۶
۱۹۷۷/۴/۶	۳۱/۹	۵۱/۰۵	۶
۱۹۷۹/۹/۱۹	۳۰/۴	۵۰/۹	۴/۹

مآخذ (طرح جامع توسعه استان چهارمحال و بختیاری- سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان)

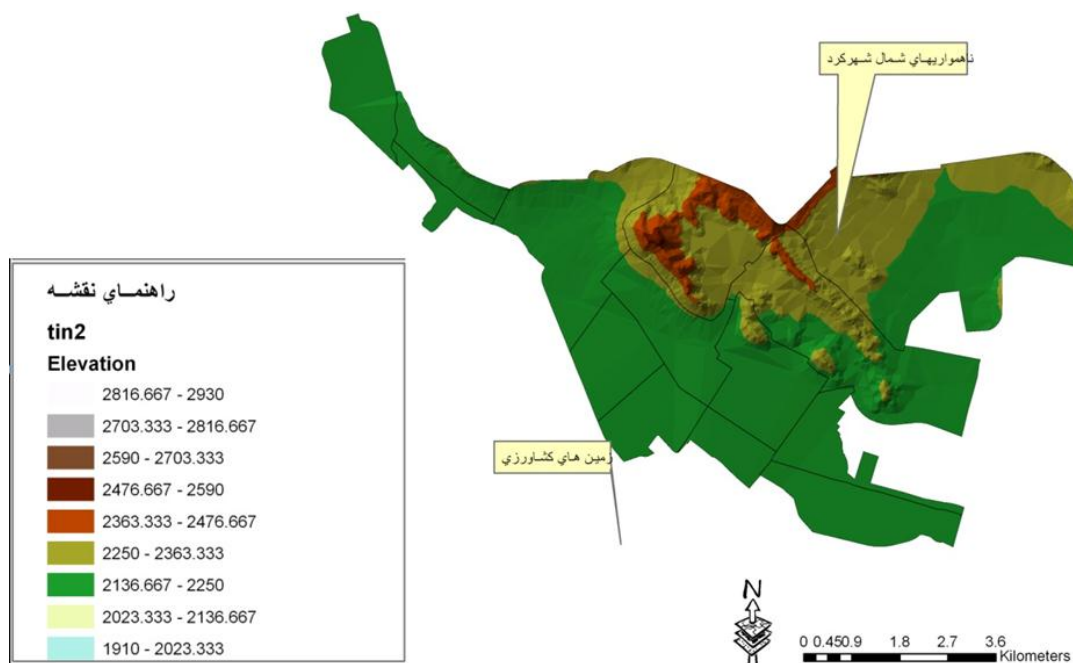
توپوگرافی و شیب اراضی

همان طور که در بحث توپوگرافی اشاره شد، شهرکرد در حاشیه شمالی دشت شهرکرد، به عنوان بزرگترین دشت استان شکل گرفته است این دشت به علت این که در گذشته پوشیده از آب بوده و خروجی آن بلندتر از دشت بوده است به مرور زمان بر اثر رسوبگذاری آب مسطح شده و دشت کم شیبی را تشکیل داده است. (نقشه ۳-۴) به خصوص در مرکز دشت، شیب زمین حتی به یک درصد هم نمی رسد، اما دامنه های اطراف دشت با توجه به جنس و ارتفاع، از شیب متفاوتی برخوردارند. در قسمت غربی تپه هایی با ارتفاع کم قرار دارند که اکثر دامنه های کم شیبی دارند اما ارتفاعات اکثراً دارای شیب تندی هستند خصوصاً کوه هایی که در قسمت جنوب غربی دشت واقع شده اند دارای ارتفاع بیش از ۲۹۰۰ متر هستند. در قسمت شرقی دشت، کوتاه ترین ارتفاعات قرار دارند به گونه ای که ارتفاع از شمال به جنوب و از شرق به غرب افزایش می یابد. بلندترین قله با ارتفاع ۳۳۲۲ متر در جنوب غربی دشت در ارتفاعات جهان بین قرار دارد و بیشترین وسعت از نظر ارتفاعی، بین ۲۱۰۰ تا ۲۳۰۰ متر، و کم ترین وسعت را ارتفاعات بین ۳۰۰۰ تا ۳۲۰۰ متر تشکیل می دهند. مهم ترین ارتفاعات اطراف دشت عبارتند از کوه جهان بین، کوه شهیدان، کمانه، گل سرخ، و پنجه. ارتفاعات همچون دیواری، شمال دشت را فراگرفته اند و تنها محل خروج آب از قسمت جنوب دشت صورت می پذیرد. دشت شهرکرد در اثر چین خوردگی رسوبات دریایی به وجود آمده است. مواد رسوب شده در این آبها در اثر چین خوردگی باعث گردیده تا در میان ارتفاعات، چاله مرکزی به وجود آید. این چاله که دشت امروزی شهرکرد را تشکیل می دهد و شهرکرد نیز در آن واقع شده، یکی از دریاچه های دوران چهارم است. رسوبگذاری باعث پر شدن دریاچه ی مرکزی گردیده و کم کم این دریاچه به باتلاق تبدیل شده و در نهایت ادامه رسوبگذاری خاک امروزی دشت را تشکیل داده است.

با توجه به نقشه توپوگرافی شهر، نقشه (۵-۲) ارتفاعات در تکوین و جهت توسعه شهر نقش مهمی داشته است.

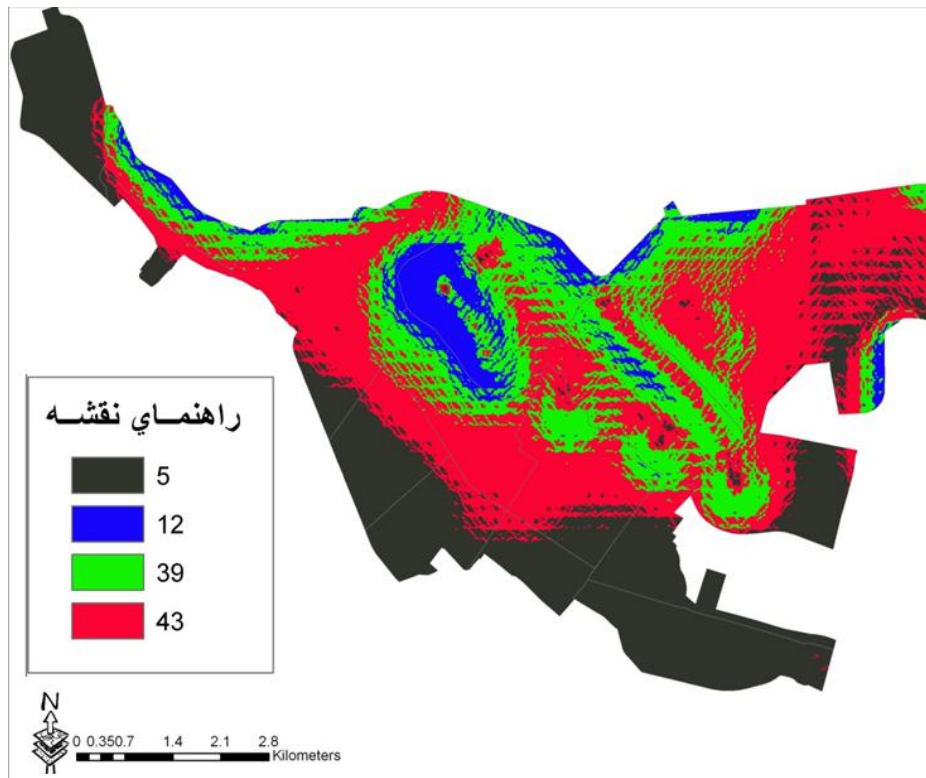
وجود دشت وسیع شهرکرد (با ۲۵/۱۷۲ هکتار) با خاک حاصلخیز و منابع آب غنی در مکان یابی اولیه شهر مهم ترین عامل بوده است و سبب شده که این شهر به عنوان یکی از کانون های بزرگ جمعیتی مطرح باشد در قسمت شمال شهر، به عنوان مانع طبیعی توسعه شهر، در این جهت است به طوری که وجود اراضی کشاورزی در جنوب به همراه موانع ارتفاعی در شمال، جهت توسعه، شمالی و جنوبی شهر را در آینده با محدودیت اساسی مواجه می کند. (نقشه ۶-۲) (رجبی، نسرین)

نقشه ۵-۲- توپوگرافی شهر شهرکرد

(مآخذ: طرح جامع شهرکرد، ۸۴، رجبی)

نقشه ۶-۲- شیب شهر شهرکرد

(مآخذ: طرح جامع شهرکرد، ۸۴، رجبی)

اقليم

نقش آب و هوا در کالبد فیزیکی شهر و دوران زندگی روزمره و دیگر عوامل فیزیولوژیکی، روحی و روانی جمعیت، از اهمیت ویژه ای برخوردار است. (شعیه، ۱۳۸۱، ص ۱۷۰)

از دیدگاه پژوهشگران تولد و مرگ بسیاری از شهرها با بودن یا نبودن شرایط مطلوب اقلیمی رابطه مستقیم داشته و هنوز این اصل در رابطه با محیط زیست انسانها یک اصل پایدار است. (مجتهدزاده، ۱۳۷۶، ص ۲)

عناصر اقلیمی استان

در بررسی و مطالعه دانسته‌های اقلیم باید بین عناصر و عوامل اقلیمی تفاوت قائل شد. دما، فشار و تابش هر کدام یک عنصر اقلیمی تلقی می‌شود. تلفیق و آمیزه‌ای از این عناصر را نیز که معرف یک حالت فیزیکی معین جو است مانند گرما، بارش یا ابرناکی آسمان بعنوان عناصر اقلیمی در نظر می‌گیرند. اما ارتفاع، طول، عرض جغرافیایی، جهت کوهستان و پوشش گیاهی که به نحوی در فضای مورد مطالعه تأثیر دارد عامل اقلیمی می‌نامند. در اینجا ما به بررسی نرمالهای اقلیمی استان که حاوی یک نتیجه گیری کلی از آمار در دسترس از عناصر جوی می‌باشد می‌پردازیم:

دمای هوا:

بررسی پارامترهای مختلف دما در امر توسعه فعالیت‌های کشاورزی و تنظیم برنامه‌های کشت محصولات و نیز پروژه‌های صنعتی و شهرسازی و مسکن از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. استان چهارمحال و بختیاری از استانهای سردسیر کشور است و میانگین سالانه دمای هوا در بخشهای مختلف آن تحت تأثیر فاکتورهای مختلف اقلیمی دارای تفاوت است و مقدار آن در مرکز استان، در شهرکرد $11/5$ درجه سانتیگراد و در بروجن $10/5$ درجه سانتیگراد می‌باشد، و حال آنکه در نقاط سردتر استان نظیر کوهرننگ به $9/2$ درجه سانتیگراد و در نقاط گرمسیر استان نظیر لردگان به $15/2$ درجه سانتیگراد نیز بالغ می‌گردد. در استان چهارمحال و بختیاری عموماً تیرماه گرمترین و دی ماه سردترین ماه سال است. حداقل مطلق دما در بعضی از سالها در برخی از نقاط استان نظیر دزک به $34/5$ درجه سانتیگراد زیر صفر هم رسیده است. در مرکز استان حداقل مطلق دمای ثبت شده در طول 30 سال گذشته در شهرکرد به 32 درجه سانتیگراد زیر صفر و حداکثر مطلق دمای آن نیز برابر با 42 درجه سانتیگراد بوده است. حداکثر دمای مطلق دمای لردگان که تاکنون

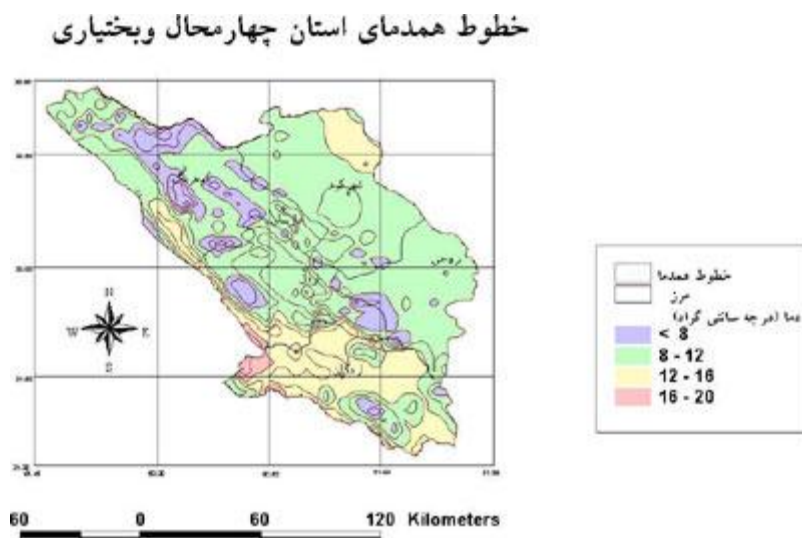
مشاهده شده به ۴۷/۵ درجه سانتیگراد نیز ملاحظه می‌گردد که مبین شرایط گرمسیری این نقطه از استان است. (اداره کل هواشناسی استان چهارمحال و بختیاری)

تعداد روزهای یخبندان:

برحسب تعریف روز یخبندان به روزی اطلاق می‌شود (۲۴ ساعت) که طی این فاصله حداقل دمای هوا به صفر و یا به کمتر از آن رسیده باشد. تعداد روزهای یخبندان در سال در نواحی مختلف استان متفاوت است و کمترین آن به مدت ۸۳ روز (دوره ۱۹۵۸ - ۲۰۰۰) بطور متوسط سالیانه در لردگان و بیشترین آن در دزک با ۱۴۰ روز (دوره ۲۰۰۰ - ۱۹۷۲) مورد محاسبه قرار گرفته است و طبعاً در نقاط کوهستانی که فاقد دیده بانی و ایستگاه هواشناسی است این پارامتر ممکن است رقم بالاتری را نشان دهد. تعداد روزهای یخبندان در شهرکرد مرکز استان چهارمحال و بختیاری برابر با ۱۲۴ روز، کوهرننگ ۱۳۲ روز، بروجن ۱۳۲ روز و لردگان ۱۱۳ روز (۱۹۵۸ - ۲۰۰۰) ملاحظه شده است.

در ماههای خرداد، تیر، مرداد شهرهای استان چهارمحال و بختیاری بدون یخبندان است و بیشترین تعداد روزهای همراه با یخبندان به دی ماه اختصاص می‌یابد. وقوع سرمازدگی و یخبندان بخصوص در فصل بهار که شکوفه‌های درختان باز شده است هر ساله در سطح استان خساراتی را به باغات و مزارع وارد می‌آورد که از این نظر بررسی این پارامتر از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

نقشه ۷-۲- خطوط همدمای استان چهارمحال و بختیاری

(مآخذ: سایت اداره هواشناسی شهرکرد، www.chaharmahalmet.ir)

رطوبت هوا:

در استان چهارمحال و بختیاری به سبب وجود ارتفاعات قابل توجه و استقرار ذخایر عظیم آبی و نیز وجود رودخانه ها و منابع آبی متعدد و نیز ورود جریانهای مرطوب و تخلیه بصورت برف و باران رطوبت هوا در فصول پر بارش در شرایط نسبتاً مناسبی قرار دارد. متوسط رطوبت هوا به درصد بیان می گردد و برای شهرهای استان بترتیب شهرکرد ۴۶ درصد، بروجن ۳۸ درصد، لردگان ۴۵/۷ درصد و کوهرنگ ۴۶ درصد است. این میزان برای آورگان ۵۰ درصد، دزک ۴۷ درصد و امام قیس ۴۸ درصد و پل زمانخان ۵۰ درصد می باشد که با توجه به نزدیکی و یا دوری ایستگاه به منابع رطوبتی همچون رودخانه ها این میزان مبین شرایط حاکم به اطراف ایستگاه دیده بانی نیز می باشد. (اداره کل هواشناسی استان چهارمحال و بختیاری)

بارش:

استان چهارمحال و بختیاری در دامنه زاگرس میانی واقع است و بعنوان یکی از کانونهای آبگیر کشور

محسوب می گردد. نوع ریزشهای استان برحسب موقعیت جغرافیایی و ارتفاع متغیر است و در نواحی مرتفع در حدود نیمی از بارش سالیانه بصورت ریزشهای منجمد می باشد. بعنوان نمونه ضریب برف گیری ارتفاعات کوهرنگ در سالهای مختلف بین ۳۴ تا ۵۹ درصد متفاوت بوده است و به این دلیل درهیدروکلیمای منطقه اثرات تلفیقی برف و باران شایان توجه ویژه است. رژیم بارندگی در چهارمحال و بختیاری همانند سایر مناطق غربی ایران مدیترانه است و بخش اعظم بارندگی ها در فاصله ماههای آذر تا آخر فروردین نازل می شود و فصل خشک استان بر فصل تابستان منطبق است.

حداکثر بارندگی ماهانه در شهرها و نقاط مختلف استان عمدتاً در دی و بهمن و گاهی در اسفند یا آذر ماه و بندرت در فروردین ریزش می نماید و حالات اخیر عموماً در مناطق مرتفع تر استان رخ می دهد. زمستان پر بارش ترین فصل سال است و پس از آن فصلهای پاییز و بهار پرباران ترین فصول سال شناخته می شوند و تابستان کم بارش ترین فصل سال است که اغلب فصل کاملاً خشک این منطقه می باشد. حداکثر بارندگی روزانه رخ داده، در ایستگاه کوهرنگ با ۱۴۵ میلیمتر بارش مشاهده شده است. متوسط مجموع بارش سالیانه ایستگاههای استان مبین این مطلب است که ایستگاه کوهرنگ با ۱۴۱۴ میلیمتر بارش سالیانه بیشترین درصد دریافت بارش را بخود اختصاص می دهد. این میزان در دیگر ایستگاههای استان به ترتیب در شهرکرد به ۳۱۹، در بروجن به ۲۴۵/۲، در لردگان ۵۰۹/۶، در دزک ۴۲۴، در آورگان ۵۴۵/۵، در امام قیس ۵۷۰/۲ و در پل زمانخان به ۳۳۶/۹ میلی متر بالغ می گردد. (اداره کل هواشناسی استان چهارمحال و بختیاری)

پوشش ابری و ابرناکی:

در استان چهارمحال و بختیاری همانند اکثر نقاط کشور ابرناکی آسمان در فصل زمستان بیش از سایر فصلهاست. پوشش آسمان از ابر در فصل بهار رو به کاهش نهاده و در تابستان به حداقل خود می‌رسد و با شروع فصل پاییز مجدداً بر پوشش ابری افزوده می‌شود. ابرناکی بستگی به اینکه ابر به میزان آسمان را پوشش دهد بر حسب درصد به مقادیری بیان می‌گردد که مبین درصد پوشش ابر بطور چشمی در آسمان است بطور مثال عدد ۸/۸ یا هشت هشتم مبین پوشش تمام ابری و ۶/۸ یا شش هشتم مبین ۶ قسمت ابرناکی در صورت تقسیم آسمان به هشت قسمت می‌باشد با این توصیف میزان ابرناکی کامل (۷ الی ۸ هشتم) در شهرکرد ۳۷ روز، در بروجن ۲۱ روز در لردگان ۳۳ روز و در کوهرنگ ۴۸ روز ملاحظه گردیده است.

ساعات آفتابی:

ساعت آفتابی یا مدت تابش آفتاب بوسیله دستگاه آفتابنگار مورد اندازه‌گیری قرار می‌گیرد معمولاً ساعات آفتابی تابعی از عرض جغرافیایی فصل و میزان ابرناکی آسمان می‌باشد. در استان چهارمحال و بختیاری میانگین سالیانه ساعات آفتابی که مبین جمع تعداد ساعات آفتابی در طول سال است بطور متوسط در شهرکرد ۳۱۴۴ در بروجن ۳۳۷۷/۲ در لردگان ۳۱۷۱ در کوهرنگ ۲۸۷۹/۳ دیده بانی شده است. (اداره کل هواشناسی استان چهارمحال و بختیاری)

توفان، رعد و برق:

در شهرکرد مرکز استان چهارمحال و بختیاری در هر سال تقریباً ۶ تا ۷ روز توأم با توفان رعد و برق است که فراوانی آن در ماههای فروردین و اردیبهشت بیش از سایر ماههای سال است. کوهرنگ با ۲۶ روز از سال

بیشترین فراوانی این پدیده را بخود اختصاص داده و از سایر مناطق بیشتر در معرض این پدیده قرار می‌گیرد.
(اداره کل هواشناسی استان چهارمحال و بختیاری)

روزهای همراه با برف و یا مخلوط برف و باران:

در مرکز استان چهارمحال و بختیاری در شهرستان شهرکرد ۱۷ روز از سال توأم با برف یا مخلوط برف و باران است. کوه‌رنگ با ۵۳ روز از سال بیشترین فراوانی این پدیده را بخود اختصاص می‌دهد که طبعاً تعداد روزهای برفی در نقاط سردسیر و مرتفع ممکن است که بالغ براین میزان باشد اما بعلت عدم دیده بانی و وجود ایستگاه اندازه‌گیری نشده باشد. باتوجه به شرایط توپوگرافی استان که جزء کوه‌زایی آلپی است وجود ارتفاعات پرشیب و برف فراوان در ارتفاعات موجب کولاک و سیلاب در اثر ذوب برف و نیز سقوط بهمین می‌گردد که این مسئله باید در پروژه‌ها و طرحهای منطقه‌ای مدنظر قرار گیرد. (اداره کل هواشناسی استان چهارمحال و بختیاری)

روزهای همراه با گرد و خاک:

در استان چهارمحال و بختیاری روزهای کمی از سال توأم با گرد و خاک است. در شهرکرد با حدود ۵ روز و در بروجن با حدود ۱۷ روز از سال کمترین و بیشترین تعداد روز توأم با گرد و خاک را در سطح استان دارا می‌باشد. تعداد روزهای همراه با گرد و خاک در ماههای گرم سال بیش از ماههای سرد است که بعلت جریانات بدون رطوبت منطقه‌ای و یا محلی می‌باشد. (اداره کل هواشناسی استان چهارمحال و بختیاری)

عناصر اقلیمی شهرکرد

اقلیم منطقه شهرکرد، شدیداً متأثر از موقعیت جغرافیایی آن است زیرا علیرغم عرض جغرافیایی نسبتاً کم نسبت به نقاط هم عرض خود در داخل کشور از ویژگی‌های اقلیمی خاصی برخوردار است که این ویژگی

ها عمدتاً از مرتفع بودن شهرکرد و قرار گرفتن آن در نزدیکی رشته کوههای بلند زاگرس ناشی می شود و به طور کلی با توجه به ویژگی های دما و بارندگی در شهرکرد، این منطقه در قلمرو اقلیم سرد و معتدل قرار دارد به گونه ای که دارای زمستانهای سرد و طولانی با بارندگی متوسط و تابستان های معتدل است. (نافچی، ۱۳۷۸، ۳۲) (جدول ۲-۳)

جدول (۲-۳) اطلاعات ماهانه و سالانه پارامترهای اقلیمی ایستگاه شهرکرد (۱۳۹۰-۱۳۳۵)

پارامتر ماه	فروردین	اردیبهشت	خرداد	تیر	مرداد	شهریور	مهر	آبان	آذر	دی	بهمن	اسفند	سالانه
متوسط دما	۸/۷۵	۱۴/۵	۱۸/۶	۲۲/۸	۲۱/۸	۱۹/۷	۱۴	۸/۹	۳/۷	-۰/۱	۰/۳	۴/۱	۱۱/۴
حداکثر مطلق دما	۲۵/۶	۳۰/۵	۳۷	۳۸/۸	۳۸/۴	۳۶	۳۰/۴	۲۵/۶	۲۰	۱۷/۶	۱۹	۲۱	۳۸/۸
حداقل مطلق دما	-۱۱/۳	-۳/۶	۰/۶	۴/۶	۶/۸	۱/۴	-۶/۴	-۸/۸	-۲۱/۶	-۲۳/۸	-۲۴	-۱۳/۳	-۲۴
بارندگی سالانه	۴۰/۱۲	۲۸/۸	۳/۰۲	۰/۳	۱	۰/۲۱	۴/۸	۲۹/۱	۵۹/۴	۵۱/۷	۴۵-۷	۵۷	۳۱۶/۵
مجموع ساعات آفتابی	۲۶۴/۲	۳۰۵	۳۵۸/۱	۳۵۸/۱	۳۳۴	۲۷/۶۲	۲۸۰/۶	۲۱۹/۹	۱۸۱	۱۹۴/۲	۲۱۹/۴	۲۲۵/۱	۳۲۲۲/۶
متوسط رطوبتی نسبی	۴۷/۳	۴۴/۶	۳۰/۶	۳۰/۶	۳۰	۳۰/۹	۳۹	۵۰/۳	۵۹/۳	۶۵/۷	۶۳/۸	۵۷/۵	۴۶/۲
تعداد روزهای یخبندان	۱۰/۶	۰/۶	۰	۰	۰	۰	۱/۸	۱۲/۲	۳۱/۳	۲۶/۲	۲۶/۱	۱۹/۸	۱۱۸/۶

مآخذ: اداره هواشناسی استان

باد

بادها در شهر کرد عمدتاً براساس اختلاف دمای موجود و به ویژه در سمت جنوب غربی و جنوب جریان دارد باد غالب در شهر کرد باد جنوب غربی است. سرعت بادهای جنوب غربی معمولاً بین ۱۳-۱۸ کیلومتر در ساعت بوده و تقریباً در تمام طول سال مشاهده می گردد و ۷/۷ درصد از کل موارد دیده بانی مربوط به این نوع بادهاست. حداکثر سرعت وزش باد در فروردین ۱۳۷۹ با سرعت ۲۱ متر در ثانیه و از سمت جنوب بوده است. در فصل بهار بیشترین وزش باد از سمت جنوب غرب با ۱۰/۲ درصد و ۷۲/۴ درصد موارد هوای آرام در این فصل گزارش گردیده است. فصل تابستان بیشترین و کمترین میزان وزش باد مربوط به شمال و باد جنوب غرب با فراوانی ۰/۶ و ۶/۵۴ درصد و هوای آرام ۷۳/۳ درصد ثبت گردیده است. (مآخذ: اداره هواشناسی استان)

بارش

شهر شهر کرد به دلیل دارا بودن ارتفاع و مجاورت با کوههای زاگرس در مقایسه با نقاط هم عرض خود در کشور از میزان بارش بیشتری برخوردار می باشد. بارندگی شهر کرد عمدتاً در اثر نفوذ توده هوای مدیترانه و اقیانوس اطلس که از سمت غرب وارد کشور می شود صورت می گیرد. بیشتر بارش شهر کرد در فصل زمستان و اغلب به صورت برف صورت می پذیرد و کمترین میزان بارش در فصل تابستان صورت می پذیرد. موسم ریزش های جوی غالباً از مهرماه آغاز و تا اردیبهشت ماه ادامه می یابد. به عبارت دیگر ۷ ماه از سال در شهر کرد بارش دائم می باشد. پرباران ترین ماه سال آذرماه با ۵۹/۴ میلیمتر بارندگی و کم ترین میزان بارش نیز در شهریورماه با ۰/۲ میلیمتر بارندگی مشاهده می گردد و به طور متوسط مجموع بارش سالانه شهر کرد ۳۱۶/۵ میلیمتر می باشد که بیشترین میزان آن در سال ۱۳۶۵، ۴۹۹/۶ میلیمتر و کمترین آن در سال

۷۸ با ۱۶۹/۵ میلیمتر گزارش گردیده است و حداکثر بارش روزانه نیز در آذرماه، ۱۳۶۵ با ۷۳/۶ میلیمتر در شهرکرد ثبت گردید (جدول ۳-۲)

۳-۵-۴-۳- روزهای یخبندان

با توجه به جدول (۳-۳) به طور معمول روزهای یخبندان در شهرکرد از اوایل آبان تا فروردین می باشد و گاهی در مهر و اردیبهشت نیز یخبندان مشاهده شده است. برودت هوا در این شهر در ماههای آذر، دی، بهمن و اسفند به حداقل خود می رسد. متوسط روزهای یخبندان شهرکرد ۱۱۸/۶ روز است که بیشترین آن در بهمن و دی با ۲۶/۲ و ۲۶/۱ روز مشاهده می گردد و در چهارماه خرداد، تیر، مرداد، شهریور هیچ گونه یخبندانی مشاهده نمی گردد. (اداره هواشناسی استان)

منابع آب

از گذشته های دور وجود منابع آب، شامل آب های سطحی (شبکه رودخانه، چشمه ها) و منابع آب که به وسیله حفر چاه یا قنات مورد استفاده قرار گرفته اند در کنار دیگر عوامل طبیعی مثل وجود دشت های حاصلخیز و اقلیم مساعد در منطقه چهارمحال و بختیاری موجب تمرکز جمعیت و سکونتگاهها در این منطقه گردیده است.

شهرکرد به عنوان بزرگترین مرکز جمعیتی در حاشیه دشت حاصلخیز شهرکرد کنار چشمه های پرآب در گذشته و در حوضه آبخیز رودخانه جهان بین (یکی از شاخه های کارون شمالی) به سفره های آب های زیرزمینی غنی استقرار یافته است. (کیانی، ۱۳۹۰، ص ۵۰)

عوامل طبیعی و مورفولوژیکی سبب شده که شیب عمومی شهر از طرف شمال به جنوب باشد و شیب دشتی که شهر کرد بر روی آن واقع است از طرف شمال شرقی به طرف جنوب غربی امتداد یابد و این امر موجب گردیده که بخش جنوبی شهر شکلی کاسه مانند به خود گیرد و حرکت آب های سطحی شهر به این سمت روان باشد و هر چند که شهر در گذشته از نظر دفع آب های سطحی با خطر عمده ای رو به رو نبوده است، اما اکنون گسترش شهر به این سمت موجب شده تا آب های سطحی، معضلی برای شهر قلمداد شود و از طرف دیگر بالا بردن آب های زیرزمینی این مشکل را دو چندان کرده است. (شریفی، ۱۳۸۲، ص ۶۵)

منابع آب شهر کرد عمدتاً در دشت شهر کرد قرار دارند و به طور کلی سفره آب دشت شهر کرد از نوع آزاد بوده و ضخامت لایه آبدار آن بین ۱۰ تا ۱۵۰ متر متغیر می باشد سطح آب دشت به طور تقریبی حداقل ۳/۲۵ و حداکثر ۱۶۱ متر متغیر است و جهت جریان و شیب آب زیرزمینی دقیقاً معلوم می باشد ولی در دشت اصلی شهر کرد جهت جریان آب زیرزمینی به سمت جنوب غربی و قسمت های غربی از جنوب شرق به طرف شمال غرب می باشد و شیب آب زیرزمینی در دشت شهر کرد بین ۱/۶ تا ۱۳/۹ در حال تغییر است.

این دشت از نظر هیدرولوژیکی بخشی از حوضه آبخیز بهشت آباد (حوضه کارون شمالی) محسوب می شود. حوضه آبخیز دشت شهر کرد در شمال استان چهارمحال و بختیاری قرار گرفته است و وسعت کلی حوضه حدود ۵/۵۰۰ هکتار پهنه آبرفتی را تشکیل داده است و مابقی آن شامل ارتفاعات است این دشت دارای ارتفاع حداقل ۲۰۵۰ متر و حداکثر ۳۷۷۰ متر می باشد علاوه بر رودخانه های جهان بین، منابع آب زیرزمینی آن با برداشت ۲۵۳/۵۰۴ میلیون مترمکعب در سال ۸۹ از طریق ۵۲۸ حلقه چاه عمیق، ۳۴۶ چاه نیمه عمیق، ۱۷۱ رشته قنات و ۹۳ دهنه چشمه بیانگر غنای این دشت از نظر وجود منابع آب زیرزمینی است در حال حاضر تعداد ۹ مخزن آب با ظرفیت ۴۶۲۰۰m^3 قابل بهره برداری است که در حدود ۷۰۰۰m^3 با کمبود آب مواجه است.

این دشت به دلیل افزایش برداشت آب با مشکلات عدیده ای مانند افت سطح ایستایی و کاهش کیفیت آب زیرزمینی رو به رو می باشد چنانچه متوسط افت سالیانه سطح آب زیرزمینی ۰/۶ متر می باشد (گزارش اقتصادی، اجتماعی استان چهارمحال و بختیاری سال ۸۹) بررسی نتایج شیمیایی بر روی نمونه های مختلف از منابع آب زیرزمینی دشت، نشان می دهد که هدایت الکتریکی این منابع از ۳۳۰ تا ۱۱۰۰ میکروموس بر سانتیمتر متغیر می باشد و آب این منابع از نظر کشاورزی با هیچگونه محدودیتی مواجه نیست و کیفیت آب برای شرب در حد مطلوب قرار دارد. (طرح جامع شهرکرد ۱۳۸۴، ص ۳۸ و ۳۵)

میزان آب مصرفی در شهرکرد در سال ۱۳۸۹ - ۲۸۰۲۳۳۰۶ مترمکعب و یا روزانه حدود ۲۰ هزار مترمکعب با سرانه ۱۷۳ لیتر بوده است. از این مقدار آب مصرفی ۸۱/۸۸ درصد به مصارف مسکونی، ۲/۷ درصد مصرف تجاری و ۱۳/۴۳ درصد مصرف عمومی ۱/۹۸ درصد فضای سبز و ۰/۱ نیز به مصارف سایر موارد رسیده است. (شرکت آب و فاضلاب استان)؛

که هم اکنون با توجه به مطالعات شرکت آب و فاضلاب با توجه به پائین رفتن سطح سفره های آب زیرزمینی و خشک شدن چند حلقه چاه در شهرستان باید توجه کافی به مصرف بهینه آب و صرفه جویی در آن به عمل آید و با حفظ منابع آبی شهرستان توسعه پایدار آن را در سالهای آتی با مشکل مواجه ننماید.

خاک

در این منطقه خاکها از دامنه کوه به صورت واریزه های شروع شده، این نوع خاک ها کاملاً تکامل یافته اند و به تدریج که حمل مواد بیشتر گشته، سنگ ریزه ها مدور و آبرفت های بادبزنی شکل دارای سنگریزه مشاهده می شود. در این بخش خاک تکامل پیدا کرده و افق های کایسک و کلسیت ظاهر می شود این دو واحد عموماً به صورت مرتع و سطح کمی از آن نیز زیرکشت و زراعت های آبی یکساله می ماند. واریزه های اطراف دشت شهرکرد براساس طبقه بندی اراضی جزء اراضی درجه سه و چهار با محدودیت جنس

خاک و پستی و بلندی است، در قسمت دامنه ای که عمده سطح اراضی کشاورزی این دشت را تشکیل می دهد خاک دارای تکامل بوده و افق های ارجلیک و کلسیک (افق تجمع رس و آهک) تشکیل گردیده و این خاک ها فاقد سنگ ریزه و پستی و بلندی و فرسایش می باشد که از نظر طبقه بندی اراضی برای آبیاری جزو اراضی درجه ۱ و دو محسوب می شوند و محدودیتی جز بافت سنگین خاک ندارند، در میانه دشت اراضی پست که عموماً چمنی و باتلاقی بوده و دارای محدودیت زهکشی می باشند و از نظر طبقه بندی اراضی جزء اراضی درجه ۵ با محدودیت زیاد زهکشی محسوب می شوند. (طرح جامع استان چهارمحال و بختیاری، ۱۳۵۷، ص ۸۲)

اراضی اطراف شهرکرد از طرف شرق، و جنوب و غرب دارای گسترش محدودی هستند ولی وجود کوه کلاه قاضی و کوه قراول خانه در شمال این شهر و گسترش ساخت و سازها به طرف این کوهها در سال های اخیر، موجب گردیده که کلاً اراضی شمال تحت کاربری های شهری قرار گیرد جنس خاک این قسمت از شهر از سنگ های آهکی می باشد. اراضی قسمت شرقی شهرکرد را اراضی قابل آبیاری بدون هیچ گونه محدودیتی تشکیل می دهند و برای استفاده از آنها انجام عملیات، تسطیح، زهکشی و جمع آوری سنگ در مقیاس بسیار محدود و کم لازم است. خاک این اراضی عمیق بوده و بافت آنها از سنگین تا خیلی سنگین تغییر می کند. اراضی جنوب و جنوب غربی شهرکرد از خاک هایی تشکیل شده است که دارای بافت سنگین می باشند و به علت شیب کم شهر در این قسمت، سبب بالا آمدن آب های زیرزمینی گشته است. (شریفی، ابوطالب، ص ۶۸)

و از نظر متخصصین برنامه ریزی شهری، گسترش شهر در آینده در این قسمت با مشکلات جدی مواجه خواهد شد ولیکن مسئولین اجرایی با مجاز ساختن ساخت و سازها در این قسمت از شهر به مشکلات گسترش شهر می افزایند.

پوشش گیاهی

امروزه پوشش گیاهی منطقه شهر کرد به دو صورت زراعی و طبیعی وجود دارد. پوشش گیاهی زراعی بیشتر در دشت مرکزی که از شیب کم و آب مناسب برخوردار است، در این منطقه کم شیب به جز درختان میوه، محصولات مناسب منطقه نیز کشت می شود. در دامنه های اطراف دشت شهر کرد که دارای شیب متوسط هستند، محصولات دیمی از جمله گندم و جو کشت می شود و در قسمت های مرکزی حوضه شهر کرد، زمین، شخم خورده و زیر پوشش گیاهان زراعی قرار دارد و فاقد پوشش گیاهی است و به عکس قسمت باتلاقی دشت شهر کرد، که سطح آب سفره زیرزمینی بالاست، دارای پوشش چمن می باشد که به عنوان یک مرتع عالی به حساب می آید.

به طور کلی آنچه از پوشش گیاهی شهر کرد بر می آید، بقایای درختان و درختچه ها و بوته های متفرق گذشته است که به تدریج با جایگزین شدن جمع از میان رفته و تعداد کمی از درختچه ها و درختان مانند انجیر باقی مانده است. (شریفی، ۱۳۸۲، ص ۶۹) (رجبی، نسرین)

بخش سوم: جغرافیای انسانی (ویژگی های جمعیتی شهر مورد مطالعه)

تحولات جمعیتی شهر

تا سال ۱۳۳۵ هیچگونه آماری از جمعیت شهر گرد ارائه نشده است و نخستین آمار جمعیتی رسمی که برای شهر کرد در دسترس می باشد مربوط به سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۳۵ می باشد که در آن سال جمعیت شهر ۱۵۴۷۴ نفر بوده است. در سرشماری سال ۱۳۴۵ جمعیت شهر به ۲۳۷۵۷ نفر رسیده که حاکی از افزایش ۸۳۸۱ نفر طی ده سال مذکور می باشد که در حقیقت رشد و توسعه شهر با توجه به این روند رشد جمعیت شهری از این دهه به بعد آغاز شده و به تدریج با افزایش روز افزون جمعیت شتاب بیشتری به خود گرفته است. (فرهادی، ۱۳۸۳، ص ۸۱)

در طول یک دوره بیست ساله (۱۳۳۵-۱۳۵۵) رشد سالانه جمعیت در شهر کرد معادل $\frac{4}{9}$ درصد بوده است که بیشتر ناشی از رشد طبیعی جمعیت در استان می باشد. و این روند به بعد از سال ۱۳۵۵ بخصوص بعد از انقلاب اسلامی و مقارن با شروع جنگ تحمیلی روند روز افزون یافته و حجم مهاجرت به شهر رو به افزایش گزارده است.

شهر کرد به دلایل گوناگون مورد توجه مهاجرین جنگی بوده است. مهاجرین جنگی به دلیل قرابت‌های فرهنگی و قومی و امن بودن نسبی شهر کرد و فاصله از مناطق جنگی و نیز خصلت مهمان نوازی مردمان این خطه به این شهر پناه آورده اند. بطوریکه جمعیت مهاجرین به حدود ۶۷۵۵ نفر رسید. در سال ۱۳۶۵ تعداد جمعیت شهر بالغ بر ۷۵۰۸ نفر بوده است.

طی دهه (۶۵-۱۳۵۵) رشد طبیعی جمعیت شهری معادل ۶/۴ درصد بوده و رشد ناشی از مهاجرت در این زمان ۵ درصد می باشد که این افزایش را می توان علاوه بر مهاجرت های ناشی از جنگ و سرمایه گذاری اقتصاد و اجتماعی در این دهه جستجو کرد .

در سرشماری نفوس مسکن سال ۷۵ جمعیت شهرکرد با رشد سالانه معادل ۲/۸ درصد به ۱۰۰۴۷۷ نفر افزایش یافته است. در سرشماری سال ۸۵ نیز نسبت به جمعیت سال ۷۵ نرخ رشد جمعی شهری شهرکرد ۲/۹ درصد بوده است و به ۱۳۱۶۱۲ نفر رسیده است. در سرشماری سال ۹۰ نیز نسبت به جمعیت سال ۸۵ نرخ رشد جمعی شهری شهرکرد ۳/۶ درصد بوده است و به ۲۸۰۸۳۷ نفر رسیده است این میزان نشان می دهد که شهر شهرکرد در همه دوره های مورد بررسی مهاجرپذیر بوده و در دوره های بعد از شدت مهاجرت پذیری آن کاسته شده است. (جدول ۲-۴ ، ۲-۵) (رجبی، نسرین)

جدول (۲-۴) شمار رشد سالانه جمعیت شهرکرد و مقایسه آن با نقاط شهری شهرستان شهرکرد و استان چهارمحال و بختیاری و کشور (۱۳۹۰-۱۳۴۵)

عنوان	تعداد جمعیت					
	۱۳۴۵	۱۳۵۵	۱۳۶۵	۱۳۷۵	۱۳۸۵	۱۳۹۰
کشور	۲۵۷۸۸۱۷۳۲	۳۳۷۰۸۷۴۴	۴۹۴۴۵۰۱۰	۶۰۰۵۵۴۸۸	۷۰۴۹۵۷۸۲	۷۵۱۴۹۶۶۹
استان	۲۹۸۴۴۸	۳۹۴۳۵۷	۶۳۱۱۷۹	۷۶۱۱۶۸	۸۵۷۹۱۰	۸۹۵۲۶۳
شهرستان	۶۴۵۷۰	۹۲۹۳۵	۱۵۸۲۱۹	۱۹۷۵۳۷	۳۶۸۴۶۱	۳۴۰۳۸۲
شهرکرد	۲۳۷۵۷	۴۰۳۵۹	۷۵۰۸	۱۰۰۴۷۷	۱۳۱۶۱۲	۲۸۰۸۳۷

(منبع: مرکز آمار ایران)

جدول (۲-۵) نرخ رشد سالانه جمعیت شهرکرد و مقایسه آن با نقاط شهری شهرستان شهرکرد و استان

چهارمحل و بختیاری و کشور (۱۳۹۰-۱۳۴۵)

متوسط نرخ رشد سالانه (درصد)						عنوان
۸۵-۹۰	۷۵-۸۵	۶۵-۷۵	۵۵-۶۵	۴۵-۵۵	۳۵-۴۵	
۱/۳	۱/۶۲	۳/۲۱	۳/۹۱	۲/۷۱	۳/۱۳	کشور
۰/۸۶	۱/۲۰	۲/۴۲	۵/۲۸	۳/۵۴	۲/۶۱	استان
۲/۰۳	۱/۴۴	۲/۲۴	۵/۴۶	۳/۷۱	۲/۹۳	شهرستان
۳/۳۳	۲/۷۴	۲/۹۶	۶/۴۰	۵/۴۴	۴/۳۸	شهرکرد

(منبع: مرکز آمار ایران و استانداری شهرکرد)

تراکم نسبی جمعیت

همان طور که در مباحث قبلی رساله به آن اشاره شد، شهرکرد دارای وزنه جمعیتی سنگینی نسبت به

شهرهای اطراف خود می باشد برای فهم این مسأله تراکم جمعیت در منطقه و شهرستان شهرکرد را طی دوره

های سرشماری مشاهده می کنیم. (جدول ۲-۶)

جدول (۲-۶) تراکم جمعیت در شهرستان شهرکرد و شهر شهرکرد ۱۳۷۵-۱۳۴۵

تراکم نسبی در هکتار					جمعیت					مساحت km ²	عنوان
۱۳۸۱	۱۳۷۵	۱۳۶۵	۱۳۵۵	۱۳۴۵	۱۳۸۱	۱۳۷۵	۱۳۶۵	۱۳۵۵	۱۳۴۵		
-	۹۲/۵	۷۸/۶	۵۰/۱	۳۹	-	۳۳۷۹۲۶	۲۸۶۹۲۲	۱۸۲۷۸۸	۴۲۴۸۶	۳۶۵۱/۴۴	شهرستان شهرکرد
۸۱	۶۷/۷	۵۰/۶	۲۷/۲۲	۱۶	۱۹۹۷۴	۱۰۰۴۷۷	۷۵۰۸۰	۴۰۳۵۹	۲۳۷۵۷	۱۴۸۲/۶۲	شهر شهرکرد

(منبع: نتایج سرشماری های عمومی نفوس و مسکن، سازمان مدیریت و برنامه ریزی)

افزایش تراکم از سال ۴۵ تا ۷۵ نشان دهنده تراکم و فشار جمعیت در محدوده مورد مطالعه است که تحت تأثیر تمرکز امکانات اقتصادی و اجتماعی و در نتیجه جذب جمعیت به این محدوده صورت پذیرفته است و این نکته ای است که در برنامه ریزی های اقتصادی و اجتماعی و آینده نگری روند تحولات جمعیت، باید مورد توجه قرار گیرد.

توزیع سنی

در اکثر برنامه ریزی ها چهار فاکتور، باروری، مرگ و میر و مهاجرت مورد بررسی قرار می گیرد و به سختی می توان جنبه ای از زندگی بشر را یافت که در آن ساختار سنی تأثیر نداشته باشد بدین منظور، ابتدا به بررسی شاخص و ورتهایم در شهر کرد می پردازیم که براساس این آزمون در جوامعی که جمعیت ۱۴-۰ ساله آنان مساوی با بیش از ۴۰ درصد کل جمعیت باشد، جمعیت جوان محسوب می شود. همانگونه که در جدول توزیع سنی جمعیت بیش از ۳۸ درصد کل جمعیت را تشکیل می دهند و تنها از سال ۱۳۸۵ به بعد است که سهم جمعیت ۱۴-۰ ساله کاهش قابل ملاحظه ای را نشان می دهند. بنابراین می توان نتیجه گرفت که مقطع ۱۳۸۵ مقطعی است که در آن ساختار جمعیت شهر کرد در انتقال به یک ساختار سالخورده است و روند کاهنده سهم جمعیت ۱۴-۰ ساله از کل جمعیت شهر طی مقاطع زمان یاد شده، حاکی از کاهش قابل ملاحظه ای باروری است. از سوی دیگر روند فزاینده افزایش جمعیت ۴۴-۱۵ ساله از ۴۰/۵ درصد در مقطع ۱۳۴۵ تا ۵۲ درصد از مقطع ۱۳۷۵، نشان دهند تأثیر مهاجرت به شهر کرد و افزایش جمعیت در سن کار و فعالیت است. (جدول ۷-۲)

براساس جدول شماره (۷-۲) در دوره های اول و دوم (۴۵-۵۵ و ۵۵-۶۵) تفاوت چندانی محسوس بین میزان رشد جمعیت مردان و زنان واقع در گروه سنی ۴۹-۱۵ ساله ملاحظه نمی شود اما در دوره ده ساله دوم (۷۵-۶۵) این تفاوت محسوس بوده و میزان رشد جمعیت مردان در گروه سنی یاد شده (۳/۹۰) پایین تر از میزان

رشد زنان واقع در گروه سنی مشابه است. می توان این تفاوت را ناشی از کاهش مهاجرپذیری شهر در فاصله دو دوره ی (۶۵-۵۵ و ۷۵-۶۵) و در نتیجه کمتر بودن میزان رشد مردان واقع در سن کار و فعالیت، نسبت به زنان واقع در این سن دانست و هم آن را به ازدواج مهاجرینی نسبت داد که قبلاً به شهر وارد و سپس موجود مهاجرت زنان و دختران شده اند و در دوره ۷۵-۸۵ جمعیت گروه سنی ۱۴-۰ ساله منفی شده و گروه های سنی دیگر رشد کرده اند. (رجبی، نسرین)

جدول شماره (۷-۲) توزیع جمعیت شهر کرد و میزان ویژه گروه‌های سنی بر حسب گروه‌های سنی به تفکیک جنس (۱۳۹۰-۱۳۴۵)

میزانهای رشد ویژه گروه سنی										۱۳۹۰		۱۳۸۵		۱۳۷۵		۱۳۶۵		۱۳۵۵		۱۳۴۵		جنس
۱۳۸۵-۹۰		۱۳۷۵-۸۵		۱۳۶۵-۷۵		۱۳۵۵-۶۵		۱۳۴۵-۵۵		زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	
زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	کلیه سنین
۴/۳۳	۳/۶۶	۲/۸۴	۲/۶۲	۲/۹۳	۲/۹۹	۶/۷۵	۶/۰۸	۵/۳۱	۵/۵۶	۱۶۹۱۹۱	۱۷۱۱۷۱	۶۵۵۳۶	۶۶۰۷۶	۴۹۴۸۲	۵۰۹۹۵	۳۷۰۸۴	۳۷۰۸۴	۱۹۳۰۴	۲۱۰۵۵	۱۱۵۰۳	۱۲۲۵۴	
۲/۴	۱/۵	-۲/۶	-۲/۵	۱/۲۴	۱/۸۴	۶/۶۸	۵/۳۰	۴/۹۳	۵/۰۶	۳۷۰۰۷	۳۸۲۶۶	۱۴۵۸۶	۱۵۳۰۳	۱۹۰۹۱	۱۹۷۱۹	۱۶۸۷۶	۱۶۴۷۶	۸۸۴۰	۹۸۰۲	۵۴۶۴	۵۹۸۴	۰-۱۴
۶/۳	۳/۶۲	۵/۲	۴/۹۵	۴/۴۲	۳/۹	۶/۹۹	۶/۸۲	۶/۲۹	۶/۴	۱۰۴۳۷۸	۱۰۵۵۹۹	۴۳۴۳۳	۴۲۵۳۱	۲۵۹۷	۲۶۲۲۴	۱۶۸۵۹	۱۷۸۹۱۰	۸۵۷۳	۹۲۵۰	۴۶۵۸	۴۹۷۴	-۴۹ ۱۵
۵/۱	۴/۲	۶/۲	۵/۳	۲/۱۸	۱/۹۸	۶/۱۵	۷/۲۶	۲/۸۰	۵/۳۱	۱۷۹۷۵	۱۷۸۶۹	۵۰۱۶	۵۵۱۱	۲۷۲۸	۳۲۸۷	۲۲۳۱	۲۷۰۳	۱۲۲۸	۱۳۴۱	۹۳۲	۷۹۹	-۶۴ ۵۰
۵/۴	۵/۱	۴/۳	۴/۴۶	۴/۰۳	۶/۰۹	۴/۱۸	۳/۹۷	۳/۹۷	۲/۹۱	۹۸۳۱	۹۴۳۷	۲۵۰۱	۲۷۳۱	۱۶۸۴	۱۷۶۵	۱۱۱۸	۹۷۷	۶۶۳	۶۶۲	۴۴۹	۴۹۷	۶۵ ساله و بیشتر

مآخذ: سرشماری نفوس و مسکن دوره‌های ۱۳۹۰-۱۳۴۵ سرشماری

جدول شماره (۸-۲) توزیع جمعیت شهرکرد ویژه گروه های سنی

۱۳۹۰		۱۳۸۵		۱۳۷۵		۱۳۶۵		۱۳۵۵		۱۳۴۵		سال
										جمعیت		گروه های سنی
۱۰۰	۳۴۰۳۶۲	۱۰۰	۱۳۱۶۱۲	۱۰۰	۹۸۱۷۴	۱۰۰	۷۵۰۸۰	۱۰۰	۴۰۳۵۹	۱۰۰	۲۳۷۵۷	کلیه سنین
۲۳/۳۷	۷۵۲۷۳	۲۲/۷۱	۲۹۸۸۹	۳۸/۶	۳۷۸۹۵	۴۴/۳	۳۳۳۰۲	۴۶/۲	۱۸۶۴۲	۴۸/۲	۱۱۴۴۸	۰-۱۴
۶۰/۱۱	۲۰۹۹۷۷	۶۵/۳۲	۸۵۹۶۴	۵۲	۵۱۰۵	۴۶/۳	۳۴۷۴۹	۴۴/۱	۱۷۸۲۳	۴۰/۵	۹۶۳۲	۱۵-۴۹
۱۰/۷۴	۳۵۸۴۴	۸	۱۰۵۲۷	۶	۵۸۹۰	۶/۶	۴۹۳۴	۶/۴	۲۵۶۹	۷/۳	۱۷۳۱	۵۰-۶۴
۵/۷۸	۱۹۲۶۸	۳/۹۷	۵۲۳۲	۳/۴	۳۳۳۷	۲/۸	۲۰۹۵	۳/۳	۱۳۲۵	۴	۹۴۶	۶۵ ساله و بیشتر

مآخذ: سرشماری عمومی نفوس و مسکن دوره های ۱۳۴۵ تا ۱۳۹۰ سرشماری

نسبت جنسی

نسبت جنسی جمعیت که شمار مردان را برابر هر ۱۰۰ نفر زن نشان می دهد، می تواند تصویری دقیق از تحولات جمعی که برای آن برنامه ریزی می شود ارائه دهد. بنابراین نسبت جنس در مطالعات جمعیتی اهمیت زیادی دارد که می توان گفت نسبت جنسی، منعکس کننده شرایط اجتماعی و اقتصادی حاکم بر هر سرزمین و ابزار مفیدی از نقطه نظر تجزیه و تحلیل هر منطقه است. روند تغییرات نسبت جنس کل جمعیت شهرکرد از سال ۱۳۵۵ تا ۱۳۸۵ نشان می دهد که این شاخص ۱۰۶/۵ نفر در مقابل هر ۱۰۰ زن در سال ۴۵ به ۱۰۹/۱ نفر در سال ۵۵ افزایش یافته و سپس در طی روندی کاهنده در حدود ۱۰۱ نفر در سال ۱۳۸۹ رسیده است که این روند کاهنده به دلیل تدوین

برنامه های اقتصاد- اجتماعی است که به تبع آن از مهاجرت ها کاسته شده و این امر باعث کاهش نسبت جنسی در جمعیت شهر کرد شد. اما دوباره در سال ۱۳۹۰ در حدود ۱۰۲ نفر افزایش یافته است. (رجبی ، نسرین) (جدول ۹-۲)

جدول (۹-۲) نسبت جنسی جمعیت شهر شهر کرد در فاصله سالهای ۱۳۴۵ تا ۱۳۹۰

سال	نسب جنسی
۱۳۹۰	۱۰۲
۱۳۸۵	۱۰۱
۱۳۷۵	۱۰۳
۱۳۶۵	۱۰۲/۴
۱۳۵۵	۱۰۹/۱
۱۳۴۵	۱۰۶/۵

مآخذ: طرح جامع ۸۴

مهاجرت

در شهر شهر کرد، میزان رشد بالای جمعیت برابر ۵/۴۴ در دوره ۴۵-۵۵ و ۶/۴ درصد در دوره ۶۵-۵۵ است که این مطلب حاکی از آن است که این شهر در این دوره های زمانی مهاجران زیادی را به خود جذب کرده است و در دوره ۷۵-۸۵ جمعیت شهر کرد با رشد ۲/۷۴ درصد مهاجرپذیر تلقی می شود و در این دوره اگر از میزان مهاجرت کاسته شده است اما بالاتر بودن میزان رشد جمعیت (۲/۹) از رشد طبیعی (۲/۲) نشان دهنده مهاجرپذیر بودن آن است و اوج مهاجرپذیری شهر مربوطه به دوره ۶۵-۵۵ است که به علت مهاجرت روستائیان به شهر و همچنین مهاجرت افراد از استان خوزستان به ع وقوع جنگ می باشد. (نتایج تفصیلی سرشماری نفوس و مسکن سال ۹۰-۶۵)

سواد

با توجه به ارقام موجود در مورد وضعیت سواد شهر شهر کرد می توان گفت که میزان با سوادان در شهر شهر کرد در سال ۸۵ به ۸۳/۶۵ درصد از جمعیت ساکن آن را تشکیل می دهند که نسبت به درصد باسواد جمعیت ساکن در کل کشور (۸۵/۷) حدود ۲/۰۵ درصد کمتر است و نسبت به سرشماری سال ۶۵ که میزان باسواد ۷۲/۱ بوده است رشد خوبی را داشته است که از این میزان باسوادان شهر ۴۳/۵ درصد را مردان و ۳۹/۷ درصد را زنان تشکیل می دهند (سلیمانی، ۸۸)

اشتغال

با توجه به جدول (۱۰-۲) که نتایج سرشماری نفوس و مسکن را در مورد شاغلان نشان می دهد متوجه می شویم که از سال ۵۵ به این طرف از نسبت شاغلان شهر کاسته شده به طوری که از ۲۵/۶ درصد در سال ۵۵ به ۲۰/۷ در سال ۶۵ و دوباره به ۲۲/۴ درصد در سال ۷۵ رسیده است و در نهایت در سال ۸۵ به ۲۳/۷۹ درصد رسیده است در سال ۹۰ هم درصد اشتغال نسبت به رشد جمعیت کم بوده که می توان اذعان کرد که برنامه ریزان باید در خصوص بهبود وضعیت اشتغال جمعیت فعال به دنبال چاره ای باشند و برنامه ریزی های لازم را در خصوص اشتغال زایی انجام دهند تا بدین وسیله از مهاجرت جوانان جویای کار که به شهرهای اصفهان و حتی کشورهای حاشیه خلیج فارس از جمله کویت سفر می کنند بکاهند و بتوانند زمینه رشد شهر را از طریق اشتغال زایی فراهم آورند. (رجبی، نسرین)

جدول (۱۰-۲) جمعیت فعال شهر کرد به تفکیک شاغل و بیکار طی سالهای (۵۵-۹۰)

سال		۱۳۵۵		۱۳۶۵		۱۳۷۵		۱۳۸۵		۱۳۹۰	
	جمع	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن
اشتغال	۱۰۱۸۹	۷۷۱۶	۲۴۷۳	۱۳۶۴۲	۱۹۳۰	۱۷۳۹۰	۴۵۶۷	۲۲۹۳۹	۸۳۷۸	۶۴۹۸۳	۱۳۹۵۶
بیکار	۵۰۷	۴۸۳	۲۴	۲۵۲۶	۸۴۹	۱۷۵۷	۴۴۴	۱۰۲۱	۲۷۰۶	۱۲۵۰۲	۵۳۵۳

زبان و مذهب

- زبان:

زبان، زبان مردم بختیاری از اصیل ترین و دست نخورده ترین زبان های فارسی است که ریشه آن فارسی پهلوی می باشد. به دلیل موقعیت خاص جغرافیای سرزمین بختیاری، پای بیگانگان کمتر به این منطقه رسیده و به همین سبب در طول چند قرن گذشته به طرز معجزه آسایی از اختلاط و امتزاج با سایر زبان ها محفوظ مانده است. زبان اصلی مردم شهر کرد فارسی است و البته لهجه های لری و ترکی نیز رایج می باشد.

- مذهب

مذهب، براساس آخرین اطلاعات سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۸۹ از کل جمعیت استان ۹۹/۸۷ درصد را مسلمانان تشکیل داده اند که این نسبت در مناطق شهری استان ۹۹/۸۶ درصد و در مناطق روستایی ۹۹/۸۷ درصد می باشد و با توجه به شواهد مسلم تاریخی آثار موجود، می توان گفت که در دوران سکونت مذهبی خلفای عباسی، بعد از یاران و پیروان خاندان عترت و طهارت که طور خانوادگی یا فامیلی به ائمه اطهار و اولاد علی (ع) عشق می رزیدند مذهب شیعه داشتند. (گزارش اقتصادی، اجتماعی استان چهارمحال و بختیاری، سال ۸۹، ص ۲۲)

صنعت و اقتصاد

اقتصاد سنتی شهر کرد مبتنی بر قالی بافی، نمد مالی، گیوه دوزی، قفل سازی و کوره های آجر پزی است که امروزه با توجه به صنعتی تر شدن جامعه از اهمیت آن کاسته شده است. صنایع بزرگ و کارخانه های مهمی در نزدیکی شهر کرد واقع شده اند که عده زیادی از ساکنان شهر کرد و حومه در آن ها مشغول به کار هستند، مهمترین این صنایع عبارتند از: فولاد زاگرس شهر کرد، صنایع فولاد فرخ شهر، لوازم خانوادگی برفاب شهر کرد، سیمان شهر کرد، گاز کربنیک شهر کرد، نساجی حجاب شهر کرد و صنایع شیر و لبنی شهر کرد. همچنین تعداد زیادی از ساکنان شهر کرد در مشاغل خدماتی دولتی و خصوصی مشغول به کار هستند.

در سال ۱۳۹۲، کارخانه سیمان شهر کرد برای دومین سال متوالی مقام نخست تولید سیمان کشور را کسب کرد. (ویکیپدیا، خبرگزاری جمهوری اسلامی)

مکانهای مذهبی

امامزاده ها

امامزاده دوخاتون شهر کرد در مرکز شهر واقع است و در قدیم هسته اصلی شهر بوده است. امامزاده سبز پوش شهر کرد در غرب شهر کرد واقع است.

سقاخانه‌ها

سقاخانه ارباب میرزا

مصلى بزرگ امام خمینی شهر کرد

مصلى بزرگ امام خمینی شهر کرد در زمینی به وسعت ۲۲۰۰۰ متر مربع ساخته شده که مساحت زیر بنای مجتمع و مصلا ۳۳۷۴۳ متر مربع است. این مجموعه دارای ۵ کاربری فرهنگی بنام‌های مصلاى نماز جمعه - مجموعه فرهنگی مهدیه - کتابخانه - سالن اجتماعات و پژوهشکده قرآنی می‌باشد. قسمت‌های مختلف این مجموعه عبارتند از:

۱. مجموعه مصلى و دفتر امام جمعه: این مجموعه با مساحتی بالغ بر ۱۰۰۰۰ متر مربع به عنوان هسته مرکزی

مجتمع شناخته می‌شود. ویژگی‌های این مجموعه عبارتند از:

- شبستان مصلى در دو طبقه و با مساحت ۸۰۰۰ متر مربع ساخته شده است.
- ارتفاع گنبد اصلی از کف ۱۸ متر و قطر آن ۳۲٫۲۵ متر می‌باشد و مساحت زیر گنبد هزار متر مربع و بدون ستون است که در نوع خوبی نظیر است.
- ارتفاع گلدسته‌ها از پشت بام ۳۸ متر و از زمین ۴۸ متر می‌باشد.
- تاسیسات گرمایش و سرمایش سیستم هواساز و تهویه مطبوع طراحی شده است.
- مصلا دارای سه ورودی اصلی شرقی، غربی و شمالی است.
- مصلا دارای دو حیاط یکی در قسمت شمالی با مساحت ۱۸۰۰ متر مربع و دیگری در قسمت شرقی با مساحت ۵۰۰ متر مربع است.

۱. مجتمع فرهنگی مهدیه
۲. پژوهشکده قرآنی
۳. مجموعه سالن اجتماعات
۴. کتابخانه مصلا
۵. مجتمع اداری مصلا
۶. مجتمع تجاری مصلا: این مجموعه با مساحتی بالغ بر ۸۰۰۰ متر مربع در دو طبقه شامل نود باب مغازه تجاری با مساحت هریک بیش از ۲۵ متر مربع می باشد.
۷. پارکینگ مجتمع: این پارکینگ دارای گنجایش ۱۶۰ اتومبیل است.

مراکز آموزشی و دانشگاهی

شهرکرد دارای چندین دانشگاه و مرکز آموزشی است که دانشگاه شهرکرد ، دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد و دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرکرد از برجسته ترین آنها هستند.

دانشگاه شهرکرد

دانشگاه شهرکرد با ۵۷۱۳ دانشجو در غرب شهرکرد قرار گرفته است. **پژوهشکده فناوری جنین دام** وابسته به دانشگاه شهرکرد که در سال ۱۳۸۲ رسماً فعالیت خود را آغاز کرد از جایگاه ویژه ای در سطح کشور برخوردار است. تولد اولین مورد بره سالم از طریق لقاح خارج رحمی در داخل کشور در این مرکز صورت گرفت.

(پژوهشکده فناوری جنین دام شهرکرد)

دانشگاه علوم پزشکی شهر کرد

براساس نتایج رتبه بندی فعالیتهای پژوهشی دانشگاهها در سال ۱۳۸۷ در بین دانشگاههای علوم پزشکی تیپ ۳، دانشگاه علوم پزشکی شهر کرد با ۲۶۴۵ امتیاز رتبه اول را کسب کرد. (باشگاه پژوهشگران دانشجو)

دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهر کرد]

دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهر کرد نیز با بیش از ۸۵۰۰ دانشجو با درجه **جامع** در منطقه رحمتیه شهر کرد مشغول به کار است.

^۹ دانشگاههای علمی کاربردی پیام، جهاددانشگاهی، بهزیستی و...

مکانهای تفریحی

پارک کوهستانی ملت شهر کرد

پل زمانخان در ۱۰ کیلومتری شهر کرد

وجود ۲۴۰ گردشگاه، آثار تاریخی، قلعهها، اماکن سیاحتی و زیارتی و آب و هوای مطبوع در فصل تابستان شمار زیادی گردشگر را رهسپار استان چهارمحال و بختیاری به خصوص شهر کرد، مرکز این استان می کند. وجود فضای سبز و سایه سار درختان مفرح با امکانات رفاهی و بهداشتی در روزهای گرم تابستان گردشگران زیادی را میهمان بوستانهای شهر کرد از جمله پارک ملت، پارک بانوان، پارک لاله (پارک ورودی شهر)، پارک شب (عمونادر) و پارک تهلیجان می کند. (شهرداری شهر کرد)

از جمله مکان های تاریخی شهر کرد میتوان به قلعه چالشر، اتاق آئینه شهر کرد و موزه ی باستان شناسی شهر کرد اشاره کرد. همچنین در نزدیکی شهر کرد، جاذبه های طبیعی فراوانی وجود دارد که معروف ترین آن ها عبارتند از: گرداب بن ، پل زمانخان، چشمه کوهرننگ، تونل و آبشار کوهرننگ، دشت لاله های واژگون، تالاب بین المللی چغاخور و تالاب گندمان

حمل و نقل شهری و برون شهری

اتوبوس شهری

سازمان اتوبوسرانی شهر کرد و حومه برای خدمات رسانی به مردم ۱۵۰ دستگاه اتوبوس در اختیار دارد که در تمام مسیرهای شهری تردد دارند.

تاکسی

علاوه بر حضور دو سیستم تاکسی بی سیم هماهنگ با سامانه یکپارچه کشوری (۱۸۳۳) و دیگری (۱۸۰۰)، نزدیک به ۱۵۰۰ تاکسی گردش، خط ویژه (مانند تاکسی فرودگاه و تاکسی پایانه مسافری)، تاکسی بانوان، دفتر تاکسی تلفنی و مسافرهای شخصی در شهر فعالیت دارند.

فرودگاه

فرودگاه بین المللی شهر کرد در جنوب شهر واقع شده است. از این فرودگاه پروازهایی در مسیرهای ورودی و خروجی و پروازهایی هفتگی در داخل کشور و به خارج از کشور از جمله کویت و سوریه صورت می گیرد. گستره

پروازها به نحوی است که حتی پرواز شهرکرد-کویت این استان تمام صندلی های خالی را که از مقصد تهران-شهرکرد-کویت است را پر کرده. و به عنوان پرواز استراتژیک محسوب میشود..

پایانه‌های مسافری

به جهت رفاه مسافران پایانه‌های مسافری شهرکرد در سه جهت شهر قرار دارند که در این میان پایانه آزادی نقش اساسی تری در جابجایی مسافر به سراسر کشور دارا است.

- پایانه مسافری آزادی شهرکرد در جنوب شهرکرد
- پایانه مسافری غرب شهرکرد(معروف به ترمینال سامان) در غرب شهرکرد

فصل سوم: روش تحقیق

مقدمه:

در این فصل روش شناسی پژوهش شامل تعریف دقیق جامعه آماری و گروه نمونه مورد مطالعه، حجم نمونه و روش نمونه برداری همچنین اعتبار و روایی طرح پژوهش و روشهای آماری تجزیه و تحلیل دادهها توضیح داده می شود. تحقیق فوق در خصوص شناخت و بررسی نقش عوامل مکانی- فضایی بر پیدایش و ریخت شناسی سکونتگاههای شهری می باشد.

روش تحقیق:

در این پژوهش از رویکرد میدانی استفاده شده است یعنی با توزیع پرسشنامه بین گروه نمونه که دانشجویان دانشگاه پیام نور و تعدادی از ساکنین شهر کرد در سال ۱۳۹۲ می باشند به جمع آوری نظرات آنها پرداخته می شود.

- تعریف جامعه آماری مورد پژوهش:

جامعه آماری این پژوهش را کلیه دانشجویان دانشگاه پیام نور و ساکنین شهر کرد در سال ۱۳۹۲ تشکیل می دهند.

- شیوه نمونه گیری و حجم نمونه:

جامعه آماری این پژوهش را کلیه دانشجویان دانشگاه پیام نور و ساکنین شهر کرد در سال ۱۳۹۲ تشکیل می دهند. از آنجایی که در این پژوهش از کل جامعه آماری ۱۰۰ نفر به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند؛ بنابراین پژوهشگر از روش نمونه گیری استفاده کرده است.

$$n = \frac{t^2 pq}{d^2}$$

t: ضریب اطمینان

P: تعداد از افراد جامعه آماری که دارای صفت مشترک می باشند

q: تعداد افرادی از جامعه دارای صفت مشترک جامعه نمی باشند

d: ضریب خطای مجاز

فرمول تعیین حجم نمونه

منبع: حافظ نیا، ۱۳۸۰، ص. ۱۴۰

- ابزار اندازه گیری و روش های جمع آوری اطلاعات:

ابزار جمع آوری یک تحقیق پیمایشی معمولاً شامل پرسشنامه می شود که سوالات و پاسخ ها به وسیله معیاری قابل اندازه گیری باشد.

ابزار جمع آوری اطلاعات در این پژوهش پرسشنامه می باشد این پرسشنامه شامل ۲۰ سوال و دارای دو بخش می باشد بخش اول شامل متغیر های جمعیت شناختی و بخش دوم شامل سوالات اصلی تحقیق می باشد.

پرسشنامه:

این پرسشنامه که با طیف ۵ گزینه ای لیکرت با جوابهای از خیلی زیاد تا خیلی کم طراحی شده است. در جدول زیر رابطه میان مدل تحقیق با پرسشنامه آمده است.

در پرسشنامه اخیر که با جوابهای خیلی زیاد (بانمره ۵)، زیاد (بانمره ۴)، متوسط (بانمره ۳) و کم (بانمره ۲) و خیلی کم (بانمره ۱) طراحی شده است (کمترین امتیاز ۱۵ و بیشترین امتیاز ۷۵ می باشد).

تعیین اعتبار وروایی پرسشنامه:

ابزاری که برای جمع آوری داده ها مورد استفاده قرار می گیرد در مرحله نخست باید از روایی (اعتبار) برخوردار باشند و در مرحله دوم باید پایایی (اعتماد) داشته باشند. روایی بدین معناست که روش یا ابزار به کار رفته تا چه حدی قادر است خصوصیت مورد نظر را درست اندازه گیری کند پایایی قابلیت تکرار روش یا ابزار اندازه گیری است. اگر روشی از پایایی برخوردار نباشد، داده های گردآوری شده روایی (اعتبار) نیز نخواهند داشت.

جهت بررسی روایی پرسشنامه از روش روایی محتوایی استفاده شده است. روایی محتوای توسط اساتید و صاحبان فن مورد تأیید قرار گرفته است.

$$V_a = \frac{1}{j-1} \left[\frac{1 \sum Si^2}{S^2} \right]$$

ضریب روایی = Pa

تعداد ستون های تست (تعداد گویه ها) = J

واریانس هر سوال (گویه) = S^2

تعداد یا مجموع واریانس ها = S^2i

پایایی پرسشنامه:

برای تعیین پایایی پرسشنامه از الفای کرونباخ استفاده شده است که مقدار آلفا برای ۲۰ سوال برابر ۰.۸۷ می باشد که پایایی پرسشنامه را مورد تأیید قرار می دهد.

مقدار الفای کرونباخ برای ۲۰ سوال

آلفا کرونباخ = ۰.۸۷

تعیین اعتبار وروایی پرسشنامه:

جهت بررسی روایی پرسشنامه از روش روایی محتوایی استفاده شده است. روایی محتوای توسط اساتید و صاحبان فن مورد تأیید قرار گرفته است.

(Ralidity اعتبار)

به طور خلاصه اعتبار یعنی آیا واقعاً چیزی را می‌سنجیم که قصد سنجش آن را داریم؟

اعتبار به این خاطر عنوان می‌شود که پژوهشگر هیچگاه احساس اطمینان نمی‌کند که دقیقاً آن چیزی را می‌خواهد اندازه‌گیری کند دواس معتقد است: «سنجه معتبر سنجه‌ای است که همان چیزی را بسنجد که مورد نظر ماست فی الواقع اعتبار یا فقدان اعتبار به خود سنجه مربوط نمی‌گردد بلکه به کاربرد آن برای سنجش موضوع مورد بررسی بر می‌گردد.» (دواس، ۱۳۸۱: ۶۳).

با توجه به انواع تقسیم‌بندی‌هایی که جهت سنجش اعتبار در پژوهش‌های مختلف صورت گرفته است و با توجه به مطالب مطرح شده در مباحث نظری این تحقیق و پرهیز از روش‌هایی خاص پژوهشگر استفاده از نظریات و دیدگاه‌های اساتید مربوط به نظر می‌رسد که این تحقیق از اعتبار محتوایی و صوری نسبتاً مطلوبی برخوردار است. (ساروفانی، ۱۳۷۷).

پایایی تحقیق (reliability)

پایایی پرسشنامه :

این که چه روشی برای تعیین پایایی یک تحقیق استفاده می‌شود بستگی به این دارد که یک تحقیق چه چیزی را می‌خواهد بسنجد. برای این منظور با به کار بردن سوالاتی در مورد فرضیات مورد نظر بررسی را شروع می‌کنیم. وهمچنین با استفاده از نظر کارشناسانی که در مورد موضوع مورد نظر تخصص دارند.

برای سنجش پایایی پرسشنامه از فرمول آلفای کرونباخ (همسانی درونی سوالات با استفاده از آلفای کرونباخ محاسبه شده است) استفاده می شود (کیس، ۲۰۰۶).

که به دو صورت دستی و با استفاده از نرم افزار اس.پی.اس.اس پایایی آن مورد سنجش قرار گرفته که نتایج آن به شرح زیر است.

****سنجش پایایی: پرسشنامه: مقدار آلفای کرونباخ برای ۲۰ سوال برابر ۰.۸۷ می باشد.**

چنانچه مشاهده می شود مقدار آلفای کرونباخ برای ۲۰ سوال برابر با ۰.۸۷ می باشد که اگر آلفا بزرگتر از هفت دهم باشد پایایی آن مورد تائید می باشد در این جا نیز با توجه به این که آلفا برابر ۰.۸۷ و بزرگتر از هفت دهم می باشد پایایی آن مورد تائید قرار می گیرد .

فنون تحلیل دادهها:

روش تجزیه و تحلیل داده آمار توصیفی (توصیف دادهها با استفاده از جدول و نمودار و ارائه مشخصه های آماری) و آمار استنباطی می باشد.

فصل چهارم:
یافته های تحقیق و تجزیه و
تحلیل داده ها

مقدمه :

تجزیه و تحلیل داده‌ها در تحقیق اهمیت زیادی دارد، در این مرحله تحقیق با استفاده از روش‌های مختلف و با تکیه بر معیار عقل سعی می‌کند، اطلاعات و داده‌ها را در جهت آزمون فرضیه و ارزیابی آن مورد بررسی قرار دهد. در این فصل از تحقیق محقق به تجزیه و تحلیل داده‌ها پرداخته است از آنجا که در این تحقیق برای گردآوری اطلاعات از پرسشنامه استفاده شده است جهت دقت و سرعت بیشتر تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش کمی استفاده گردیده است. در تجزیه و تحلیل داده‌ها از دو روش توصیفی و استنباطی استفاده می‌شود.

در بخش آمار توصیفی شاخص‌های آمار توصیفی از قبیل میانگین، واریانس و انحراف معیار می‌باشد. که معمولاً با استفاده از نتایج حاصل از بخش توصیفی به تحلیل استنباطی پژوهش رسیده در این بخش به آزمون فرضیه‌ها می‌پردازیم.

- تحلیل توصیفی :

توصیف داده‌ها با استفاده از جدول و نمودار و ارائه مشخصه‌های آماری:

توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب سن

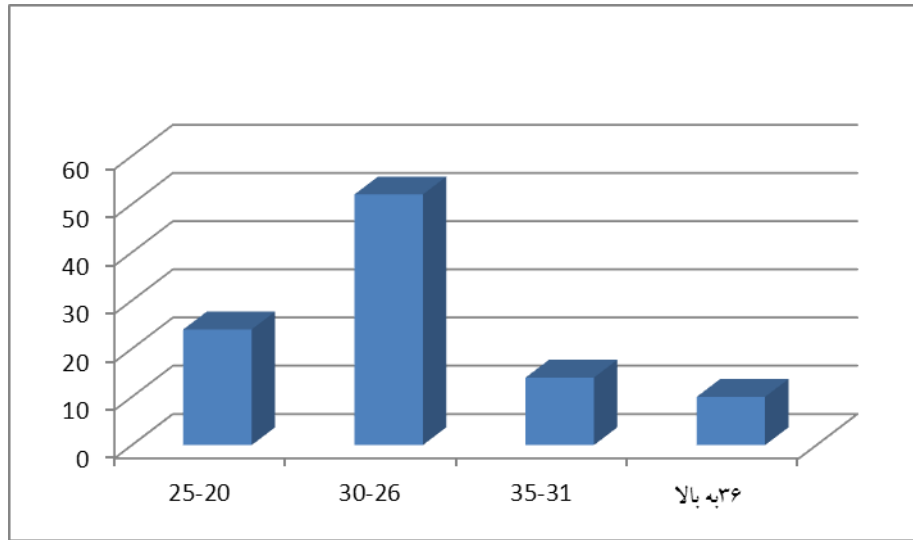
جدول ۱-۴ - توزیع پاسخگویان بر حسب سن

سن	فراوانی	درصد فراوانی	درصد اعتبار	درصد فراوانی تجمعی
۲۰-۲۵	۲۴	۲۴.۰	۲۴.۰	۲۴.۰
۲۶-۳۰	۵۲	۵۲.۰	۵۲.۰	۵۲.۰
۳۱-۳۵	۱۴	۱۴.۰	۱۴.۰	۱۴.۰
۳۶ به بالا	۱۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰
جمع	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

(منبع: محاسبات نگارنده، پرسشنامه)

نتایج حاصل از جدول (۱-۴) نشان می‌دهد که از مجموع ۱۰۰ نفری که به این سوالات پاسخ داده اند ۲۴ نفر سن آنها ۲۰ تا ۲۵ سال و ۵۲ نفر سن آنها بین ۲۶ تا ۳۰ سال و ۱۴ نفر سن آنها بین ۳۱ تا ۳۵ سال و کمترین مقدار آن ۱۰ که سن ۳۶ سال به بالا می‌باشد. سن بیشتر پاسخ دهندگان بین ۲۶ تا ۳۰ سال می‌باشد؛ که نمودار ستونی آن به شکل زیر است

نمودار ۱-۴ - توزیع پاسخگویان بر حسب سن

(منبع: ترسیم نگارنده، Excel)

توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب جنسیت

جدول ۴-۱ - توزیع پاسخگویان بر حسب جنسیت

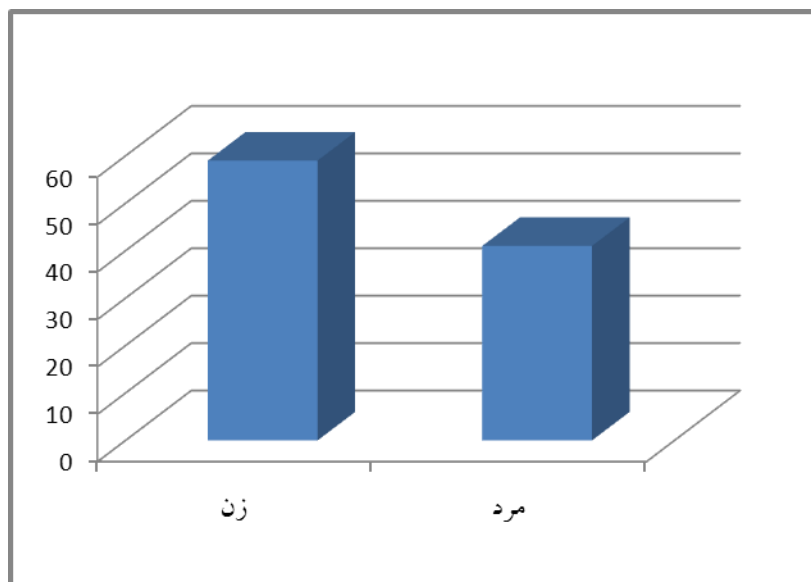
جنسیت	فراوانی	درصد فراوانی	درصد اعتبار	درصد فراوانی تجمعی
زن	۵۹	۵۹.۰	۵۹.۰	۵۹.۰
مرد	۴۱	۴۱.۰	۴۱.۰	۴۱.۰
جمع	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

(منبع: محاسبات نگارنده، پرسشنامه)

نتایج حاصل از جدول (۴-۲) نشان می دهد که از مجموع ۱۰۰ نفری که به این سوالات پاسخ داده اند ۵۹ نفر آنها

زن و ۴۱ نفر مرد می باشند که نمودار ستونی آن به شکل زیر است.

نمودار ۴-۲ - توزیع پاسخگویان بر حسب جنسیت

(منبع: ترسیم نگارنده، Exel)

توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب تحصیلات

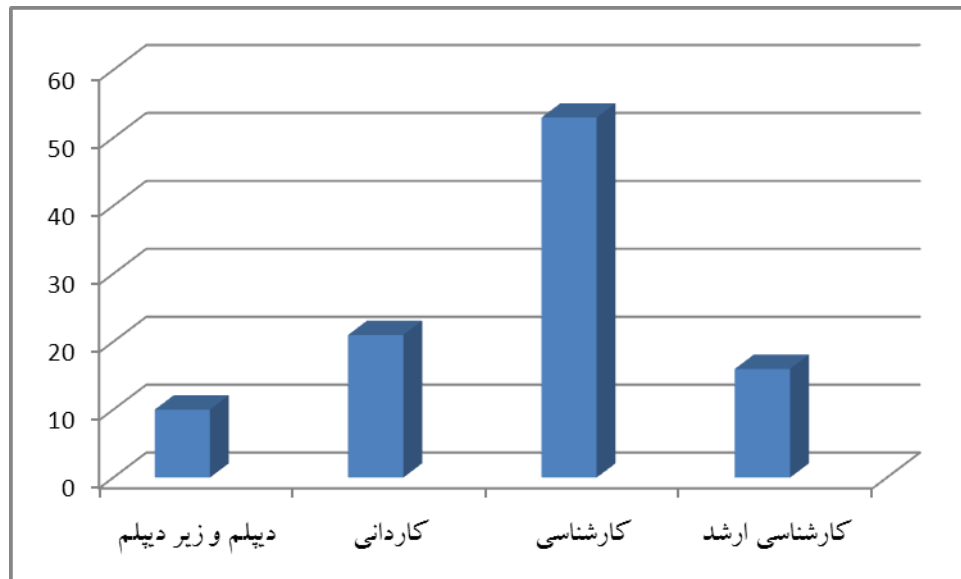
جدول ۴-۳- توزیع پاسخگویان بر حسب تحصیلات

جنسیت	فراوانی	درصد فراوانی	درصد اعتبار	درصد فراوانی تجمعی
دیپلم و زیر دیپلم	۱۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰
کاردانی	۲۱	۲۱.۰	۲۱.۰	۲۱.۰
کارشناسی	۵۳	۵۳.۰	۵۳.۰	۵۳.۰
کارشناسی ارشد	۱۶	۱۶.۰	۱۶.۰	۱۶.۰
جمع	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

(منبع: محاسبات نگارنده، پرسشنامه)

نتایج حاصل از جدول (۳-۴) نشان می دهد که از مجموع ۱۰۰ نفری که به این سوالات پاسخ داده اند ۱۰ نفر دیپلم و زیر دیپلم، ۲۱ نفر کاردانی، ۵۳ نفر کارشناسی و ۱۶ نفر کارشناسی ارشد می باشد که نمودار ستونی آن به شکل زیر است.

نمودار ۳-۴ - توزیع پاسخگویان بر حسب تحصیلات

(منبع: ترسیم نگارنده، Excel)

توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب محل سکونت

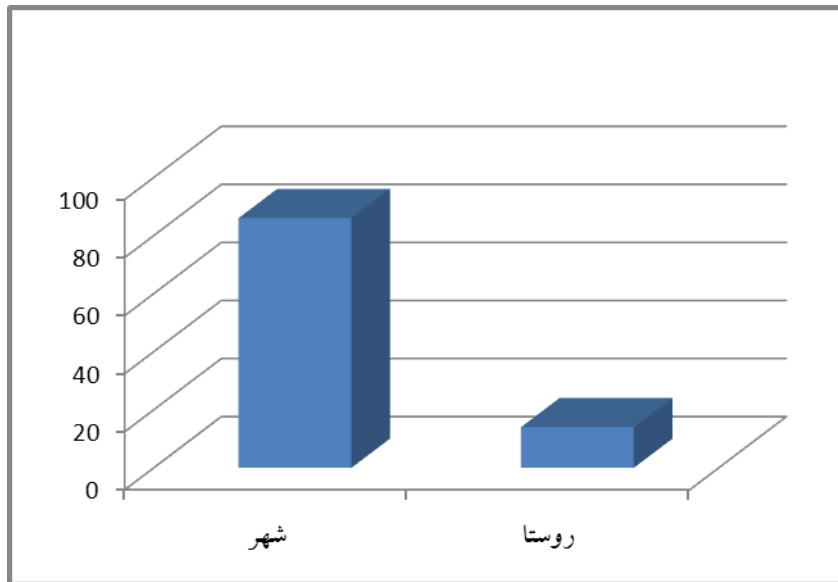
جدول ۴-۴ - توزیع پاسخگویان بر حسب محل سکونت

جنسیت	فراوانی	درصد فراوانی	درصد اعتبار	درصد فراوانی تجمعی
شهر	۸۶	۸۶.۰	۸۶.۰	۸۶.۰
روستا	۱۴	۱۴.۰	۱۴.۰	۱۴.۰
جمع	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

(منبع: محاسبات نگارنده، پرسشنامه)

نتایج حاصل از جدول (۴-۴) نشان می دهد که از مجموع ۱۰۰ نفری که به این سوالات پاسخ داده اند ۸۶ نفر آنها ساکن شهر و بقیه ساکن روستا می باشند که نمودار ستونی آن به شکل زیر است.

نمودار ۴-۴- توزیع پاسخگویان بر حسب محل سکونت

(منبع: ترسیم نگارنده، Excel)

توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب رشته شغل

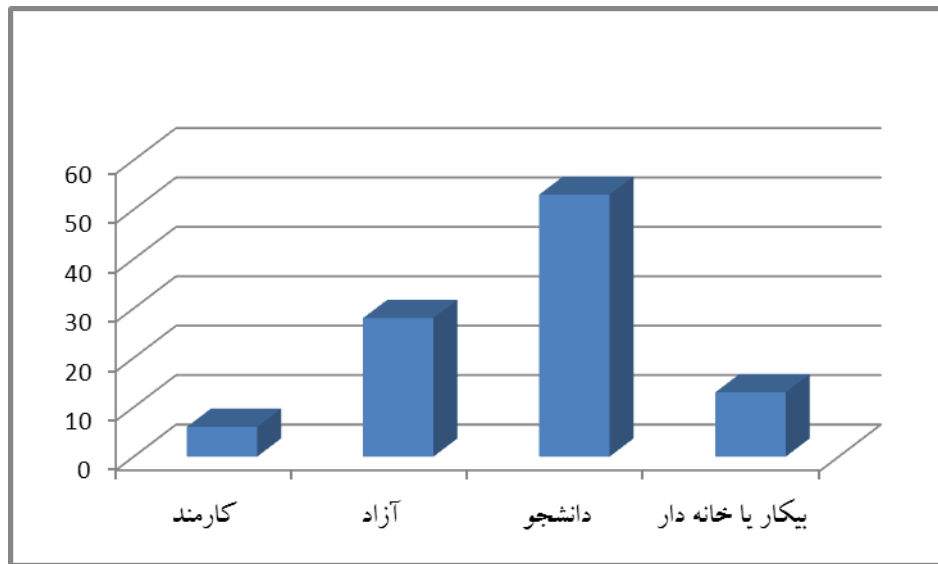
جدول ۴-۵- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب شغل

جنسیت	فراوانی	درصد فراوانی	درصد اعتبار	درصد فراوانی تجمعی
کارمند	۶	۶.۰	۶.۰	۶.۰
آزاد	۲۸	۲۸.۰	۲۸.۰	۲۸.۰
دانشجو	۵۳	۵۳.۰	۵۳.۰	۵۳.۰
بیکار یا خانه دار	۱۳	۱۳.۰	۱۳.۰	۱۳.۰
جمع	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

(منبع: محاسبات نگارنده، پرسشنامه)

نتایج حاصل از جدول (۴-۵) نشان می دهد که از مجموع ۱۰۰ نفری که به این سوالات پاسخ داده اند ۶ نفر آنها کارمند، ۲۸ نفر آزاد، ۵۳ نفر دانشجو و ۱۳ نفر بیکار یا خانه دار می باشند که نمودار ستونی آن به شکل زیر است.

نمودار ۴-۵- توزیع پاسخگویان برحسب محل شغل

(منبع: ترسیم نگارنده، Excel)

- تحلیل استنباطی

آزمون فرضیات

فرضیه اول:

- به نظر می رسد بین عوامل مکانی- فضایی و پیدایش شهرکرد رابطه معناداری وجود دارد.

برای آزمون فرضیه بالا از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده می کنیم که با توجه به اطلاعات جمع آوری شده ضریب همبستگی به صورت زیر بدست آمده است.

جدول (۴-۶) ضریب همبستگی پیرسون بین عوامل مکانی- فضایی و پیدایش شهرکرد

ضریب همبستگی	سطح معناداری
۰/۶۵۷	۰/۰۲

(منبع: محاسبات نگارنده، spss)

فرضیه دوم:

- به نظر می رسد بین موقعیت جغرافیایی شهرکرد و پیدایش و ریخت شناسی آن رابطه معناداری وجود دارد.

برای آزمون فرضیه از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده می کنیم که با توجه به اطلاعات جمع آوری

شده ضریب همبستگی به صورت زیر بدست آمده است.

جدول (۴-۷) ضریب همبستگی پیرسون بین موقعیت جغرافیایی شهرکرد و پیدایش و ریخت شناسی آن

ضریب همبستگی	سطح معناداری
۰/۷۸۸	۰/۰۲

(منبع: محاسبات نگارنده، spss)

فرضیه سوم:

- به نظر می رسد بین عوامل محیطی شهر کرد و پیدایش و ریخت شناسی آن رابطه معناداری وجود دارد.
- برای آزمون فرضیه از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده می کنیم که با توجه به اطلاعات جمع آوری شده ضریب همبستگی به صورت زیر بدست آمده است.

جدول (۴-۸) ضریب همبستگی پیرسون بین عوامل محیطی شهر کرد و پیدایش و ریخت شناسی آن

ضریب همبستگی	سطح معناداری
۰/۷۸۲	۰/۰۱

(منبع: محاسبات نگارنده، spss)

فصل پنجم:

جمع بندی، نتیجه گیری و پیشنهادات

مقدمه :

در این پژوهش به شناخت و بررسی نقش عوامل مکانی-فضایی بر پیدایش و ریخت شناسی سکونتگاههای شهری (مطالعه موردی شهرکرد) می پردازیم. چهار چوب نظری، روش و تجزیه و تحلیل آماری در فصل های قبل معرفی شده است در این فصل بحث و نتیجه گیری در مورد یافته های مربوط به فرضیه های پژوهش، محدودیت های پژوهش و پیشنهاد ها کاربردی ارائه گردیده است .

-تحلیل داده ها

نتیجه فرضیات پژوهش با پرسشنامه :

نتیجه فرضیه اول :

نتایج حاصل از آزمون همبستگی پیرسون جهت پاسخگوی به این سوال که آیا بین عوامل مکانی-

فضایی و پیدایش شهرکرد رابطه مثبت و معناداری وجود دارد یا نه؟ به شرح زیر است

برای آزمون کردن این فرضیه از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده می کنیم،

نتایج حاصل نشان می دهد که بین عوامل مکانی- فضایی و پیدایش شهرکرد با ضریب همبستگی پیرسون

($r=0.754$) و سطح معناداری (0.02) رابطه مثبت و معناداری وجود دارد به عبارت دیگر از دیدگاه

دانشجویان و ساکنین شهرکرد بین عوامل مکانی- فضایی و پیدایش شهرکرد رابطه وجود دارد.

بنابراین با سطح اطمینان 90 درصد بین عوامل مکانی- فضایی و پیدایش شهرکرد رابطه مثبت و معناداری

وجود دارد .

نتیجه فرضیه دوم :

نتایج حاصل از آزمون همبستگی پیرسون جهت پاسخگویی به این سوال که آیا بین موقعیت جغرافیایی

شهرکرد و پیدایش و ریخت شناسی آن رابطه مثبت و معناداری وجود دارد یا نه؟ به شرح زیر است

برای آزمون کردن این فرضیه از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده می کنیم،

نتایج حاصل نشان می دهد که بین موقعیت جغرافیایی شهرکرد و پیدایش و ریخت شناسی آن با ضریب همبستگی پیرسون ($r=0.861$) و سطح معناداری (0.1) رابطه مثبت و معناداری وجود دارد به عبارت دیگر از دیدگاه دانشجویان و ساکنین شهرکرد بین موقعیت جغرافیایی شهرکرد و پیدایش و ریخت شناسی آن رابطه وجود دارد.

بنابراین با سطح اطمینان 90 درصد بین موقعیت جغرافیایی شهرکرد و پیدایش و ریخت شناسی آن رابطه مثبت و معناداری وجود دارد .

نتیجه فرضیه سوم :

نتایج حاصل از آزمون همبستگی پیرسون جهت پاسخگوی به این سوال که آیا بین عوامل محیطی شهرکرد و پیدایش و ریخت شناسی آن رابطه مثبت و معناداری وجود دارد یا نه؟ به شرح زیر است
برای آزمون کردن این فرضیه از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده می کنیم،

نتایج حاصل نشان می دهد که بین عوامل محیطی شهرکرد و پیدایش و ریخت شناسی آن با ضریب همبستگی پیرسون ($r=0.781$) و سطح معناداری (۰.۰۳) رابطه مثبت و معناداری وجود دارد به عبارت دیگر از دیدگاه دانشجویان و ساکنین شهرکرد بین عوامل محیطی شهرکرد و پیدایش و ریخت شناسی آن رابطه وجود دارد .

بنابراین با سطح اطمینان ۹۰ درصد بین عوامل محیطی شهرکرد و پیدایش و ریخت شناسی آن رابطه مثبت و معناداری وجود دارد .

نتیجه گیری

یکی از موضوعهای قابل مطالعه در جهت شناخت شهر و نحوه شکل گیری آن ، مطالعه بافت قدیم شهر است . سیری گذرا و کلی بر سیمای تمامی شهرهای ما، بافت های قدیمی و با ارزش را به نمایش می گذارد، که در گذشته نه چندان دور از تحرك، نشاط و سرزندگی زیادی برخوردار بوده این بافت ها با اینکه در مراکز شهرها قرار دارند اغلب مسکن آنها به خاطر مصالح ناپایداری که در آنها به کار برده شده، در حال تخریب و رها شدن

هستند . بررسی تجارب گذشتگان نشان می دهد که همواره تلاش هایی برای حفظ موجودیت کالبدی این عناصر به عمل آمده است و تصور بر این است که پژوهش و مطالعات بنیادی و شناخت جغرافیای این بافت های شهری، کافی است تا هر گونه حرکت عمرانی با هدف باززنده سازی و احیای آن صورت پذیرد. بافت قدیم شهر کرد در گذشته دارای ساختار منظمی بود که توسعه و گسترش تدریجی شهر در همان دوران هیچ آسیبی به کل بافت و ساختار آن وارد نمی آورد .بافت قدیم با وجود بازار به عنوان عنصر اصلی و اساسی اقتصادی نگهدارنده بافت، دارای این عملکرد اصلی بود و ساختار بافت هم مشکلی برای این عملکرد نداشت، چرا که بافت تاریخی چنان ارگانیک بود که برای هر نیاز کاربری در گذشته، پاسخ کالبدی داشت، اما به مرور زمان و طی تحولاتی که بر بافت وارد آمد، ساختار و کالبد چند صد ساله بافت قدیم شهر دچار آسیب و زیان های زیادی گردید.

تاکنون اجرای طرح های نوسازی و بهسازی در بافت فرسوده شهر، جز در مناطقی که برای افراد و سازمانهای مسؤول اجرای طرح منافی را در بر دارد ، اجرایی نمی شوند و تاکنون در بخش ناچیزی از این مناطق نوسازی و بهسازی صورت گرفته و دیگر مناطق شهر تاکنون به جز مخروبه هایی که شهرداری آنها را با قیمت های ناچیزی خریداری نموده ، و به عنوان پارکینگ عمومی از آنها بهره برداری می کند(در صورتی که در بسیاری از موارد، مشاهده شده که بسیاری از این پارکینگ ها به محلی برای دستفروش ها تبدیل شده است). به دلیل شرایط پایین اقتصادی ساکنان تاکنون اجرایی نشده است. و همچنین گسترش بازار و وجود دانشگاه ها و ایجاد شهرک های جدید در اطراف شهر کرد قدیم باعث گسترش شهر و تغییر شکل فرم و ساختار آن شده است. که عوامل مکانی- فضایی، عوامل محیطی و عوامل جغرافیایی نقش به سزایی در این تغییر شکل و تغییر ساختار داشته است

پیشنهادات پژوهش:

به منظور سازماندهی رشد و توسعه شهر شهرکرد بخش های مختلف اقتصادی و اجتماعی و استفاده بهینه از زمین های شهری پیشنهادهایی به شرح زیر ارائه می گردد.

- ۱- تأسیس و تجهیز و راه اندازی دانشگاه صنعتی در شهرکرد
- ۲- حمایت و تقویت و تأسیس مراکز پژوهش و فن آوری غیردولتی
- ۳- مطالعه و جلوگیری از ورود آلاینده های زیست محیطی به ویژه در مورد آب و خاک
- ۴- تخصیص اعتبارات لازم برای ایجاد زیرساخت های کانون گردشگری
- ۵- هره مندی از آموزش و دوره های تخصصی لازم برای فعالان بخش گردشگری و میراث فرهنگی
- ۶- ایجاد زمینه های لازم در خصوص احیاء و مرمت مجموعه های تاریخی
- ۷- تقویت مدیریت زیست محیطی
- ۸- ارتقاء فرودگاه شهرکرد و تجهیز آن تا سطح استانداردهای ملی
- ۹- مطالعه و اتصال شهرکرد (به عنوان مرکز استان) به شبکه حمل و نقل ریلی کشور
- ۱۰- توسعه کشاورزی و استفاده از روشهای نوین کشت و زرع
- ۱۱- توسعه بازارهای مناسب داخلی برای فروش محصولات کشاورزی
- ۱۲- بهبود حمل و نقل جاده ای
- ۱۳- حفاظت از گونه های گیاهی و توسعه پوشش گیاهی
- ۱۴- توسعه ورزشی
- ۱۵- بهبود مبلمان شهری و توسعه فضای سبز
- ۱۶- کنترل رشد فیزیکی شهرکرد با توجه به زمین های کشاورزی
- ۱۷- اتخاذ سیاست های توسعه شهری (معماری شهری)
- ۱۸- اتخاذ سیاست انبوه سازی مسکن در شهرکرد
- ۱۹- امور شهری شهرکرد روان تر باشد

۱. کوین لینچ، (1355)، شهر در گذر زمان، ترجمه منوچهر قرینی، انتشارات دانشگاه تهران
۲. صرافی، مظفر (1377) سیری در مباحث توسعه فضایی با نگاهی ویژه به طرح آمایش زمین، انتشارات دانشگاه پیام نور، ص ۱۳
۳. فردید، یدالله (۱۳۶۸) جغرافیا و شهرشناسی، انتشارات دانشگاه تبریز، چاپ ۱، ص ۷
۴. شکویی، حسین (۱۳۸۵) جغرافیای کاربردی و مکتب های جغرافیایی، انتشارات پیام نور، چاپ پنجم، ص ۱۶۲
۵. صادقی، علی، آذری، ۸۷، شبیه سازی رشد فیزیکی شهر شهر کرد با استفاده از سنجش از دور و GIS، سازمان آمار و اطلاعات و خدمات کامپیوتری شهرداری شهر کرد
۶. میرباقری، بابک (۱۳۸۴)، شبیه سازی نحوه گسترش کاربری شهری با استفاده از داده های سنجش از دور و مدل سلولهای خودکار، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی، ص ۱۴۲
۷. فردید، یدالله (۱۳۸۲) جغرافیا و شهرشناسی، انتشارات دانشگاه تبریز، چاپ ۵، ص ۹۴
۸. شکویی، حسین (۱۳۸۳) دیدگاههای نو در جغرافیای شهری، جلد اول، انتشارات سمت، ص ۴۲۵
۹. زیاری، کرامت الله، (۱۳۸۳) اصول و روشهای برنامه ریزی منطقه ای، یزد، دانشگاه یزد
۱۰. زیاری، کرامت الله (۱۳۸۹) برنامه ریزی شهرهای جدید، انتشارات سمت، تهران
۱۱. بازیار، شعله (۱۳۹۰)، توانمندی ها و تنگنایهای توسعه کازرون، بیان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه نجف

۱۲. شیعه، اسماعیل (۱۳۷۶) مقدمه ای بر مبنای برنامه ریزی شهری، انتشارات دانشگاه علم و صنعت، چاپ

ص ۵، ۶

۱۳. رضوانی، اصغر، (۱۳۷۴) روابط متقابل شهر و روستا با تأکید بر ایران، انتشارات دانشگاه پیام نور- چاپ

ص ۴، ۱۱۵

۱۴. زنجانی، حبیب الله (۱۳۸۰) تحلیل جمعیت شناختی، انتشارات سمت، دانشگاه تهران، ص ۸۲

۱۵. امیرحسینی، نیکزاد (۱۳۳۸)، تاریخ سرزمین چهارمحال و بختیاری، چاپ اول انتشارگیتی، ص ۲۳۷

۱۶. شیعه، اسماعیل (۱۳۸۱) مقدمه ای بر مبنای برنامه ریزی شهری، انتشارات دانشگاه علم و صنعت، چاپ ۱۲،

ص ۱۷۰

۱۷. آهنجیده، اسفندیار، (۱۳۷۸) تاریخ سرزمین بختیاری، سازمان فرهنگ و ارشاد استان چهارمحال و

بختیاری، ۱۴۷

۱۸. امیرحسینی، نیکزاد (۱۳۳۱)، تاریخ سرزمین چهارمحال و بختیاری، چاپ اول انتشارگیتی

۱۹. نیکزاد، کریم، (۱۳۳۸) ، شناخت سرزمین چهارمحال و بختیاری، جلد اول، ۳۱۰

۲۰. شریفی، ابوطالب (۱۳۸۲) تحلیل جغرافیایی بر گسترش کالبدی شهر شهر کرد، پایان نامه کارشناسی ارشد،

دانشگاه اصفهان

۲۱. مجتهدزاده، غلام حسین (۱۳۷۶)، برنامه ریزی شهری در ایران، انتشارات پیام نور، چاپ دوم

۲۲. کیانی، محمود (۱۳۹۰)، مکانیزم توسعه شهر کرد، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، ص ۵۰

۲۳. فرهادی ، ستار (۱۳۸۳) برنامه ریزی و مدیریت بحران شهر شهر کرد، پایان نامه کارشناسی ارشد ، دانشگاه

نجف آباد. ص ۸۱

۲۴. سلیمانی فارسانی ، زهرا (۱۳۸۸) تحلیلی بر توزیع فضایی خدمات شهر شهرکرد، پایان نامه کارشناسی

ارشد، دانشگاه اصفهان

۲۵. رجبی، نسرین، توانمندی ها و تنگناهای توسعه شهرکرد، پایان نامه کارشناسی ارشد برنامه ریزی شهری،

۱۳۹۱

۲۶. سازمان هواشناسی شهرکرد، آمار و اطلاعات دما، رطوبت نسبی، روزهای یخبندان سالهای ۱۳۲۵، ۱۳۴۵،

۱۳۵۵، ۱۳۶۵، ۱۳۷۵، ۱۳۸۵

۲۷. سازمان هواشناسی استان چهارمحال و بختیاری

۲۸. سازمان آب و فاضلاب شهری استان چهارمحال و بختیاری

۲۹. سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان چهارمحال و بختیاری، (۱۳۸۴) طرح جامع توسعه استان چهارمحال و

بختیاری

۳۰. سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان چهارمحال و بختیاری، (۱۳۶۵) طرح جامع توسعه استان چهارمحال و

بختیاری

۳۱. مهندسین مشاور شهر و خانه (۱۳۸۲)، خلاصه طرح جامع شهرکرد، سازمان مسکن و شهرسازی

۳۲. سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان

۳۳. مرکز آمار ایران، آمارنامه استان چهارمحال و بختیاری، سازمان مدیریت و برنامه ریزی، ۱۳۸۵

۳۴. مرکز آمار ایران، نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن، استان چهارمحال و بختیاری، سالهای

۱۳۶۵، ۷۵، ۸۵، ۹۰

۳۵. مرکز آمار ایران، نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن، شهرستان شهرکرد، ۱۳۳۵، ۱۳۴۵،

۱۳۵۵، ۱۳۶۵، ۱۳۷۵، ۱۳۸۵، ۱۳۹۰

۳۶. (سایت ویکی پدیا)

۳۷. (سایت فرهنگسرا، شهرها و استانهای ایران)

۳۸. (سایت آکایران- شهرکرد)

۳۹. سالنامه آماری اداره کل ثبت احوال استان چهارمحال و بختیاری سال 1390

ضمائم: پریشنامہ

پرسشنامه

با سلام و آرزوی توفیق روز افزون برای شما دوست گرامی:

پرسش نامه ای که در اختیار شما قرار گرفته است مربوط به یک پروژه تحقیقاتی در خصوص شناخت و بررسی نقش عوامل مکانی- فضایی بر پیدایش و ریخت شناسی سکونتگاههای شهری (مطالعه موردی شهر کرد) می باشد. ضمن تشکر از همکاریتان از شما دوست گرامی تقاضا می شود با عنایت و توجه به موضوع و با پاسخ به سئوالات ما را در انجام دادن این پروژه یاری فرمایید.

تحصیلات:

سن:	۲۰-۲۵	۲۶-۳۰	۳۱-۳۵	۳۶ به بالا
جنسیت:	زن	مرد		
تحصیلات:	دیپلم و زیر دیپلم	کاردانی	کارشناسی	کارشناسی ارشد
محل سکونت:	شهر	روستا		
شغل:	کارمند	آزاد	دانشجو	بیکار یا خانه دار

۱- تا چه میزان مراکز علمی و دانشگاهی و ساخت آنها بر شکل و ساختار شهر شهر کرد تأثیر گذار بوده است؟

خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم

۲- تا چه میزان سنت و آداب و رسوم مردم شهر کرد بر نوع شکل ساختمان و کوچه و خیابان تأثیر گذار بوده است؟

خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم

۳- تا چه میزان دگرگونی های اجتماعی و سیاسی بر پیدایش و ریخت شناسی شهر کرد نقش داشته است؟

خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم

۴- تا چه میزان آب و هوا در کالبد فیزیکی این شهر نقش داشته است؟

خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم

۵- تا چه میزان موقعیت جغرافیایی شهر کرد بر پیدایش و ریخت شناسی آن تأثیر گذار بوده است؟

خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم

۶- تا چه میزان وجود اراضی و باغات بر پیدایش و توسعه شهر کرد نقش داشته است؟

خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم

۷- تا چه میزان زیارتگاه ها و بازارهای شهر کرد در پیدایش و ریخت شناسی این شهر تأثیر گذار است؟

خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم

۸- تا چه میزان قطب صنعتی در شهر کرد بر جذب افراد برای اشتغال و سکونت در شهر کرد تأثیر گذار بوده است؟

خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم

۹- تا چه حد فضای سبز و مبلمان شهری در ریخت شناسی شهر کرد تأثیر گذار است؟

خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم

۱۰- تا چه میزان تجمع بیشتر ادارات در یک منطقه بر ریخت شناسی شهر کرد تأثیر گذار بوده است؟

خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم

۱۱- تا چه میزان مهاجرتها از روستا به شهر شهر کرد بر گسترش و ریخت شناسی آن تأثیر گذار بوده است؟

خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم

۱۲- تا چه میزان وجود شهرک های اطراف شهر کرد در گسترش و نحوه استقرار جمعیت در این شهر تأثیر گذار بوده است؟

خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم

۱۳- تا چه میزان عملکرد ترافیکی محورهای شهری ، در طرح جامع شهر تأثیر گذار بوده است؟

خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم

۱۴- تا چه میزان وجود دشت وسیع شهر کرد با خاک حاصلخیز و منابع آب غنی در مکان یابی اولیه شهر تأثیر گذار بوده است؟

خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم

۱۵- تا چه میزان ساخت و یا ترمیم بافت های فرسوده شهر در شکل و طرح شهر کرد تأثیر گذار است؟

خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم

۱۶- تا چه میزان تحولات اقتصادی بر پیدایش و شکل گیری شهر کرد نقش داشته است؟

خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم

۱۷- تا چه میزان وجود پایانه های مسافربری و فرودگاه و احداث آنها، بر ریخت شناسی و طرح شهر شهر کرد تأثیر گذار بوده است؟

خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم

۱۸- تا چه میزان عوامل طبیعی (مثل زلزله، زمین شناسی، توپوگرافی و...) بر پیدایش و ریخت شناسی شهر شهر کرد تأثیر گذار بوده است؟

خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم

۱۹- تا چه میزان تغییر کاربری اراضی در شهر کرد در پیدایش و ریخت شناسی آن نقش مؤثر داشته است

خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم

۲۰- تا چه میزان وجود ارتفاعات زیاد در شهر کرد بر پیدایش و تمرکز جمعیت نظامی در قدیم تأثیرگذار بوده است؟

خیلی زیاد زیاد متوسط کم خیلی کم